

MESTNA OBČINA MARIBOR
ŽUPAN

Ulica heroja Staneta 1, SI-2000 Maribor
T: +386.2.2201 000, E: mestna.obcina@maribor.si
S: <http://www.maribor.si>
Davčna številka: SI12709590, Matična številka: 5883369

Številka: 029-66/2020-17

Datum: 04.11.2020

GMS – 344

MESTNI SVET
MESTNE OBČINE MARIBOR

**ZADEVA: PREDLOG ZA OBRAVNAVO 17. REDNI SEJI MESTNEGA SVETA
MESTNE OBČINE MARIBOR**

NASLOV GRADIVA: Predstavitev aktivnosti Partnerstva za Pohorje
GRADIVO PRIPRAVIL: Neva Pipan, Kabinet župana

GRADIVO PREDLAGA: Aleksander Saša Arsenovič, župan

POROČEVALEC: Neva Pipan, Kabinet župana

PREDLOG SKLEPA:
**Mestni svet Mestne občine Maribor se seznani z aktivnostmi
Partnerstva za Pohorje .**

Aleksander Saša Arsenovič
Župan

MESTNA OBČINA MARIBOR
MESTNA UPRAVA
KABINET ŽUPANA
Služba za delovanje mestnega sveta

Številka

Datum: 04.11.2020

029-66/2020-17

**PODPISNI LIST
PREDLOGA ZA OBRAVNAVO NA 17. REDNI SEJI MESTNEGA SVETA
MESTNE OBČINE MARIBOR**

Naslov gradiva:	Predstavitev aktivnosti Partnerstva za Pohorje
Priloge gradiva (navedba morebitnih prilog):	Strategija razvoja Pohorja

Pregledali in parafirali:

Podpisniki	Ime in priimek podpisnika	Pristojen organ	Datum	Podpis tistega, ki podpiše oz. parafira
Gradivo pripravil-a:	Neva PIPAN			
Gradivo pregledal-a vodja organa in morebitni vodja NOE:	/			
Gradivo usklajeno s pristojnimi organi (če je gradivo pripravljeno izven MOM):				
Dodatni pregled na predlog pripravljavca				
Dokument parafiral podžupanja:	Alenka Iskra	Kabinet župana		

Gradivo prejela služba MS v fizični in elektronski obliki	Rosana Klančnik	Služba za delovanje mestnega sveta	9.11.2020	
--	-----------------	------------------------------------	-----------	--

Gradivo pregledal . direktorja MU	Mag. Nataša Rodošek	Kabinet župana		
-----------------------------------	---------------------	----------------	--	--

Pogodba o ustanovitvi Partnerstva za Pohorje je bila na pobudo MO Maribor podpisana 12.9.2019 na Rogli z osemindvajsetimi partnerji. Aktivnosti partnerstva zelo uspešno koordinira MRA. V nekaj manj kot letu dni je bilo v okviru Partnerstva izvedenih mnogo pomembnih aktivnosti, ki jih bomo podrobneje predstavili tudi na seji MS.

Izvedene aktivnosti:

- Pripravljen je izjemno pomemben strateški dokument: **Strategija razvoja Pohorja**
- v procesu priprave je **turistična strategija Pohorja** in izvedba CGP, nove krovne spletne strani za Pohorje, oblikovanje skupne turistične karte, ki zajema celovito ponudbo Pohorja ter oblikovanje tabel.
- podana je bila **vloga na 5. javni razpis za podukrep 19.3** – Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine (LAS) ter prijavljen projekt z naslovom **»Razvoj in promocija potencialov Pohorja ter dvig njegove prepoznavnosti kot turistične destinacije«** (akronim: »Destinacija Pohorje 365«) v katerem je sodelovalo 6 LAS-ov.
- v sodelovanju z »upravljalci vodilnih destinacij« (RRA Koroška, LTO Rogla – Zreče, GIZ in Zavodom za turizem Maribor) in nekaterimi drugimi ključnimi deležniki (hotelirji in upravljalci žičniških naprav) so bili pripravljene in posredovani na MGRT in STO **predlogi za omilitev posledic epidemije COVID-19 na področju turizma**.
- Izvedena je bila **poletna kampanja »Pohorje 365«** v okviru katere smo oblikovali 9 turističnih paketov
- v pripravi so turistični paketi za jesensko zimsko kampanjo
- izvedene so bile mnoge povezovalne aktivnosti med partnerji (izvedene seje Upravnega odbora in skupščine partnerstva),
- v pripravi je delovno srečanje partnerjev v sodelovanju z MGRT na temo Priložnosti in omejitve razvoja turizma in rekreacije v gozdu in gozdnem prostoru ter možnosti sofinanciranja navedenih ukrepov iz Programa razvoja podeželja.
- v pripravi je izvedbeni načrt za oblikovanje in pripravo 16 prednostnih projektov začrtanih v Strategiji razvoja Pohorja.

STRATEGIJA RAZVOJA POHORJA

pohorje
365

DOKUMENT SO PRIPRAVILI:

Mariborska razvojna agencija (koordinator) v sodelovanju z/s:

Direkcijo RS za infrastrukturo

Zavodom RS za varstvo narave

Kmetijsko gozdarskim zavodom Maribor

Zavodom za gozdove Slovenije

Podjetjem ProVITAL

Partnerji Partnerstva za Pohorje: občine Dravograd, Hoče - Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor, Mislinja, Muta, Oplotnica, Podvelka, Rače - Fram, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Vuzenica, Zreče, podjetja Marprom, Unitur in Vabo ter RRA Koroška, regionalna razvojna agencija za Koroško regijo, Razvojna agencija Savinjske regije, RIC Slovenska Bistrica, LTO Rogla - Zreče, GIZ in Zavod za turizem Maribor.

Vodja priprave:

Uroš Rozman (Mariborska razvojna agencija)

Strokovna skupina za pripravo:

Klavdija Gornik (Mariborska razvojna agencija)

mag. Danijela Kocuvan (Mariborska razvojna agencija)

mag. Borut Jurišič (Mariborska razvojna agencija)

Mojca Doberšek (Mariborska razvojna agencija)

Nives Roter (Mariborska razvojna agencija)

dr. Tanja Lešnik Štuhec (ProVITAL)

Andrej Grmovšek (Zavod RS za varstvo narave, OS Maribor)

dr. Mateja Cojzer (Zavod za gozdove Slovenije, OE Maribor)

Jože Prah (Zavod za gozdove Slovenije in Turistična zveza Slovenije)

Simona Hauptman (Kmetijsko gozdarski zavod Maribor)

Fotografije na naslovnici:

Jošt Gantar (www.slovenia.info), Tomo Jeseničnik (arhiv RRA Koroška), Andy Lloyd (www.visitmaribor.si), Miha Matavž Photo&Video (Rogla-Pohorje), Iztok Medja (Pot med krošnjami Pohorje), Ivan Pisar (arhiv RRA Koroška), Produkcija Bakster (arhiv RRA Koroška), Aljaž Sedovšek (www.visitmaribor.si), Nino Verdnik (arhiv RIC Slovenska Bistrica).

Partnerstvo za Pohorje:

Aleksander Saša Arsenovič, predsednik

Aleksander Saša Arsenovič
župan Mestne občine Maribor
predsednik Partnerstva za Pohorje

Kar delamo, je zgodovinsko. Že v preteklosti so v občinah okoli Pohorja čutili enako močno željo, da se z vseh strani, z vrha in obronkov, povežemo na tem našem skupnem hribu. A mi smo prvi, ki to željo uresničujemo. Dokument, ki ga držite v rokah, Strategija razvoja Pohorja, je osnova za vse, kar bomo tako povezani delali naprej. V njem je ogromno strokovnega znanja in vedenja o Pohorju, truda in motiviranosti ter nenazadnje, ljubezni.

27. septembra 2019 smo si predstavniki pohorskih in obpohorskih občin, strokovnih služb, turistični ponudniki in turistične organizacije segli v roke na Mariborskem Pohorju, točki znani kot »Bellevue«, in si povedali, kaj nam Pohorje pomeni, kakšno bi radi imeli, kaj si od njega obetamo. Bili smo navdušeni in polni idej, a hkrati realistični.

In to ostajamo tudi naprej. Zavedamo se potencialov, ki jih ima Pohorje kot turistična destinacija, kot območje zaščitenih narave, kot prostor za gospodarske aktivnosti, kot bivanjski prostor, a tudi mej, ki jih nikakor ne smemo prestopiti. Pri vsakem delovanju nas mora voditi strinjanje, da o Pohorju najprej razmišljamo povezani in trajnostno. Zavest, da ta dragoceni naravni prostor ohranimo za vse naslednje generacije. To bo okvir, znotraj katerega pa bo prostor tudi za smeje ideje.

Računam na vas, občine Ruše, Selnica ob Dravi, Lovrenc na Pohorju, Ribnica na Pohorju, Podvelka, Radlje ob Dravi, Muta, Vuzenica, Dravograd, Slovenj Gradec, Mislinja, Vitanje, Zreče, Slovenske Konjice, Oplotnica, Slovenska Bistrica, Hoče - Slivnica, Rače - Fram in Maribor! Na vaše aktivno sodelovanje in enoten nastop, tudi takrat, ko bomo svojo vizijo predstavljali odločevalcem izven občinskih meja.

Hvala za vsak korak na poti, ki smo jo prehodili do tega dokumenta. Za naprej pa naj velja: Se srečamo na Pohorju!

Uroš Rozman

direktor Mariborske razvojne agencije

Pohorje... naravni biser, zelena oaza, turistični in gospodarski potencial 3 regij, 19 občin in več kot 200.000 prebivalcev, ki živijo ob ali na njem. Pohorje je vse to in še veliko več. Vendar se hitro postavi vprašanje, ali ga znamo izkoristiti v vsem svojem potencialu? Je mogoče razdrobljenost občin, turističnih akterjev in različnih interesov razlog za njegovo stagnacijo? Se ne bi dalo narediti kaj drugače, se povezati, delati skupaj, povzdigniti Pohorje v mednarodno prepoznano destinacijo vrhunske ponudbe ob ohranjanju posameznih območij neokrnjene narave?

Ključni deležniki na in ob Pohorju smo tako konec leta 2019 uspeli združiti moči in pokazali voljo po povezovanju v Partnerstvu za Pohorje. Zavedamo se, da so pred nami veliki izzivi, povezani s Covid-19 ter novo finančno perspektivo v obdobju 2021–2027, kjer bomo imeli na voljo več sredstev kot v preteklosti, ko Pohorje ni bilo deležno takšne pomoči, kot bi jo potrebovalo. Samo na nas je, da bomo čim več sredstev uspeli usmeriti v razvoj širšega območja Pohorja. Pri tem je pomembno, da bomo delovali povezovalno in imeli skupne cilje, za kar potrebujemo osnovni strateški dokument – Strategijo razvoja Pohorja.

V preteklosti je bilo izdelanih več strateških in razvojnih dokumentov Pohorja, ki so nam v veliko pomoč, vendar so naslavljali le posamezna področja in kar je najpomembnejše, noben strateški dokument ni imel široke podpore ključnih deležnikov na in ob Pohorju. Dokument v nadaljevanju je tako prvi strateški dokument, ki pokriva širok spekter izzivov ter ima podporo 28 partnerjev na celotnem območje Pohorja. Vendar bo njegova vrednost tolikšna, kolikor bo v prihodnosti zastavljenih ciljev in predvsem uresničenih projektov.

Kljub temu, da Pohorje nujno potrebuje sredstva za ureditev osnove infrastrukture na področju cest in žičnic, kar predstavlja največji finančni zalogaj, pa lahko s sodelovanjem partnerjev ter manjšimi, ampak ciljno usmerjenimi projekti naredimo velike spremembe v relativno kratkem času. Pohorje je dovolj dolgo čakalo na svojo priložnost, sedaj je čas, da usodo vzamemo v svoje roke in naredimo vse, da pomagamo razviti mednarodno priznano destinacijo, ki bo zanimiva 365 dni v letu ter bo odličen življenjski prostor ljudem, živalim in rastlinam.

S pripravo Strategije smo naredili pomemben strateški korak glede soglasja o zeleni prihodnosti razvoja Pohorja in prednostnih naložbah. Še pomembnejši koraki pa nas čakajo na poti realizacije. Želim, da na to pot stopimo v partnerstvu, pozitivno naravnani ter z zadostno mero drznosti in prodornosti. Verjamem, da je prišel čas, ko smo vsi spoznali, da bomo le povezani lahko razvijali Pohorje in bomo le tako bolje vidni tudi v Ljubljani. Verjamem, da prihajajo boljši časi za vse, tako turistične subjekte, kmetovalce, prebivalce kot tudi rekreativne in turistične obiskovalce Pohorja. Verjamem v nas, v partnerje, v ostale deležnike in naše Pohorje.

Kazalo vsebine

1.	OPREDELITEV STRATEGIJE	7
1.1	Namen in cilji strategije.....	7
1.2	Izhodišče strategije.....	8
1.3	Proces in metodologija.....	9
1.4	Pomen strategije	9
2.	PREDSTAVITEV OBMOČJA	10
3.	IZZIVI POHORJA	12
3.1	Gospodarstvo	12
3.1.1	Turizem.....	12
3.1.2	Kmetijstvo.....	30
3.1.3	Gozdarstvo.....	35
3.2	Infrastruktura	40
3.2.1	Cestna infrastruktura.....	41
3.2.2	Javni potniški promet	47
3.2.3	Parkirne površine.....	49
3.2.4	Žičniška infrastruktura.....	51
3.2.5	Komunalna infrastruktura	56
3.2.6	Kolesarska infrastruktura	60
3.2.7	Pohodniška infrastruktura.....	66
3.3	Varovanje narave	70
3.3.1	Naravnogeografski oris Pohorja	70
3.3.2	Ogroženost in varstvo narave Pohorja	71
3.3.3	Predlagani Regijski park Pohorje	75
3.4	Demografija	77
4.	MULTIKRITERIJSKI OKVIR.....	82
4.1	SWOT analiza.....	82
4.2	Ključne razvojne ovire, dileme in trendi.....	84
5.	VIZIJA, SLOGAN, POSLANSTVO, CILJI	86
5.1	Vizija	86
5.2	Slogan	86
5.3	Poslanstvo	87
5.4	Strateški cilji in prednostne usmeritve	87
6.	UKREPI PO STRATEŠKIH CILJIH IN USMERITVAH	91
6.1	Strateški cilj 1: Pohorje – mednarodno priznana destinacija.....	91
6.2	Strateški cilj 2: Pohorje – prijazno za bivanje in delo	95
6.3	Strateški cilj 3: Pohorje – zelena oaza	97
7.	PREDNOSTNE NALOŽBE.....	99
7.1	Nosilni projekt: EXPOhorje	101
7.2	Nosilni projekt: DesignLES.....	105
7.3	Nosilni projekt: Naravni Park Pohorje	106
7.4	Multimodalne investicije.....	107
8.	ZAKLJUČNE MISLI.....	109
9.	VIRI IN LITERATURA	110
10.	PRILOGE.....	112

Kazalo slik

Slika 1: Pohorje, razdeljeno na občine in razvojne regije.....	7
Slika 2: Črno jezero.....	11
Slika 3: Ponudba Pohorja, organizirana v treh večjih in več manjših turističnih centrih	14
Slika 4: Zelene smeri razvoja Pohorja.....	15
Slika 5: Pot med krošnjami, Rogla	16
Slika 6: Ribniško jezero	18
Slika 7: Smučišče na Kopah.....	20
Slika 8: Višina pobrane turistične takse in število obiskov	28
Slika 9: Razvoj in promocija potencialov Pohorja.....	29
Slika 10: Prikaz pilotnega in vplivnega območja.....	31
Slika 11: Gozd v pogorju LPN Pohorje	33
Slika 12: Trop gamsov pod gozdno mejo.....	33
Slika 13: Državne in pomembnejše lokalne povezave na Pohorju	42
Slika 14: Prikaz stanja vozišč državnih cest na Pohorju (DRSI)	45
Slika 15: Javni potniški promet, primeren za kolesarje	48
Slika 16: Parkirišča na Pohorju	50
Slika 17: Načrtovan razvoj žičniških naprav na Pohorju	53
Slika 18: Smučarsko središče Rogla	55
Slika 19: Oddaljenost območji na Pohorju od bolnišnične oskrbe	58
Slika 20: Kolesarjenje pri cerkvi Sv. Bolfenka na Mariborskem Pohorju	62
Slika 21: Kolesarske povezave, poti in bike parki na Pohorju	65
Slika 22: Planinske/pohodne poti na Pohorju	67
Slika 23: Sistem pohodnih poti v Sloveniji.....	68
Slika 24: Območja Natura 2000, ekološko pomembna območja ter območje.....	71
Slika 25: Lovrenška jezera.....	73
Slika 26: Območje predlaganega Regijskega parka Pohorje	75
Slika 27: Selitveni prirast v naseljih na Pohorju.....	79
Slika 28: Simbol »Pohorje 365«	86

Kazalo tabel

Tabela 1: Tip obiskovalca v Destinaciji Maribor-Pohorje v letu 2019	23
Tabela 2: Kmetijstvo na območju Pohorja v letu 2010.....	31
Tabela 3: Število kmetij po vrstah dopolnilnih dejavnosti v posameznih območjih	32
Tabela 4: Pregled rabe tal na celotnem območju Pohorja	34
Tabela 5: Površine gozdov po lastniških kategorijah – skupaj območje Pohorja.....	36
Tabela 6: Odprtost gozdov s cestami v osrednjem območju	38
Tabela 7: Državne ceste na Pohorju	41
Tabela 8: Stanje asfaltiranih vozišč v letu 2018 po homogenih odsekih – Pohorje	43
Tabela 9: Stanje asfaltiranih vozišč v letu 2018 po Razvojnih regijah na Pohorju	44
Tabela 10: Navedene potrebe na področjih infrastrukture, turizma in podpornih storitev,	59
Tabela 11: Potrebe občin Partnerstva za Pohorje na področju kolesarstva	64
Tabela 12: Primerjava števila prebivalstva med leti 2010 in 2020.....	78

Tabela 13: SWOT analiza – pogorje Pohorja	82
Tabela 14: EXPOhorje	99
Tabela 15: DesignLES	100
Tabela 16: Naravni Park Pohorje	100
Tabela 17: Vzpostavitev Destinacije Pohorje	101
Tabela 18: Promocijske aktivnosti za Destinacijo Pohorje	102
Tabela 19: Nadgradnja naravnih in kulturnih znamenitosti	102
Tabela 20: Ureditev kolesarskih in pohodnih poti	103
Tabela 21: Obnova, modernizacija in rekonstrukcija cest	103
Tabela 22: Investicije v žičniško infrastrukturo	103
Tabela 23: Mehka mobilnost	104
Tabela 24: Vzpostavitev informacijske in doživljajske infrastrukture	104
Tabela 25: Lesni center	105
Tabela 26: Vrednostna veriga lesa	105
Tabela 27: Vzpostavitev Regijskega parka Pohorje	106
Tabela 28: Projekt Pohorka	106
Tabela 29: Projekt Pohorc	106
Tabela 30: Spodbujanje samozaposlovanja na območju Pohorja	107
Tabela 31: Spodbujanje dopolnilne dejavnosti na kmetijah	107
Tabela 32: Medobčinski ekološko-komunalni sklad	107

Kazalo grafov

Graf 1: Prihodi in prenočitve domačih in tujih gostov na Pohorju v letu 2018	26
Graf 2: Prihodi domačih in tujih gostov v destinacijah Partnerstva za Pohorje v letu 2018	26
Graf 3: Prenocitve domačih in tujih gostov po regijah območja Partnerstva za Pohorje (2018)	26
Graf 4: Struktura lesne zaloge po debelinskih razredih in drevesnih vrstah	37
Graf 5: Primerjava državnih cest [R3 in RT] po posameznih razredih stanja vozišč	43
Graf 6: Primerjava državnih cest (R3 in RT) po razvojnih regijah na Pohorju	44
Graf 7: Prikaz prirasta (oz. upada) prebivalstva v občinah Hoče-Slivnica,	80
Graf 8: Prikaz prirasta (oz. upada) prebivalstva v naseljih Log, Hočko Pohorje,	80

Kazalo prilog

Priloga 1: Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov na območju Partnerstva za Pohorje	112
Priloga 2: Seznam nepremičnin, ki so trenutno v postopku odprodaje preko DUTB	114
Priloga 3: Pregled načrtovanih investicij in investicij v izvajanju na področju cest	115
Priloga 4: Parkirišča na Pohorju	118
Priloga 5: Investicije v žičniško infrastrukturo	119
Priloga 6: Obstoječe subvencije za sofinanciranje MČN	120
Priloga 7: Pregled kolesarskih poti, Bike parkov in organizatorjev kolesarjenja na Pohorju	121
Priloga 8: Delovno aktivno prebivalstvo občin območja Pohorja po občini zaposlitve	127
Priloga 9: Demografski podatki za 19 občin območja Strategije	129
Priloga 10: Podatki za gospodarstvo in trg delovne sile za 19 občin območja Strategije	130

1. OPREDELITEV STRATEGIJE

Strategija razvoja Pohorja vključuje **območje 19 občin**, ki skupno pokrivajo 1.717 km² površine, imajo 381 naselij, v katerih (na dan 1. 1. 2020) živi skupno **245.995 oseb** s povprečno gostoto naseljenosti 121 oseb/km² in povprečno starostjo 43 let.¹ Območje občin zajema **tri statistične regije** (Koroško, Podravsko in Savinjsko), ki so del kohezijske regije Vzhodna Slovenija.

Območje 19 občin ne leži v celoti na Pohorju (Slika 1). Občini, ki v celoti ležita na območju Pohorja, sta občini **Lovrenc na Pohorju** in **Ribnica na Pohorju**, medtem ko 3 občine (Muta, Selnica ob Dravi in Slovenske Konjice) ne ležijo na območju Pohorja, 14 občin na območje Pohorja sega le z določenimi naselji.

Slika 1: Pohorje, razdeljeno na občine in razvojne regije

1.1 Namen in cilji strategije

Strategija razvoja Pohorja je razvojni strateški dokument, ki je nastajal v okviru dogovora Partnerstva za Pohorje, v katerega je **vključenih 19 občin** (Dravograd, Hoče - Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor,

¹ Podatkovna baza SI-STAT, SURS.

Mislinja, Muta, Oplotnica, Podvelka, Rače - Fram, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Vuzenica in Zreče), **3 ključni nosilci turistične ponudbe** (Unitur, Marprom in Vabo) ter **6 članov** (Mariborska razvojna agencija, RRA Koroška, regionalna razvojna agencija za Koroško, Razvojna agencija Savinjske regije, RIC Slovenska Bistrica, LTO Rogla-Zreče, GIZ in Zavod za turizem Maribor), z namenom prvič celovito združiti vsa področja, ki v tem trenutku predstavljajo izzive na Pohorju: gospodarstvo (turizem, lesna industrija in kmetijstvo), infrastrukturo (cestno, kolesarsko, pohodniško, javni potniški promet, mirujoč promet, žičnice, komunalno), varovanje narave in demografijo.

Ob analizi stanja na terenu, identifikaciji izzivov in iskanju priložnosti za nadaljnji razvoj pa v tem dokumentu identificiramo prednostne naložbe in okvirne vrednosti investicij.

Z zastavljenimi cilji strategije sledimo zavezi, da ... »bomo združeni v Partnerstvu za Pohorje začeli usklajevati cilje in projekte ter ustvarjati zeleno destinacijo z evropsko uveljavljeno tržno znamko. Trudili se bomo ohraniti naravne in kulturne danosti ter spodbuditi skladen gospodarski in turistični razvoj s poudarkom na trajnostni rabi naravnih virov.«

1.2 Izhodišče strategije

Območje Pohorja je v okviru Partnerstva za Pohorje **administrativno razdeljeno na 19 lokalnih skupnosti in 3 razvojne regije**, zaradi česar še vedno ni prišlo do učinkovitega povezovanja na gospodarskem, turističnem in naravovarstvenem področju.

V preteklosti so se izvedle pomembnejše aktivnosti.

2007: Osnetek načrta upravljanja Regijskega parka Pohorje (v dokumentu je predstavljena rešitev, s katero bi stremeli k skrbi za ohranjanje naravnih in kulturnih vrednot, ohranjanju pohorske tradicije ter sonaravno sprejemljive oblike razvijajočega turizma).

2011: Vizija trajnostnega razvoja »zelen« ponudbe turističnega območja Pohorje 2030 (glavne aktivnosti dvoletnega projekta so bile usmerjene v pripravo osnutka Načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje (NUPOP), ki je nastal v tesnem sodelovanju z javnostjo na Pohorju). **2017: Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021**. Strategija določa kar tri vodilne destinacije na območju Pohorja (Maribor - Pohorje, Rogla - Pohorje ter Koroško). Območje Pohorja je v omenjeni strategiji prepoznano kot trženjsko zaokroženo geografsko območje, ki bi moralo sodelovati pod skupno znamko Pohorja.

2019: Ministrstvo za okolje in prostor je skupaj z Zavodom RS za varstvo narave in občinami pričelo postopek zavarovanja ovršja Pohorja in vzpostavitve **Regijskega parka Pohorje**. V okviru posveta »Trajnostni infrastrukturni razvoj Podravja« je bil predstavljen strokovni prispevek z naslovom **Infrastrukturni razvoj Pohorja od Maribora do Slovenj Gradca**. Prispevek ponudi odgovor na vprašanje »Kakšen bi moral biti nadaljnji infrastrukturni razvoj tega naravnega bisera, da bi ga lahko postavili na zemljevid najprestižnejših poletnih in zimskih gorskih turističnih destinacij srednjeevropskega prostora?« Prav tako je bila istega leta pripravljena tudi študija **Gorski centri v**

Sloveniji: Študija razvojnega stanja, potreb in ukrepov, ki predstavlja strokovno podlago za nadaljnje oblikovanje razvojnih spodbud za krepitev konkurenčnosti in vzdržnosti slovenskih gorskih centrov ter kakovosti dveh nosilnih turističnih produktov države.

Skupne potrebe in razvojne želje lokalnih skupnosti, relevantnih institucij in subjektov na omenjenem območju so bile jasno izražene, opredeljene s cilji in ukrepi, žal pa je bila njihova realizacija šibka. Zato je cilj strategije prevetritev opredeljenih ciljev ter ukrepov in postavitvev prioritet, ki bi zagotovile preboj Pohorja in realizacijo do zdaj še neizvedenih projektov, pobud in zamisli.

1.3 Proces in metodologija

Dokument smo oblikovali v sodelovanju z ustanovnimi partnerji (19 občinami in 3 podjetji) ter drugimi člani Partnerstva za Pohorje, ključnimi deležniki (DRSI, ZRSVN, KGZS, ZGS, podjetjem ProVITAL), predstavniki vodilnih destinacij ter ključnimi poznavalci Pohorja. Pregledali smo obstoječe študije, ki so bile v zadnjih letih narejene na območju Pohorja. Prav tako smo izvedli lastno analizo podatkov iz javno dostopnih virov, kot so: SURS, GURS, AKOS.

Ocenjujemo, da bo v prihodnje zelo pomembno aktivno in tesno sodelovanje med lokalnimi skupnostmi (prebivalci in ponudniki) ter drugimi institucijami in gospodarskimi subjekti s področja turizma.

1.4 Pomen strategije

Ključni pomen strategije je v tem, da **operativno povezuje 19 občin**, razdeljenih v 3 razvojne regije. Na podlagi tega sodelovanja bo lažje **zagotoviti realizacijo zastavljenih ciljev**. Na ta način Partnerstvo za Pohorje, v okviru katerega se pripravlja strategija, predstavlja platformo, ki povezuje in omogoča prenos informacij med ključnimi deležniki in zagotavlja sinergijo med njihovimi napori za razvoj Pohorja. Dokument je osnova za bodoče pridobivanje finančnih sredstev iz različnih virov (evropskih, državnih, občinskih in zasebnih).

Nadaljnje aktivnosti prednostnih projektov bodo od Partnerstva zahtevale razmislek o novih oblikah organiziranosti, tako znotraj lokalnih skupnosti in destinacijskih organizacij, kot tudi o vlogi Mariborske razvojne agencije kot koordinatorja. Izzivi, ki so pred nami, zahtevajo razmislek organizacij o učinkovitem modelu partnerstva za njegovo čim hitrejšo in učinkovito realizacijo.

2. PREDSTAVITEV OBMOČJA

Pohorje, pogorje na skrajnem jugovzhodnem delu alpske regije, predstavlja geografsko, krajinsko in ekološko celoto v vzhodnem delu Slovenije in je umeščeno v makro regijo Alpska Slovenija. Na območju 19 občin (1.717 km²), ki se razprostirajo med Dravsko, Dravinjsko in Mislinjsko dolino (Slika 1) in pripadajo trem statističnim regijam – Savinjski (3 občine, 224,4 km², 23.184 preb., 103 preb./km²), Koroški (8 občin, 737 km², 45.686 preb., 62 preb./km²) in Podravski (8 občin, 756 km², 176.403 preb., 233 preb./km²), je živel leta 2018 okrog 244.438 prebivalcev (SURS, 2020), kar pomeni povprečno 143 prebivalcev na km², ki predstavljajo velik potencial obiskovalcev »našega hriba«.

Širše območje Pohorja zajema 19 občin: Dravograd, Hoče - Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor, Mislinja, Muta, Oplotnica, Podvelka, Rače - Fram, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Vuzenica in Zreče) in 3 reke (Dravo, Mislinjo in Dravinjo).

Pohorje je zagotovo eno od najbolj ohranjenih naravnih območij v Sloveniji in srednji Evropi ter predstavlja eno zadnjih večjih strnjjenih zelenih oaz v času intenzivne urbanizacije, kjer smo priča izjemni biotski raznovrstnosti ter velikemu številu ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Srednjeveško krčenje in spreminjanje gozdov v obširne planinske pašnike (planje), glažutarstvo in druge panoge, povezane z izkoriščanjem gozda, še vedno delujoče samotne pohorske kmetije (celki) in planje pričajo o tem, da vpliv človeka na Pohorju sega daleč v zgodovino.

Prebivalci nižinskega dela in urbanega zaledja so v sodobnejšem času v Pohorju prepoznali tudi prostor za šport in rekreacijo. Že desetletja se tako na območju Pohorja razvijajo večji in manjši turistični centri, ki razvijajo zimski, vedno bolj pa tudi celoletni turizem. Po Pohorju se vije večje število pohodniških in kolesarskih poti, smučarskih prog in tudi cest. Gospodarski razvoj Pohorja je bil in je še danes tesno povezan z izrabo gozdov, s kmetijstvom in turizmom.

Zaradi uravnoteženega razvoja gospodarskih dejavnosti in varovanja naravnih območij Pohorja ter vzpostavljanja turistične in druge infrastrukture je nujna conacija Pohorja. Tako bi lahko skozi vse leto zagotovili usmerjeno doživljanje narave in kulturne dediščine ter pristočasnih rekreacijskih, edukativnih idr. aktivnosti. Nujna je uskladitev prostorskih načrtov, ki vplivajo na nadaljnji razvoj tako con osrednjega naravovarstvenega območja – Regijskega parka Pohorje kot širšega oz. vplivnega ali zalednega območja v skupni destinaciji Pohorje.

Na Destinaciji Pohorje želimo prepoznati in usmerjati funkcije različnih con, in sicer:

Naravovarstvene cone (mirne in druge upravljavske cone za naravovarstvo po predlogu Natura 2000 – cone gozdov, travišč, vod in skališč ter ostala naravovarstvena pomembna območja).

Doživljajske cone (območja z interpretacijo za: doživljanje narave, kulturne dediščine, zdravje in dobro počutje, rekreacijo, športne aktivnosti, adrenalinska in avanturistična doživetja ter druženje in prireditve).

Infrastrukturne cone (splošna: prometnice in prometna signalizacija, vodovod in kanalizacija, telefonsko in internetno omrežje na Pohorju ter turistična infrastruktura: večja in manjša turistična središča, parkirišča idr.; parkovna: lokacije za interpretacijo narave, urejene poti, eko parkirišča za avtomobile in eko kampi za kampiranje mobilnih turistov, urejeni prostori za piknike, sanitarije ter eko otoki za zbiranje odpadkov); informacijska: oprema info centrov, informacijske in orientacijske table z zemljevidi, kartami, spletni portal, avdio vodniki ter komunikacijska infrastruktura: komunikacijski centri, prostori za druženje v naravi, sejne sobe in dvorane).

Urbana središča ruralnega območja (naselja, v katerih prevladujejo urbane funkcije nad ruralnimi): Zreče, Oplotnica, Vitanje, Mislinja, Lovrenc na Pohorju, Ribnica na Pohorju.

Širša vplivna območja: MO Maribor, Hoče - Slivnica, Ruše, Rače - Fram, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Podvelka, Radlje ob Dravi, Vuzenica, MO Slovenj Gradec, Dravograd, Muta, Selnica ob Dravi.

Slika 2: Črno jezero²

² Foto: Nino Verdnik (arhiv RIC Slovenska Bistrica).

3. IZZIVI POHORJA

V okviru Strategije razvoja Pohorja prepoznavamo, da bo treba vzporedno razvijati pogoje za dvig kakovosti bivanja lokalnega prebivalstva, torej poseljenih območij, kakor tudi turistična območja s potencialom nadaljnega razvoja. Prepričani smo, da bomo le z usklajenim razvojem dosegli sinergijo razvojnih učinkov.

3.1 Gospodarstvo

Na območju Pohorja lahko govorimo zlasti o treh gospodarskih panogah, ki so ključne za njegovo delovanje in razvoj:

- turizem,
- kmetijstvo in
- gozdarstvo.

Tako se analiza gospodarstva nanaša izključno na ta tri področja, čeprav je potrebno poudariti da v občinah, vključenih v partnerstvo obstajajo tudi druge, in v nekaterih primerih bistveno močnejše, gospodarske panoge.

3.1.1 Turizem

Pohorje je kmalu po drugi svetovni vojni, ob gozdarstvu in kmetijstvu, postalo prepoznavno tudi kot prostor za šport (tudi vrhunski) in rekreacijo – pohodništvo, kolesarjenje in smučanje ter doživljanje narave. Pozabiti pa ne smemo niti na naravne zdravilne faktorje in ugodno klimo na območju Pohorja. Še posebej je treba izpostaviti naravne vire in z njimi povezane ekosistemske storitve, ki pomembno valorizirajo okolje skozi čist zrak, vodo, prst, ... Naj spomnimo, da ima Pohorje tradicionalno konotacijo kot »pljuča Slovenije«.

Že leta 1967 je izšla monografija z naslovom »Turizem na Pohorju«. Ideja o povezovanju ponudnikov in pohorskih občin je stara vsaj toliko kot omenjeno pisno delo. Prav tako tudi ideja občinskega financiranja raziskovalnih študij o razvoju turizma na Pohorju, ki bi naj obravnavale Pohorje kot celoto.

Bogati gozdovi, silikatna geološka podlaga in značilna šotna barja na gorskem platoju z majhnimi jezери in barjanskimi gozdovi, planinski pašniki – pohorske planje in samotne kmetije – celki ter gručaste vasi, so posebnost krajinske podobe Pohorja, ki pritegne k obisku v vseh letnih časih. Prizadevanja za ohranitev narave Pohorja segajo v leto 1920 (Spomenica, 1920). Od leta 2004 je velik del Pohorja razglašen kot območje Natura 2000, velik del pa spada tudi med varovalne gozdove in naravne vrednote zavarovane kot ožja zavarovana območja. Eden od ciljev ukrepov varstva narave je zavarovanje Pohorja kot regijskega parka s primerno conacijo, režimi ravnanja in upravljanjem obiska.

Pohorje vabi na vsaj pet zaokroženih mikrodestinacij, večjih in manjših turistično-rekreacijskih centrov, in sicer: na Mariborsko Pohorje, Roglo in Kope ter Tri Kralje in Ribnico na Pohorju, ki omogočajo aktivnosti v naravi in športnih objektih. Bližina večjih urbanih središč pogojuje velike potrebe po rekreacijskih površinah za lokalne prebivalce tako v letnem kot zimskem času. Vse te aktivnosti predstavljajo izjemno podlago za razvoj zelenega, aktivnega, gastronskega, izkustvenega in doživljajskega turizma na Pohorju.

Projekt NATREG³ je ključno prispeval k povezovanju deležnikov na območju Pohorja. Promovirali so se potenciali varovanih območij, izdelale priložnosti za trajnostni razvoj in prepoznavnost narave in okolja kot vrednote ter poslovne priložnosti. Z mreženjem deležnikov se je pričela udeleževati Vizija Pohorje 2030, ki ponuja usklajen razvoj celotnega Pohorja kot prepoznane turistične destinacije.

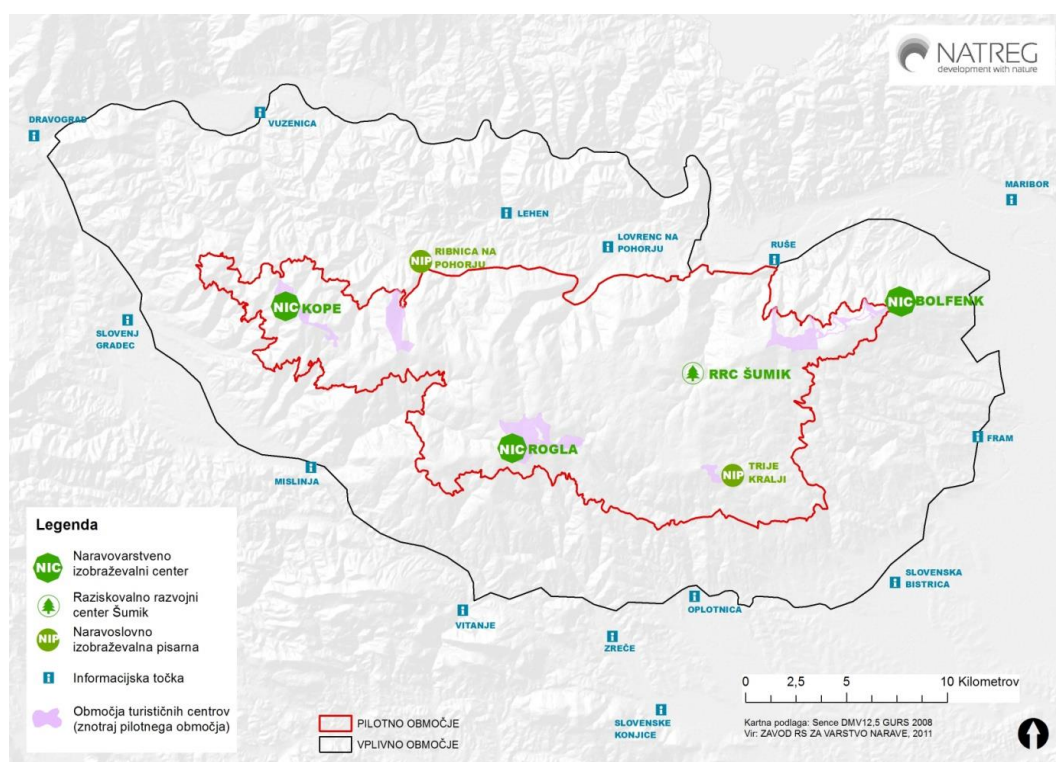
Vizija Pohorje 2030 (Lešnik Štuhec, 2011a) se nanaša na celoletno ponudbo doživljanja narave in kulturne dediščine na Pohorju in izhaja iz študije »Predstavitev Pohorja in posnetek stanja turizma in s turizmom povezanih dejavnosti«, ki je nastala v okviru projekta NATREG (Lešnik Štuhec, 2010), modela upravljanja zavarovanih območij s poudarkom na upravljanju vpliva uporabnikov zavarovanih območij (Lešnik Štuhec, 2011b) ter prepoznanja potreb in pričakovanih pohorskih deležnikov v času izvajanja projekta. Vizija vodi do možne ustanovitve Naravnega parka Pohorje s sonaravnim turističnim razvojem Pohorja v soupravljanju parka ter širše destinacije (Lešnik Štuhec, 2011a). Za potrebe priprave Predloga načrta upravljanja s pilotnim območjem Pohorja (Gulič s sod., 2011) je bilo izvedeno tudi infrastrukturno in doživljajsko coniranje za potrebe programiranja doživljajskih aktivnosti.

Razvojno in doživljajsko coniranje Pohorja izhajata iz predlaganega naravovarstvenega coniranja v osnutku Načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Nanašata se na: (i) parkovno; (ii) informacijsko; (iii) komunikacijsko in (iv) doživljajsko infra- in super-strukturo, upošteva dolgo- srednje- in kratkoročno načrtovanje, vključujeta pa tudi (v) strateško marketinško ter končno (vi) operativno načrtovanje vsake posamezne infrastrukturne enote turističnega območja Pohorje (Lešnik Štuhec, 2011a). Ponujanje doživljajskih možnosti narave Pohorja naj bi teklo soodvisno s tripartitno shemo: (i) Javni zavod Naravni park Pohorje, ki načrtuje, izvaja, spremlja in evalvira aktivnosti varstva in doživljanja narave in kulturne dediščine, (ii) družba oz. zadruga Doživeti Pohorje, ki skrbi za trajnostni razvoj Pohorja in povezuje varstvo narave z mreženjem deležnikov in njihove ponudbe ter zanje izvaja kooperativne funkcije, ter (iii) Zveza Interesnih skupin na Pohorju, ki povezuje v interesne skupine povezane posameznike, kateri družno lažje razvijajo svoje ročne in umetniške spretnosti ter skrbijo za lasten razvoj in osebno rast (Lešnik Štuhec, 2011).

Zeleni turizem bi naj temeljil na usklajenem razvoju treh sodobnih turističnih centrov (*Slika 3*) Bolfenk, Rogla in Kope in številnih manjših območij na Pohorju: Trije Kralji, Ribnica na Pohorju, idr., ki bi družno sooblikovala in tržila doživetja za občudovalce narave in kulturne dediščine Pohorja, rekreativce, raziskovalce, udeležence taborov in delavnic, družine z otroki in pare. Doživetja bi omogočili med seboj

³ <https://zrsvn-varstvonarave.si/projekti/natreg/> (10. 6. 2020)

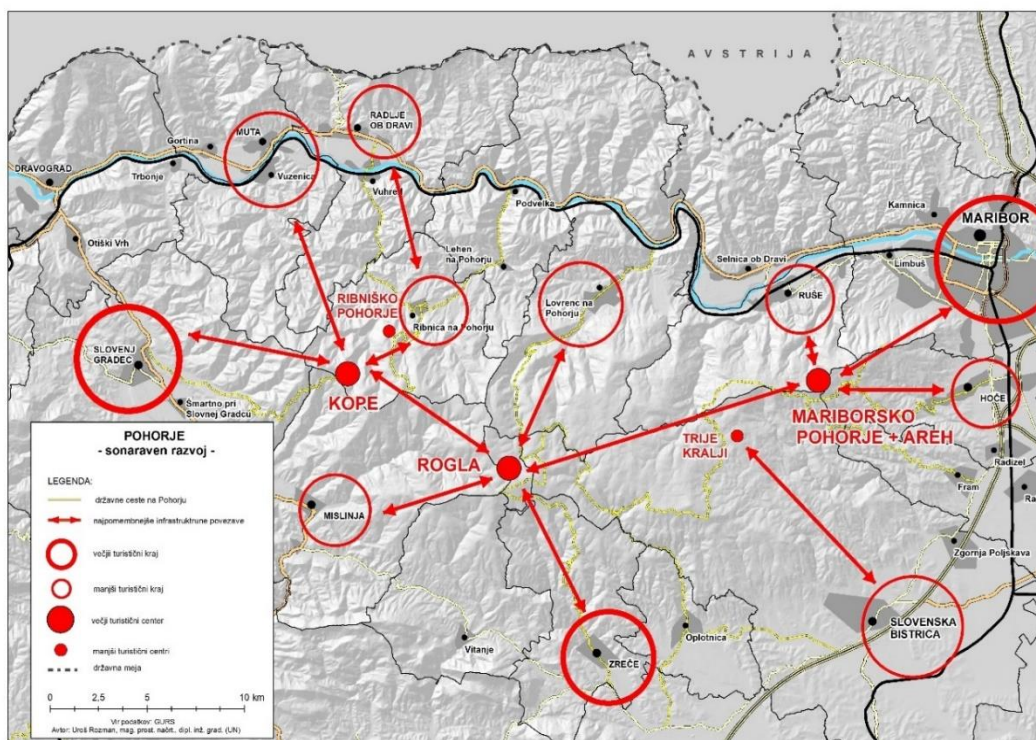
prepleteni programi, in sicer: Mreža rekreacijskih in doživljajskih poti z naravoslovno in etnološko vsebino, Mreža razpršenega muzeja na prostem, Mreža vrtov narave, pa tudi Mreži doživljajskih ekoter 'glamping-' kampov. Ob tem je izjemnega pomena Mreža eko kmetij na Pohorju, ki bi omogočila pridelavo kritične mase pridelkov in izdelkov s kmetij pod skupno blagovno znamko (Lešnik Štuhec, 2012). Leta 2030 se bi usklajena ponudba Pohorja predstavljala obiskovalcem v treh Naravoslovno-izobraževalnih centrih (NIC), in sicer: Bolfenk, Rogla in Kope ter dveh Naravoslovno-izobraževalnih pisarnah (NIP), in sicer: Trije Kralji in Ribnica na Pohorju. Na izhodiščnih lokacijah bi bile usklajene informacije posredovane v vsaj štirinajstih turistično-informacijskih centrih (TIC). Slika 4 kaže na dejstvo, da se smeri razvoja od leta 2011 do 2020 niso spremenile.

Slika 3: Ponudba Pohorja, organizirana v treh večjih in več manjših turističnih centrih⁴

Leta 2020 tripartitna organizacijska shema še ni udejanjena, čeprav so bile leta 2013 aktivnosti vzpostavljanja parka Pohorje naložene dvema ministrstvom, in sicer Ministrstvu za okolje in prostor (MOP) in Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT). Zavod za varstvo narave je po projektu NATREG na Pohorju uspešno izvedel tudi sledilne projekte, in sicer: WETMAN (2013), ALPA (2013), SUPORT (2015), LIFE TO GRASSLANDS (2019), ENJOYHERITAGE (2019–2020), v tem trenutku pa se izvaja projekt vzpostavitve parkovne infrastrukture na Rogli z imenom 'POHORKA'.

⁴ Lešnik Štuhec, T. (2011). Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektne) območja Pohorje 2030.

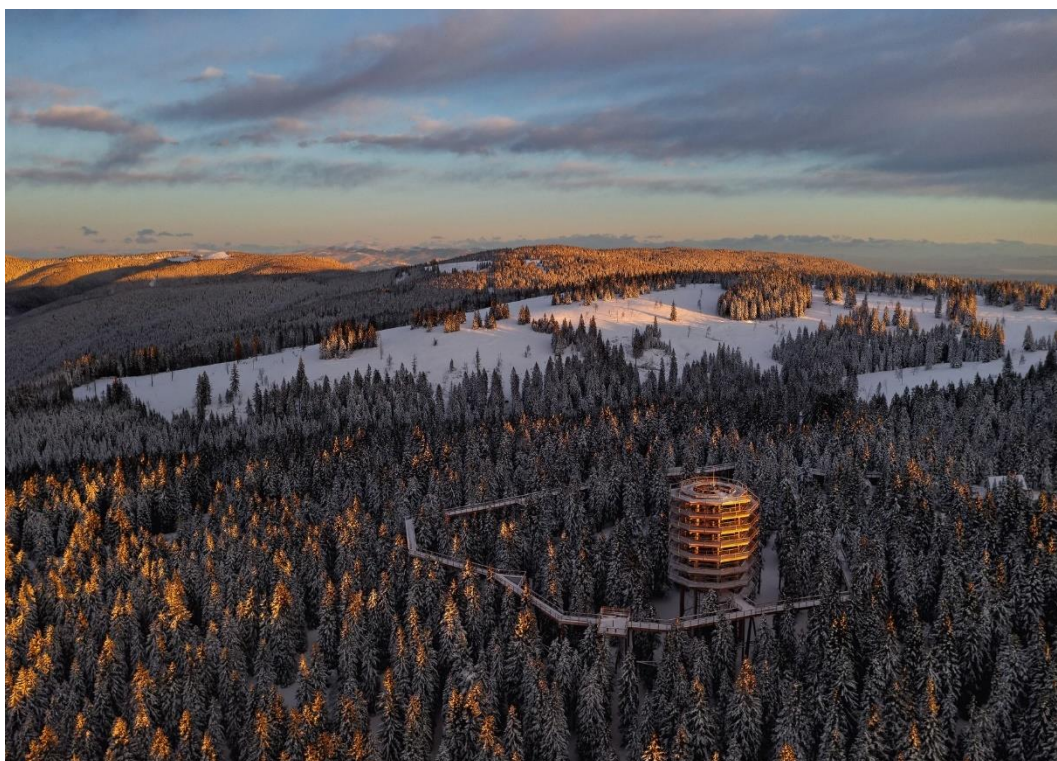

Slika 4: Želene smeri razvoja Pohorja

Deležniki območja štirih občin južnega dela Pohorja, in sicer: Oplotnica, Slovenske Konjice, Zreče in Vitanje, se od leta 2015 povezujejo v **Destinacijo Rogla-Pohorje**. V ta namen je po številnih srečanjih deležnikov vseh štirih občin, tako na lokalni kot destinacijski ravni, nastal strateški dokument »Načrt razvoja in trženja turizma v Destinaciji Rogla-Pohorje 2017–2021«, ki ima podlage v dokumentih vsake od štirih povezanih občin (Lešnik Štuhec, 2016). Načrtovane in usklajene aktivnosti se izvajajo po vsakoletnem akcijskem načrtu. Med aktivnostmi imata vodilno vlogo povezovanje ponudnikov in celovita gradnja blagovne znamke 'Okusi Rogle', ki je bila leta 2012 vzpostavljena kot ena od prvih po modelu 'Izvirno slovensko'. Njeno poslanstvo je vezano na nadgradnjo kakovosti lokalne gastronomske in rokodelske ponudbe izdelkov, predvsem pa vodenih doživetij pri posameznih ponudnikih in v destinaciji kot celoti. Prihodi turistov so pogojeni s promocijskimi aktivnostmi na destinacijski ravni (LTO Rogla-Zreče, TIC Slovenske Konjice s turistično pisarno v Žički kartuziji, TIC Vitanje v sklopu Centra Noordung ter turistična pisarna na Občini Oplotnica) in z utečenimi aktivnostmi največjega ponudnika – podjetja Unitur d. o. o., ki upravlja z infrastrukturo v naravnem klimatskem zdravilišču in rekreacijskem centru Rogla in Termah Zreče. Aktivni so tudi manjši ponudniki nastanitvenih kapacitet, še predvsem turistične in izletniške kmetije.

Občini Zreče je v letu 2019 uspelo pridobiti investitorja Zážitková Akademie, ki je na Rogli vzpostavil enega od načrtovanih projektov v Viziji Pohorje 2030, in sicer edinstveno Pot med krošnjami Pohorje – Rogla (Slika 8), ki k obisku pritegne veliko obiskovalcev. Ob tej največji turistični atrakciji na južnem delu Pohorja, v Destinaciji Rogla-Pohorje, velja omeniti tudi doživetja v Žički kartuziji v Slovenskih Konjicah, Noordung centru v Vitanju, Graščini v Oplotnici ter Vinski kleti Zlati grič in golfišču, ki pritegnejo obiskovalce in turiste nastanjene v klimatsko rekreacijskem centru Rogla in Termah Zreče ter pri številnih manjših ponudnikih. Izjemno privlačne za obisk so tudi turistične in izletniške kmetije,

vinske kleti, prav tako navdušujejo rokodolci in številni sakralni objekti. Destinacijo Rogla - Pohorje povezujejo številne pohodne in tematske poti, ki so predstavljene tudi na spletu (npr.: Pot Sv. Martina v Zrečah, Škratova učna pot na Rogli, Naravoslovna učna pot Petelinjek ter Zmajčkova gozdna učna pot v Slovenskih Konjicah, Vodna učna pot Od kapljice do reke v Vitanju, Olijeva vulkanska pot na Paškem Kozjaku), kolesarji pa se lahko preizkusijo na 7 kolesarskih poteh ter v Bike parku na Rogli. Lov in ribolov še nimata takšne teže kot pohodništvo, kolesarstvo, predvsem pa zimski športi, s katerimi pokriva območje Rogle tako rekreativne kot vrhunske športne dogodke.

Slika 5: Pot med krošnjami, Rogla⁵

Osnovni podatki: višina stolpa: 37 metrov, višina poti: do 20 metrov, skupna dolžina poti: 1.000 metrov, največji naklon: 6 %, dolžina tobogana: 40 metrov; vir: <https://www.rogla.eu/si/aktivnosti/pot-med-krošnjami-pohorje> (marec, 2020).

Destinacija Rogla-Pohorje je nosilka bronastega znaka Slovenia Green, med ponudniki nastanitev pa so nosilci znaka: Slovenia Green Turistična kmetija Urška (Green Key), Hotel Atrij **** Superior in Hotel Natura **** Rogla (EU Eco Label), ki skrbijo za trajnostno in družbeno odgovorno poslovanje.

Iz Digitalne komunikacijske strategije Destinacije Rogla-Pohorje (Waldhuber, 2017) gre razbrati, da destinacija pelje načrtovano komunikacijo z izborom digitalnih in klasičnih orodij in ponuja doživetja, ki temeljijo na sloganu treh ključnih besed, in sicer 'Razišči, Občuti, Užij', s katerim nagovarjajo ob slovenskih tudi turiste iz ključnih (Avstrije, Italije, Nemčije, Hrvaške in Madžarske) ter perspektivnih trgov (države Beneluxa, Skandinavija, Velike Britanija itd.). Ključni produkti so usmerjeni v: doživetja, kulinariko, aktivnosti, podeželje, dobro počutje in dogodke. Med domačimi in mednarodnimi turisti

⁵ Foto: Miha Matavž Photo&Video (Rogla-Pohorje).

gre tako za individualne goste kot organizirane skupine, med personami mednarodnih turistov pa velja izpostaviti zelene raziskovalce, aktivne družine, aktivne nostalgike, predane mame, družabne foodieje, večno mlade in lepotne razvajence. Zanje je oblikovanih in trženih kar nekaj odličnih doživetij, ki jih je moč najti na spletnih straneh naslednjih ponudnikov⁶. Odmevne prireditve (izpostaviti velja: Jurjevanje, Martinovanje, Konjiški maraton, Obletnica Radia Rogla v Slovenskih Konjicah; Farni dan, Ropotanje, Poglejte ga Pohorca, Praznik Pohorskega lonca in Gobarski piknik na Rogli; Holcerijo, Tradicionalno srečanje Rakovčanov in Srečanje na Paškem Kozjaku v Vitanju) pritegnejo tako lokalne kot bolj oddaljene obiskovalce.

V letu 2018 je bilo po podatkih SURS-a (2020) na Destinaciji Rogla-Pohorje **80.984 prihodov turistov, ki so opravili 284.746 nočitev** (96 % v občini Zreče) in ostali v destinaciji povprečno 3,5 dni.

Kratek pregled analize stanja turizma na Destinaciji Rogla-Pohorje izpostavlja za Pohorje na področju (Lešnik Štuhec, 2016):

Prednosti: zanimiva geostrateška lega, razgibana topografija in posebna geologija, pestra in privlačna zgodovina območja, kakovostna turistična ponudba večjega in manjših ponudnikov ter gastronomija skozi blagovno znamko Okusi Rogle, obujeni ljudski običaji, povezanost občin in ponudnikov v DRP ter številni sakralni objekti ter možnosti za vrhunski šport in rekreacijo ter zdrav način življenja.

Slabosti: premalo izkoriščen potencial ponujanja po meri oblikovanih doživetij, razpršenost ponudbe, premajhna razpoložljivost nastanitvenih kapacitet (z izjemo občine Zreče), finančno šibkost ponudnikov, visoke stroške promocije ter manko komunikacijskih veščin.

Priložnosti: potenciali za raznolikost v turizmu, spodbujanje mreženja - povezovanja na vseh področjih, razvoj ponudbe celovitih doživetij, spodbujanje inovativnosti in kreativnosti, spodbujanje novih investicij v infrastrukturo, izkoriščanje možnosti za pridobitev sredstev iz razpisov, spodbujanje lokalne samooskrbe.

Nevarnosti pa: samozadostnost in šibko povezovanje, pomanjkanje sredstev za promocijo, konkurenčne destinacije, pomanjkanje izobraženega kadra.

V strateškem dokumentu razvoja Destinacije Rogla-Pohorje je zapisana naslednja vizija (Lešnik Štuhec, 2016): »Rogla-Pohorje bo leta 2021 prepoznana kot podeželska destinacija s kakovostnimi programi

⁶ LTO Rogla-Zreče (<https://www.rogla-pohorje.si/sl/paketi/>), Turistična agencija Pohorje Tours: Razišči, Občuti, Užij Destinacijo Rogla-Pohorje (<http://pohorje-turizem.com/turizem/potovanja-in-izleti/destinacija-rogla-pohorje>), Turistična kmetija Urška – 'Počitnice za družine na kmetiji' (<https://www.kmetija-urska.si/cenik/>), Terme Zreče - Paketi: 'Dobro počutje' (<https://www.term-zrece.eu/si/paketi>), Center Rogla - Paketi: 'Športne aktivnosti in adrenalinska doživetja' (<https://www.rogla.eu/si/paketi>), ...

ohranjanja zdravja in dobrega počutja, aktivnimi počitnicami in pripravami športnikov, kreativnimi vinskimi in kulinaričnimi zgodbami z blagovno znamko Okusi Rogle, poglobljenimi doživetji kulturizacije veselja ter spoznavanja z naravo, bogato kulturno dediščino in rokodelstvom, svetovno prepoznanimi športnimi in tradicionalnimi prireditvami ter poslovnimi druženji, na območju med Roglo in vinorodnimi griči Dravinjske doline, kamor vabijo gostoljubni in aktivni domačini.« Deležniki si povezani v delovne skupine štirih centrov prizadevajo za udeležanje strateških ciljev skozi razvojne in trženjske ukrepe.

Deležniki iz koroških občin, ki gravitirajo na Zahodno Pohorje, (Dravograd, Mislinja, Muta, Podvelka, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Slovenj Gradec in Vuzenica), se s še preostalimi občinami Koroške regije povezujejo v **Destinacijo Koroška**. Iz Strategije razvoja turistične destinacije Koroška za obdobje 2010–2020 (RRA Koroška, 2012) smo zaznali smernice razvoja destinacije, ki obsega območje treh dolin – Mežiške, Dravske in Mislinjske ter hribovite in gorate predele Karavank, Kamniško-Savinjskih Alp, Pohorja in Kozjaka. Bogat potencial za razvoj zelenega doživljajskega turizma predstavljajo gozdnata hribovita območja dokaj neokrnjene narave s pestrimi habitati ter vrsta naravnih vrednot in kulturna dediščina. Avtentično naravno okolje, z razvito športno-rekreativno ponudbo, je v več kot 22 % varovano kot območje Natura 2000 (predvsem na območju Pohorja).

Slika 6: Ribniško jezero⁷

Iz 'Strategije digitalnega komuniciranja turistične destinacije Koroška 2018 –2019' (RRA Koroška, 2017) gre razbrati slogan 'Koroška. Zakladnica presenečenj.' ter ciljno tržno pozicioniranje destinacije Koroška

⁷ Foto: Tomo Jeseničnik (arhiv RRA Koroška).

kot skritega zaklada narave (Koroška - zaradi svojih lepot, še nepoznanosti in neodkritosti, izvirnih doživetij in dobrodušne gostoljubnosti - vedno znova preseneča vse obiskovalce, še posebej tiste, ki cenijo zdrav zeleni turizem, temelječ na butičnih proizvodih, nišnih ponudbah in pristnih doživetjih in se zaradi tega tudi radi vračajo (RRA Koroška, 2017). Med prioritete produkte so uvrščeni: (i) aktivnosti v naravi – kolesarjenje, pohodništvo, zima ..., (ii) športni turizem, (iii) počitnice na podeželju/kulinarika, (iv) kulturni turizem ter (v) počitnice v gorah. Med obiskovalci sta najpomembnejša segmenta rekreativci in športniki. V zimskem času je še vedno primarno smučanje, poleti pa pohodništvo oz. planinarjenje in kolesarjenje, alternativne avanture v naravi ter priprave športnih ekip. Sledijo iskalci sprostitve v naravi ter kulinaričnih in kulturno-etnoloških doživetij. Gre za individualne turiste, družine in skupine, ki večinoma iščejo povezavo med omenjenimi segmenti ponudbe. Pomemben segment predstavljajo tudi enodnevni obiskovalci. Ključne osebe slovenskega turizma za vodilno destinacijo Koroška so avanturisti (raziskovalci), aktivne družine (raziskovalci) ter aktivni nostalgiki (družabniki).. Med personami slovenskega turizma izstopajo potenciali za avanturiste (raziskovalce), aktivne družine (raziskovalci) ter aktivne nostalgike (družabniki). V obdobju izvajanja strategije so se osredotočili na dve osrednji temi, ki sledita osrednjemu vodilu 'zelenovativnost', in sicer: 'kolesarjenje in pohodništvo 365/365' ter 'dediščina kot navdih (kultura ter bio – geodiverziteteta)'.

Med ključne turistične zanimivosti »pohorskega dela« Koroške uvrščamo gorsko turistična centra Kope (smučišče, bike park, doživljajski park, energetske točke, pohodniške in kolesarske poti, etc.) in Ribnica na Pohorju (smučišče, pohodniške in kolesarske poti, etc.), splavarjenje na reki Dravi (splavarska pristana na Gortini (Koroški splavarji) in v Javniku (Dravski splavarji)), muzeje in zbirke Koroškega pokrajinskega muzeja (muzej Huga Wolfa in muzeji Slovenj Gradec, Dravograd in Radlje ob Dravi ter številne stalne zbirke in razstave po vseh občinah), Koroško galerijo likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu, Vodni park Radlje ob Dravi, Ribniško jezero, dvorec Bukovje, ...

Med najpomembnejšimi ponudniki nastanitvenih kapacitet na Zahodnem Pohorju velja izpostaviti podjetje Vabo d.o.o., z nastanitvenimi kapacitetami na Kopah in v Slovenj Gradcu, podjetji RBS Turizem d.o.o. in TURI, turizem Pohorje d.o.o., z apartmajskimi hišami na Ribnici na Pohorju, hotele in gostilne s prenočišči v dolini (hotela Slovenj Gradec in Vila Pohorje, Hiša Ančka, Hostel Slovenj Gradec v Slovenj Gradcu, Korošica v Dravogradu, Hostel Radlje ob Dravi, idr.), glamping naselje Green Resort ob vodnem parku Radlje ob Dravi ter številne turistične in izletniške kmetije.

Na Koroškem ponudbo turističnih paketov v zimski in poletni sezoni trži in prodaja nekaj manjših agencij. Promocija turistične ponudbe Koroške regije se izvaja preko osrednje destinacijske spletne strani www.koroska.si, FB profila ([koroska.slovenia](https://www.facebook.com/koroska.slovenia)) in drugih socialnih omrežij, ter izvajanja skupnih letnih programov promocijskih aktivnosti vodilne destinacije Koroška, ki jih koordinira RRA Koroška (nastopi na sejnih in borzah, izdelava promocijskih materialov, oglaševanja, sodelovanja v aktivnostih STO in drugih turističnih organizacij, ...) Na sami destinaciji pa delujejo turistično informacijski centri v Slovenj Gradcu, Dravogradu, Radljah ob Dravi, Ribnici na Pohorju in Vuzenici.

Na spletnih straneh ponudnikov zasledimo ponudbo oblikovanih turističnih produktov (Wellnes Lukov dom ponuja pakete za muzeje in družabnike; Smučišča Kope in Ribnica na Pohorju za aktivne; Vodni park Radlje ob Dravi za aktivne in družabnike, Splavarjenje po reki Dravi za raziskovalce; Okusi Koroške in

Okusi Pohorja so za raziskovalce in družabne foodije; Bike park Kope pa za aktivne raziskovalce) za prepoznane persone slovenskega turizma, in sicer avanturiste, aktivne raziskovalce in družabne foodije in v manjši meri tudi muze. Na koroškem delu Pohorja se lahko pohodniki spoznavajo z naravo na Tematski pohodni poti Kope in na več deset označenih pohodnih in planinskih poteh ob Slovenski planinski poti in Koroški planinski poti, ki vodijo od koče do koče in povezujejo naravne in kulturne znamenitosti. Koroška je raj za kolesarje, saj na spletu najdemo več kot 20 kolesarskih poti. Med najpomembnejše spadajo Dravska kolesarska pot, Štekna – kolesarska pot po Mislinjski dolini, Pohorska kolesarska transverzala in omrežje gorsko kolesarskih poti na Ribniškem Pohorju. Osrednja gorsko-kolesarska atrakcija območja je Bike park Kope.

Slika 7: Smučišče na Kope⁸

Po podatkih SURS-a (2020) je bilo v letu 2018 v 8 občinah destinacije Koroška, ki se nahajajo na območju Pohorja, zabeleženih **30.282 prihodov turistov, ki so opravili 89.005 nočitev**, s povprečno dobo bivanja 2,7 dni, pri čemer je bilo okrog 58 % nočitev opravljenih s strani domačih gostov.

Občini Radlje ob Dravi in Slovenj Gradec sta v svojih prizadevanjih za zeleno poslovanje pristopili v Zeleno shemo slovenskega turizma in pridobili v kategoriji destinacij srebrn in bronast znak Slovenia Green Destination. Med ponudniki še nihče ni izkazal interesa po evidentiranem zelenem poslovanju.

⁸ Foto: Tomo Jeseničnik (arhiv RRA Koroška).

Kratek pregled analize stanja turizma v Destinaciji Koroška⁹ izpostavlja za Pohorje na področju:

Prednosti: dobra strateška lega ob meji z Avstrijo in bližina emitivnih trgov, bogata kulturna in etnografska dediščina ter vključevanje tradicije in domače obrti v turistično ponudbo, vzpostavljene kolesarske in pohodniške poti, bogata favna in flora ter čudoviti gozdovi, velik potencial za razvoj zelenega turizma na Kopah, ki se razvijajo ob zimskem v celoletni center.

Slabosti: slaba prometna infrastruktura in javni promet, nepovezanost turistične ponudbe, ni celovitih in tematskih turističnih paketov, ni skupnega trženja, pomanjkanje dolgoročne vizije o razvoju turizma, Center Kope kot osrednji objekt za izobraževanje in multimedijske vsebine povezane s turizmom, za kongresni ter poslovni turizem še ni primerno izkoriščen.

Priložnosti: avtentičnost ponudbe v naravnem okolju s poudarkom na pohodništvu in kolesarstvu, povezovanje med ponudniki v destinaciji in širše, bolj učinkovito destinacijsko trženje ob uporabi sodobnih informacijskih orodij, bolj učinkovito trženje ponudbe Centra Kope, večje vključevanje kulturno-zgodovinskih potencialov v turistične namene.

Nevarnosti: skromne investicije v razvoj kadrov in turistične infrastrukture, šibko prostorsko načrtovanje za potrebe turistične infrastrukture, opuščanje naravne in kulturne podeželske krajine, nezmožnost hitrega prilagajanja trendom v turizmu itd.

Vizija destinacije Koroška do leta 2020¹⁰: »Koroška je iskana zelena turistična destinacija, kjer ponudba temelji na tradiciji sonaravnega, pristnega in neposrednega doživljanja narave in ljudi, očarljivi majhnosti, spoštovanju ustvarjene dediščine in dinamičnem preživljanju prostega časa. Ljudje se zavedajo tega potenciala, ga ohranjajo in z njim živijo, saj jim omogoča preživetje, kreativno ustvarjanje in višjo kakovost bivanja.« Deležniki si prizadevajo k oblikovanju in promociji kolesarsko-pohodniške in doživljajske destinacije Kope in Zahodnega Pohorja, ki se razvija vzporedno z zimsko ponudbo.

Destinacija Maribor-Pohorje povezuje območje med Pohorjem, Kozjakom in Slovenskimi gorami ter dolino reke Drave in Dravskim poljem, kjer je lociranih 22 občin¹¹. Strategija razvoja turizma turistične destinacije Maribor - Pohorje 2010–2020 (Zavod za turizem Maribor, 2012) je razvojni strateški dokument, ki je nastajal v okviru dogovora zgornje podravske občine, med katerimi je tudi 8 občin, ki gravitirajo na Pohorje, in sicer: Hoče - Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor, Oplotnica, Rače - Fram, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenska Bistrica, da skupaj oblikujejo mednarodno konkurenčno in

⁹ RRA Koroška (2012): Strategija razvoja turistične destinacije Koroška za obdobje 2010–2020.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Občine, vključene v Destinacijo Maribor-Pohorje, so: Benedikt, Cerkljenjak, Duplek, Hoče-Slivnica, Kungota, Lenart, Lovrenc na Pohorju, Makole, Maribor, Miklavž na Dravskem polju, Oplotnica, Pesnica, Poljčane, Rače-Fram, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenska Bistrica, Starše, Sv. Ana, Sv. Trojica v Slovenskih goricah, Sv. Jurij v Slovenskih goricah in Šentilj.

prepoznavno turistično območje in v ta namen tesno povežejo lokalne skupnosti, ustanove in gospodarske subjekte s področja turizma na območju destinacije.

Med največje znamenitosti Destinacije Maribor-Pohorje spadajo: najstarejša trta na svetu – Stara trta, Botanični vrt Pivola, Bistriški grad, Graščina Oplotnica ter Grad Rače z račkimi ribniki.

Turistične agencije in posamezni ponudniki ponujajo oblikovane produkte, ki naslavljajo ljubitelje kulturne dediščine (ogled Botaničnega vrta in arheološkega parka, Graščina Oplotnica ter Park s periščem, Voden ogled zbirke v Gradu Rače, ogled Gradu SB, ...), avanturiste in aktivne raziskovalce (Lovrenška jezera), foodije (Hiša Stare trte), aktivne kolesarje (Ride Ruše, Glažutarska kolesarska pot), aktivne družine (Jabolčna pot ter podjetje Soven – naravna ovčja volna, Po poteh Žive coprnije – od Bistriškega gradu do Črnega jezera na Pohorju skozi bajeslovno dediščino in s pomočjo mobilne aplikacije »Živa coprnija na dlani« ali slikanice) in druge (Za foodije: Po poti najlepših vinskih zgodb do najstarejše trte na svetu, Mariborska vinska pot, Food tours: Doživi butična slovenska piva in priljubljene lokale domačinov, Mariborska kulinarčna pot, Kreativna delavnica: od grozdja do kozarca vina, Kulinarčni Trio, Ogled pivovarne Lobik, Okusi Pohorja, Unique Trio, Čokoladna delavnica z degustacijo. Za raziskovalce: Splavarjenje po reki Dravi. Za aktivne: KULeBIKE - z električnim kolesom na podeželje, Bike Park Pohorje. Za družine: Poletni vikend v destinaciji Pohorje. Vikend paket za družine (Mariborsko Pohorje – Selnica ob Dravi – Ribnica na Pohorju – Rogla). Pari: Razvajanje brbončic v destinaciji Pohorje, Destinacija Maribor – Pohorje skozi oči Dravskih splavarjev (Botanični vrt, Malečnik, Selnica ob Dravi – Soven, Lent), Spoznajmo bogastvo Pohorja (Rogla – Skomarje – Slovenske Konjice – Maribor – Planica nad Framom), Glamping (Chateau Ramšak, Chocolate Village, Panorama glamping Visole, Naturasort). Apiturizem (Čebelarški učni center in pot medovitih poti, Mr. Bee, čebelarstvo Cesar, Čebelarstvo Skaza, Čebelarstvo Šauperl idr. Športni turizem (športne priprave, svetovna in evropska prvenstva ter pokali). Doživetja v naravi omogočajo številne tematske (Pohorska kulinarčna transverzala, Jakobova pot, Slov. Bistrica: Podpohorska vinsko-turistična cesta, Bistriška pot (interpretacijska pot od Bistriškega gradu do Črnega jezera), Učna pot skozi Bistriški vintgar, Pot ob Devinskem vintgarju, Gozdna učna pot Bojtina, Pot mlinov in žag ob Radkovškem potoku, Naravoslovna učna pot Kebelej, Močeradova učna pot v Slovenski Bistrici, Osankarica – Trije žebliji (bojišče Pohorskega bataljona), Pohodna pot Lovra Stepišnika, Po poteh Žive coprnije, Romarska pot Sv. Jerneja, Evropska pešpot Svetega Martina Tourskega, Urškina pot (Trije Kralji), Mlinarjeva pot (Trije Kralji), Tinčeva pot (Trije Kralji), Pot na stolp (Trije Kralji). Oplotnica: Pot svetega Martina (Velika evropska kulturna pot), Martinova pot - medobčinska, Romarska pot Prihova, Partovec, Kamnolom Cezlak, VTC 17 Prihova in Gorica. Učna pot OŠ Fram. Selnica ob Dravi: Jabolčna pot – sadjarska učna pot, Po poteh kapelic. Ruše: Emina romarska pot, Božični pohod do Sv. Lenarta, Ruške orgle, pohodne in planinske ter kolesarske poti.

Ključni atributi vodilne destinacije temeljijo na gastronomiji, kulturi, športu in razvoju turizma na podeželju. Nosilni turistični produkti, ki jih imajo namen razvijati v letu 2020 so skladni s Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021, ki Destinacijo Maribor - Pohorje umešča v dve makroregiji, in sicer v Alpsko Slovenijo in Termalno Panonsko Slovenijo, in so: gastronomija, turizem na podeželju in outdoor. Na področju gastronomije se trenutno vzpostavlja sistem KBZ Destinacije Maribor-Pohorje – Naše najboljše s CGP znamčenja ponudbe rokodelskih izdelkov, pridelkov in živilskih izdelkov, jedi in pijač postreženih na gostinski način, nastanitvenih kapacitet, organiziranih gastronomskih prireditev, vodenih butičnih gastronomskih doživetij, v tretji fazi pa tudi Delavnica odprtih vrat, Hiša gastronomije, Hiša vina ter vodenih programov sprejemnih turističnih agencij z vrhunskimi gastronomskimi doživetji v Destinaciji Maribor-Pohorje. Vsa ta prizadevanja ponujajo možnosti za dvig kakovosti doživetij na Pohorju. Sistem certificiranja vključuje usposabljanje in

svetovanje ponudnikom, vzpostavitev logističnega sistema, sistema dolgoročnega in celovitega trženja ter prodaje certificirane ponudbe v mreži prodajnih mest. Tako bo dosežen dvig kakovosti ponudbe Destinacije Maribor-Pohorje in razvita 5-zvezdnična doživetja za prepoznane osebe slovenskega turizma. Butična doživetja Pohorja bodo vezana na Pohorje kot naravno oazo s širnimi gozdovi, pragozdom Šumik, jasami in pašniki, čistimi pohorskimi vodami, slapovi in šotnimi barji z jezerci, največjim metuljem v Evropi ter drugimi dragocenimi živalskimi vrstami. Vse to nudi letoletno možnost preživljanja prostega časa v naravi ob številnih aktivnostih, kot so: kolesarjenje, pohodništvo, smučanje, pa tudi opazovanje narave in kulturne dediščine ob mehkih mobilnostih, kot je na primer opazovanje ptic, fotolov¹² ali spoznavanje barjanskega sistema – kratka okoljska vzgoja za vse generacije in ciljne skupine.

Trženje pod ključno domeno Visit Maribor je bilo v letu 2019 precej uspešno tako na spletni strani (243.000 ogledov)¹³ kot Facebook profilu (487 objav, največ oseb doseženih v avgustu in decembru) in Instagramu (319 objav, ki so dosegle 812.840 oseb). Na Destinaciji Maribor-Pohorje (DMP) beležijo v letu **2018 287.357 prihodov turistov, ki so opravili 667.158 nočitev**, s povprečno dobo bivanja 2,3 dni. V 22 občinah omenjene destinacije okrog 80 % prihodov in nočitev izvedejo turisti iz mednarodnega okolja.

Raziskava¹⁴, ki jo je za destinacijo Maribor - Pohorje v letu 2018 izvedlo podjetje Valicon kaže na pomembno ugotovitev, in sicer: »Imamo prevladujoč **segment obiskovalcev – zelenih raziskovalcev**. S ponudbo je potrebno zadostiti njihovim potrebam in jo ustrezno prilagoditi. Pri tem segmentu so v primerjavi z ostalimi točke zanimanja precej bolj zgoščene na področju **Mariborskega Pohorja**. Zeleno raziskovanje bi moralo biti glavna skupna vsebina«. Iz dokumenta 'Segmentne skupine (individualni/organizirani, sami/agencije, družine/skupine)' (ZTMP, 2020) lahko razberemo statistiko glede na tip obiskovalca za leto 2019, ki kaže, da je bilo v letu 2019 na Destinaciji Maribor-Pohorje: 13.723 domačih in 40.297 mednarodnih obiskovalcev, torej skupaj 54.020 obiskovalcev. Tipi obiskovalcev v letu 2019 so predstavljeni v *Tabela 1*.

Tabela 1: Tip obiskovalca v Destinaciji Maribor-Pohorje v letu 2019¹⁵

Družina z otroki		Mladi do 34 let		Mladi single / par / prijatelji - brez otrok (35-50 let)		Starejši single / par / prijatelji - brez otrok (50-70 let)		Seniorji (70+)	
Domači	Tuji	Domači	Tuji	Domači	Tuji	Domači	Tuji	Domači	Tuji
7,00 %	13 %	10 %	19 %	25 %	26 %	40 %	39 %	18 %	3 %

¹² Ture za fotografiranje živali v naravi.

¹³ Na spletni strani so v letu 2019 zabeležili 264.299 uporabnikov (kar je 21,69 % več kot v letu 2018), 396.203 sej (0,64 % več kot v letu 2018) in 867.502 ogledov strani (7,92 % manj kot v letu 2018). Od 27. septembra do 9. decembra 2019 je spletno mesto zabeležilo 243.000 ogledov strani visitmaribor.si, kar je 132 % več kot v enakem obdobju lani.

¹⁴ Tokovi gostov v mestu Maribor v poletni sezoni, poročilo raziskave, ki temelji na Strategic visitors flow (Valicon, 14. 9. 2018).

¹⁵ Vir: Zavod za turizem Maribor (2020).

Razberemo lahko, da največ domačih in mednarodnih obiskovalcev spada v skupino 'starejši single/par/prijatelji – brez otrok (50–70 let), sledijo jim mlajši predstavniki iste skupine v starosti 35–50 let. Gre torej za zelene raziskovalce, katerih motiv obiska je povezan s sprostitvijo, spoznavanjem novosti (deželo, ljudi), obiskom mesta, spoznavanjem druge kulture.

Turistična destinacija Maribor - Pohorje je bila leta 2016 prejemnica srebrnega znaka Slovenia Green Destination, Hotel Maribor z Gostilno Maribor ter Hotel Mond pa sta v letu 2018 na osnovi okoljskega znaka za nastanitvene obrate EU Eco Labela vstopila v Zeleno shemo slovenskega turizma in prejela znak Slovenia Green Accommodation.

Prednosti Destinacije Maribor-Pohorje¹⁶ se za Pohorje kažejo skozi: ugodno geostrateško lego in avtocestno povezanost z emitivnimi trgi; reliefno razgibanost in raznovrstnost krajine na malem območju ter ugodno klimo; velik delež območij ohranjene narave (npr. pragozd Šumik, Črno jezero, Lovrenška jezera, dolina Lobnice, ...) in enot kulturne dediščine (gradovi, dvorci, sakralni objekti); številne tematske, pohodne, kolesarske idr. poti; splavarjenje na reki Dravi; najstarejšo trto Staro trto in Hišo Stare trte ter Meranovo in številne vinograde in odlična vina ter kulinariko; gostoljubnost in odprtost domačinov; pridelovalce pridelkov in predelovalci odličnih štajerskih živilskih izdelkov; čebelarstvo; predelavo volne; prepoznavne dogodke in prireditve (Zlata lisica, Letni oder Ruše, Starobistriški večeri); celoletno ponudbo športnorekreacijskega centra na Pohorju – smučanje, Bike park, ...; smučišče in rekreacijski center Trije Kralji; vrhunski športni objekti; sodobne nastanitvene kapacitete.

Med *slabostmi* velja za Pohorje izpostaviti: šibko prepoznavnost identitete Pohorja v Destinaciji Maribor - Pohorje, nesorazmerno razvito ponudbo destinacije; slabo razvit javni promet in povezave; propadajoče objekte kulturne dediščine; nezadostno povezanost lokalnih akterjev; nepovezано in premalo inovativno trženje destinacije in ponudbe posameznih ponudnikov; nezadostno rabo USP-jev Pohorja; manko kakovostnih turističnih kmetij z zgodbo; slabo razvito domačo obrt; nepovezanostjo poti in neenotno signalizacijo med njimi; malo butičnih vodenih doživetij.

Med *priložnostmi* za Pohorje izpostavljamo: gradnjo močne destinacijske, pa tudi kolektivne blagovne znamke v povezavi s širšim območjem; izboljšanje javnega prevoza v povezavi s turizmom na Pohorju; nadgradnjo in rast raznovrstnih nastanitvenih kapacitet z lokalno dodano zgodbo; razvoj trajnostnih in ekoloških oblik turizma in spodbujanje pristopa v Zeleno shemo slovenskega turizma; revitalizacijo obstoječih objektov kulturne dediščine; vzpostavitev Naravnega parka Pohorje in celovite ter usklajene tržene in prodajane destinacije Pohorje; vzpostavitev kakovostnega omrežja poti in enotne signalizacije le-teh; gradnja kakovostnih vodenih doživetij z nadgradnjo kompetenc turističnih vodnikov in pripovedovalcev zgodb; vzpostavitev učinkovite incoming turistične agencije s kreativnim trženjem povezane ponudbe; v vse strateške dokumente in projekte vključiti kriterije dostopnega turizma – turizma za vse ...

¹⁶ Zavod za turizem Maribor (2011): Strategija razvoja turizma turistične destinacije Osrednja Štajerska 2010–2020.

Nevarnosti za Pohorje se kažejo skozi: nadaljnji neenakomerni razvoj turizma po destinaciji; zaostajanje v razvoju za bolj uspešnimi konkurenčnimi destinacijami; počasno oblikovanje ponudbe in nekreativno trženje; ponovitev krize pandemije; pomanjkanje politične volje in finančnih sredstev za celovito gradnjo kakovosti destinacije; nehumano zakonodajo in zapletene ter dolgotrajne postopke pridobivanja soglasij ...

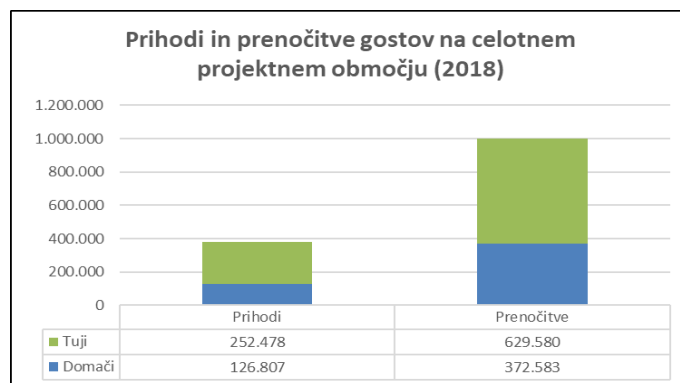
Iz destinacijskega dokumenta se vizija Destinacije Maribor-Pohorje glasi: »Turistična destinacija je vabljliva za goste, ki želijo uživati življenje, in je poznana po svoji izjemni gostoljubnosti. Goste sprošča, razvaja in spodbuja k odkrivanju duhovne kulture, aktivnostim v naravi in zdravemu življenju skozi vse leto. Razpoznavna je po bujnih zelenih gozdovih, sončnih vinorodnih gričih, bogati dediščini ter izjemni vinski tradiciji, katere simbol je najstarejša trta na svetu. Odlikuje se po vrhunski kulturni in družabni ponudbi, ki jo nadgrajuje naziv Evropske prestolnice kulture 2012. S kakovostno ponudbo navdušuje športnike in rekreativce. Značilni za destinacijo so zelena narava, zdrava pitna voda, prijetna klima, pristna vinsko-kulinarična doživetja, starodavna mesta, živahna podoba podeželja ter veseli in gostoljubni domačini. Odličnost dosega s kakovostno ponudbo udobja, storitev in zabave tudi za zahtevnejše poslovne goste.« Pozicioniranje s pogledom v leto 2020 je sledeče: »Destinacija bo v zavesti ciljnih skupin pozicionirana kot: zelena, ekološko ozaveščena destinacija za sprostitev in aktivni odmor, za doživljanje kulture in tradicije, za raziskovanje podeželja, za uživanje ob vinih in pristni kulinariki ter za doživetje štajerskega gostoljubja.«

Zbrani statistični podatki kažejo, da je bilo na območju Partnerstva za Pohorje v letu 2018 379.285 prihodov turistov, ki so opravili 67 % prihodov in 63 % nočitev izvedenih iz strani mednarodnih turistov (*Priloga 1*). Povprečno pa so turisti ostali v Destinaciji Pohorje (19 občin Partnerstva za Pohorje) 2,6 dni.

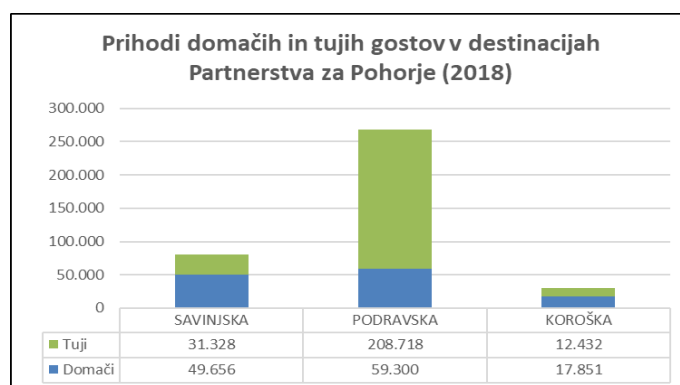
Turizem na Pohorju ne predstavlja homogene ponudbe, saj se stanje prihodov in nočitev tako domačih kot tujih turistov drastično razlikuje od občine do občine (*Priloga 1*). Na splošno lahko ugotovimo, da občini Maribor in Zreče ustvarita za 4,80 % vseh prihodov in za 4,72 % vseh nočitev v Sloveniji, medtem ko vseh ostalih 17 občin skupaj ustvari le za 1,59 % vseh prihodov in za 1,66 % vseh nočitev v Sloveniji.

Največ prihodov in nočitev (*Grafi 1–3*)¹⁷ je bilo zabeleženih v Podravski razvojni regiji – Destinaciji Maribor-Pohorje, in sicer 268.018 prihodov in 543.041 nočitev (2 dni) in skoraj 80 % nočitev so izvedli mednarodni gosti. Na Destinaciji Rogla-Pohorje je bilo izvedenih 80.984 prihodov in 284.746 nočitev (3,5 dni), in skoraj 63 % nočitev so izvedli domači gosti. Najmanj prihodov (30.283) in nočitev (89.005) beležimo v Destinaciji Koroška (2,9 dni), in kar 58 % so jih izvedli domači gosti. Destinacija mora s svojo ponudbo pritegniti obiskovalca, da bo ostal vsaj 2 noči. Na ta način se polni turistična blagajna pri ponudnikih različnih storitev v destinaciji.

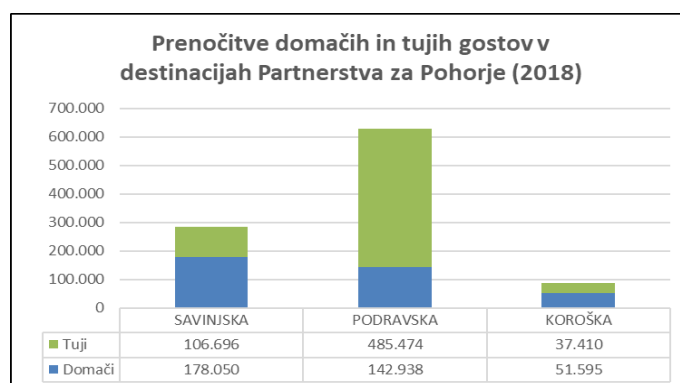
¹⁷ Vir: SURS (Grafi 1–3).

Graf 1: Prihodi in prenočitve domačih in tujih gostov na Pohorju v letu 2018

Graf 2: Prihodi domačih in tujih gostov v destinacijah Partnerstva za Pohorje v letu 2018¹⁸

Graf 3: Prenočitve domačih in tujih gostov po regijah območja Partnerstva za Pohorje (2018)¹⁹

Na žalost pa je prav Mariborsko Pohorje tisto, ki se sooča z največjimi težavami razdrobljenega lastništva nastanitvenih kapacitet, kakor tudi vzdrževanja in vlaganja v zemljišča ter infrastrukturo,

¹⁸ Občine v destinaciji Savinjska: Slovenske Konjice, Vitanje, Zreče. Občine v destinaciji Podravska: Hoče - Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor, Oplotnica, Rače - Fram, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenska Bistrica. Občine v destinaciji Koroška: Dravograd, Mislinja, Muta, Podvelka, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju Slovenj Gradec, Vuzenica.

¹⁹ V podatkovni bazi SI-STAT ni na voljo podatkov o prihodih in prenočitvah za občine: Muta, Oplotnica in Podvelka.

namenjeno turizmu. Družba za upravljanje terjatev bank (DUTB) trenutno vodi postopke prodaje sledečih turističnih objektov in zemljišč: Hotel Arena, Hotel in apartmaji Bolfenk, Hotel in depandansa Videc, Počitniški objekt Pohorske terase ter nekatere zemljišča (natančen seznam se nahaja v *Priloga 2*). Ob tem pa bo treba rešitev poiskati tudi za druge objekte, npr. trenutno se prodaja Mladinski kulturni center s Hotelom Radlje ob Dravi. Poseben izziv pa predstavljata tudi lastniška struktura in razdrobljenost zemljišč, na katerih se nahajajo smučišča in tekaške proge.

Nekatera turistična središča Pohorja so med turisti bolj prepoznavna, zato bi bilo nujno čim prej vzpostaviti dodatne vsebine, namenjene celovitemu informiranju in promociji skupne Destinacije Pohorja. Glede na obisk in infrastrukturne možnosti bi jih bilo priporočljivo čim prej umestiti na Roglo (npr. Pot med krošnjami), Bellevue (npr. stara zgornja postaja Vzpenjače) in Kope (npr. novozgrajen objekt TIC-a), kasneje pa tudi na Tri Kralje in Ribnico na Pohorju. Ugotavljamo, da obiskovalci pogrešajo informacijske točke, kjer bi dobili informacije o lokalni ponudbi in celovito povezani ponudbi Pohorja. Zato je nujno potrebna njihova opremljenost s promocijskim materialom ter usposobljenim kadrom, ki skrbi za promocijo celotnega Pohorja ter koordinira turistično vodenje domačih in mednarodnih turistov. Namen omenjenih vsebin je skupna medsebojna promocija različne obstoječe ponudbe Pohorja.

Načrtovanje, organiziranje in izvajanje spodbujanja razvoja turizma na ravni turističnega območja je v pristojnosti občin, ki ta sredstva zagotavljajo v občinskih proračunih, in sicer iz namenskih virov:

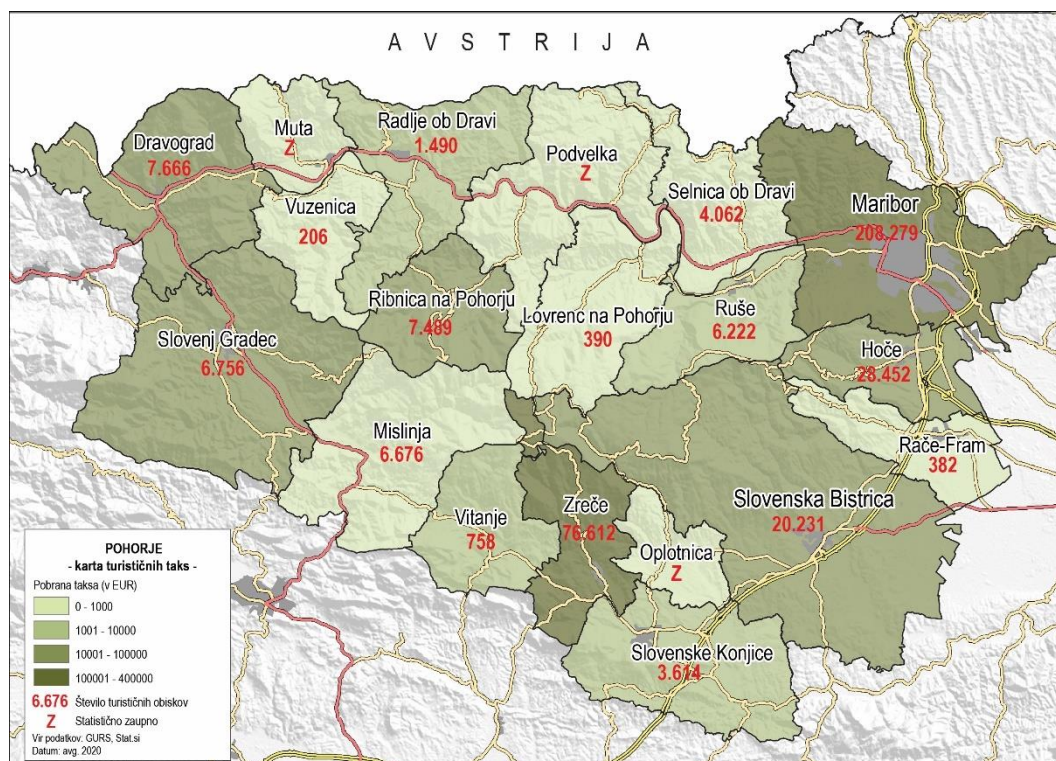
- del koncesijske dajatve, ki se po zakonu, ki ureja igre na srečo, nameni lokalnim skupnostim na zaokroženem turističnem območju ter se uporablja za ureditev prebivalcem prijaznejšega okolja in za turistično infrastrukturo,
- turistična taksa, ki je namenjena za opravljanje dejavnosti in storitev v javnem interesu.

Občina z Odlokom o turistični taksi določi višino le-te, in sicer v znesku do 2,5 evra. Občina pri določitvi višine zneska turistične takse upošteva vrsto in kategorijo nastanitvenih obratov, prebivanje v sezonskem ali zunajsezonskem obdobju ter obseg ugodnosti in storitev, ki jih brezplačno zagotavlja turistom.²⁰

Tako ugotavljamo (*Slika 8*), da med 19 občinami Partnerstva za Pohorje nekatere občine sploh ne pobirajo takse, medtem ko je višina takse med občinami samimi različna. Zakon pa dopušča, da so določeni turisti oproščeni plačevanja takse (npr.: invalidi, športniki na tekmovanjih, če se občina tako odloči). Tako ugotavljamo, da večje število turističnega obiska ali števila prenočitev v občini ne vpliva nujno tudi na več sredstev iz naslova pobiranja turistične takse.

²⁰ Zakon o spodbujanju razvoja turizma (Uradni list RS, št. 13/18).

Analiza višine turistične takse, ki ostane občinam, je namreč sorazmerno nizka glede na potrebe, ki bi jih destinacija potrebovala za promocijo ali investicije. Zato bi bilo treba razmisliti o višini turistične takse ali dodatni obliki prispevka drugih deležnikov v turizmu. Ob turistični taksi pa ni zanemarljivo dejstvo, da turistični obisk doprinese prihodek gostinskim obratom in drugim ponudnikom storitev.

Slika 8: Višina pobrane turistične takse in število obiskov

Veliko naravnih, kulturnih in drugih znamenitosti Pohorja ni prepoznavnih in niso vključene v integralne turistične produkte ali ciljno trženje. Za potrebe razvoja in trženja ponudbe Pohorja je najprej potrebno narediti posnetek stanja turistične in s turizmom povezane ponudbe Pohorja. Pri oblikovanju skupnih ciljev in ukrepov bo potrebno verjeti v skupno vizijo. Na podlagi posnetka stanja bo potrebno oblikovati Model mreženja ponudnikov in Model razvoja in trženja turističnih produktov destinacije Pohorje, v nadaljevanju pa tudi Akcijski načrt razvoja in trženja ponudbe destinacije Pohorje za obdobje 2021–2027 z oceno finančnih vložkov ter Strategijo digitalnega in klasičnega trženja destinacije Pohorje 2021–2027, ki ga je treba smiselno povezati in vključiti v že razvite modele vodilnih turističnih podjetij.

Za izvedbo zgoraj omenjenih aktivnosti bo na območju celotnega Pohorja potrebno izvesti serijo motivacijsko-vključevalnih delavnic, na katerih bodo sodelovali vsi vključeni deležniki, in sicer: predstavniki občin, lokalni prebivalci, ponudniki, pripadniki različnih, tudi ranljivih ciljnih skupin in drugi ključni deležniki.

Ob strategiji bo potrebno slediti naslednjim ciljem in aktivnostim (Slika 9) povečati prepoznavnost naravnih, kulturnih in drugih znamenitosti destinacije Pohorje (oblikovanje in tisk turistične karte, ki zajema celovito ponudbo Pohorja, oblikovanje turističnega zemljevida – trganke, oblikovanje, izdelava in postavitev turističnih tabel, fotografije), dvig prepoznavnosti Destinacije Pohorje in njenih

potencialov (celostna grafična podoba Destinacije Pohorje, nova spletna stran Destinacije Pohorje), povezati ključne deležnike in oblikovati turistične produkte Destinacije Pohorje, vključiti in aktivirati k sodelovanju pri izvedbi projektnih aktivnosti ranljive ciljne skupine Destinacije Pohorje ter razvijati kolesarski (trajnostni) turizem na Destinaciji Pohorje. Promocija vodilnih turističnih ponudnikov, ki se že izvaja, je ključna, vanjo pa je treba sočasno in postopno (v odvisnosti od ciljnih skupin, trgov ...) ob dogovorjeni delitvi stroškov in usklajenih enotnih planskih aktivnostih vključevati tudi ostale zainteresirane ponudnike.

Omenjene aktivnosti predstavljajo temelj turistične ponudbe, ki pa je ne moremo graditi brez ustrezne infrastrukture, tako namestitvene kot cestne, žičniške, kolesarske in pohodniške. O tem pišemo podrobneje v nadaljnjih poglavjih. Izpostaviti je treba dejstvo, da v skladu s trajnostnim razvojem v svetu prevladuje usmeritev v mehko mobilnost, ki podpira idejo o usmerjenem obisku Pohorja.

Slika 9: Razvoj in promocija potencialov Pohorja

Območje Pohorja je razpršeno in kljub temu, da na njem deluje veliko ponudnikov, ne moremo govoriti o celoviti prepoznavnosti Pohorja, niti o enotni blagovni znamki. Zato Pohorje potrebuje strategijo razvoja in trženja ponudbe destinacije Pohorje, kjer bo potrebno slediti cilju: povečati prepoznavnost lokalnih ponudnikov destinacije Pohorje in njihove ponudbe skozi okrepljeno vlaganje v skupno promocijo.

Prav tako bo treba urediti lastništvo trenutno razdrobljenih površin, ki bodo po svoji funkciji služile turizmu.

3.1.2 Kmetijstvo

Posredno in neposredno se kmetijstvo in podeželje dotikata slehernega prebivalca Slovenije. Vplivata na varnost, dostopnost in kakovost hrane, ki jo vsi uživamo. Določata kakovost bivanja in prostora za prosti čas, v določeni meri pa opredeljujeta stanje okolja in varstvo narave.

*»Novejše družbeno razumevanje kmetijstva in podeželja v ospredje postavlja ozaveščenega potrošnika hrane, kmeta v navezavi s pridelavo hrane in **vzdrževano kmetijsko kulturno krajino ter uporabnike podeželja za bivanje, prostčasne dejavnosti in razvoj turizma**. Hrana in okolje sta in bosta – ob pričakovanju **ustrezne stopnje samooskrbe in zagotavljanju prehranske varnosti** – tudi v prihodnje pomembna za urbano in podeželsko prebivalstvo.*

Sodoben način življenja ter individualne vrednote poudarjajo pomen prehrane; spreminjata se življenjski slog in prehranske navade, s tem pa morajo hrana in živilski proizvodi slediti potrebam potrošnika. Hrana mora biti varna in oskrba z njo nemotena, ob tem pa potrošnik postaja občutljiv v odnosu do hrane. Zanima ga način pridelave in predelave, spreminja prehranske vzorce in poudarja zdravo prehranjevanje kot pomemben dejavnik zdravega načina življenja.«²¹

V intervjujih s ključnimi organizacijami, ki so odgovorne za zbiranje in interpretacijo podatkov s področja kmetijstva in gozdarstva, smo pridobili informacije, da je trenutno stanje, glede na stanje, opisano v študiji Predlog načrta upravljanja s pilotnim območjem Pohorje (Gulič in drug., 2011), še vedno zelo primerljivo. Ker je bila dotična študija narejena specifično za območje Pohorja in je vključevala pridobivanje in analizo podatkov, katerih institucije ne zbirajo, je tako natančnejša od ažurno dostopnih podatkov. V ta namen so dotično študijo uporabili za podlago analize stanja v tej Strategiji.

Dejstvo je, da se raba kmetijskih zemljišč bistveno ne spreminja (npr. v obdobju 10-ih let). Spremenijo se posejani pridelki, zato podatki iz te študije zadoščajo za oceno stanja kmetijstva na območju Pohorja.

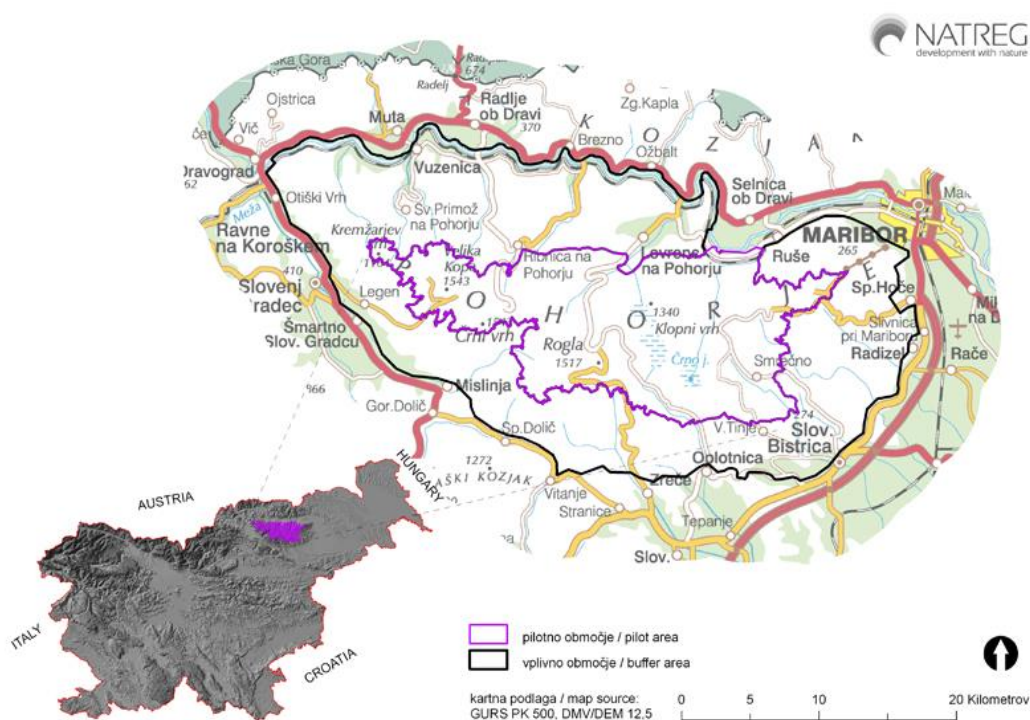
Strokovna študija je bila narejena na celotnem območju Pohorja, v katero je bilo na podlagi vzorca vključenih 88 kmetij (48 kmetij – vplivno območje, 40 kmetij pilotno območje) (Slika 10 in Tabela 2). V letu 2010 je bilo na celotnem območju Pohorja dejavnih 2.186 kmetij (podatki Agencije).²²

²¹ MKGP (2020). Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«.

²² Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajić Hodžić, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softić, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja s pilotnim območjem Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

Tabela 2: Kmetijstvo na območju Pohorja v letu 2010²³

Območje	Št. GERK	Št. KMG MID	Površina (ha)	Povpreč. površ./GERK (ha)	Povpreč. površ./KMG MID (ha)
Pilotno	784	202	1.288,45	1,64	6,38
Vplivno	12.259	2.112	11.508,62	0,94	5,45
Skupaj	13.043	2.186	12.797,07	0,98	5,85

Slika 10: Prikaz pilotnega in vplivnega območja²⁴

Največji delež državnih zemljišč je v občinah Lovrenc na Pohorju, Ruše, Slovenska Bistrica in Mislinja. Kmetijska zemljišča v lasti države, s katerimi upravlja Sklad kmetijskih in gozdov RS, se oddajajo v zakup (zakupniki so večinoma kmetje). **Približno polovica zemljišč (kmetijskih in gozdnih) v pilotnem območju je v državni lasti, medtem ko v vplivnem območju prevladujejo zemljišča v zasebni lasti.** Obseg kmetijske dejavnosti se opredeli z velikostjo kmetije, pri čemer se upoštevajo vse površine v lasti (obdelovalne + gozd) in posebej samo obdelovalne površine. Če upoštevamo vse površine v lasti

²³ Prav tam.

²⁴ Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajič Hodžič, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softič, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja s pilotnim območjem Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

(obdelovalne + gozd), potem največja kmetijska posest na vplivnem območju zavzema površino 110 ha, najmanjša pa 2 ha.

Tipi kmetij

Kombiniranje različnih virov dohodka je postalo ena izmed vodilnih strategij v zagotavljanju dolgoročne gospodarske stabilnosti manjših in srednjih kmetijskih gospodarstev (kamor sodi velika večina družinskih kmetije) v celotni Evropi. Stopnjo kombiniranja različnih kmetijskih in nekmetijskih virov dohodka na kmetiji odraža socio-ekonomska struktura kmetij (Kovačič, 1996). Za nedvoumno razvrstitev kmetij v socio-ekonomske tipe kmetij pa je seveda zato potrebno poznati vse dohodkovne vire posamezne kmetije, kakor tudi članov kmečkega gospodinjstva, ki te dohodke ustvarjajo. Tako je visok delež mešanih kmetij (gospodar ali partner kombinira delo na kmetiji z delom izven kmetije) na pilotnem območju 50 %, primerljiv s povprečnim stanjem v Sloveniji. Čiste kmetije, ob predpostavki, da imajo urejeno nasledstvo, predstavljajo najbolj perspektivno socio-ekonomsko skupino kmetij.

Tabela 3: Število kmetij po vrstah dopolnilnih dejavnosti v posameznih območjih²⁵

vrsta dopolnilne dejavnosti	kmetje (vplivno območje) (n=48)		kmetje (pilotno območje) (n=40)		kmetje skupaj (vplivno+pilotno) (n=88)	
	št.	%	št.	%	št.	%
predelava mesa	2	4,2	3	7,5	5	5,7
predelava mleka	2	2,1	2	5	3	3,4
predelava zelenjave	0	0,0	1	2,5	1	1,1
turizem	8	16,7	3	7,5	11	12,5
les	2	4,2	4	10	6	6,8
peka kruha	1	2,1	0	0	1	1,1
usluge	1	2,1	3	7,5	4	4,5
drugo	4	8,3	1	2,5	5	5,7
skupaj	19	39,7	17	42,5	36	40,8

Povprečna starost gospodarjev na celotnem območju je 53,5 let, najnižja 34 let in najvišja 79 let. V vplivnem območju je nekoliko večje število kmetij z mlajšimi gospodarji (do 40 let), kar lahko nakazuje, da je zanimanje za kmetovanje v vplivnem območju nekoliko večje. Skoraj ¼ kmetij na celotnem območju se ne ukvarja z dopolnilno dejavnostjo. Na vplivnem območju precej prevladuje turizem (Tabela 3), kar je razumljivo, saj je to območje infrastrukturno dobro opremljeno ter dobro ohranjeno

²⁵ Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajič Hodžič, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softič, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

z vidika naravnih in krajinskih komponent. V pilotnem območju je na prvem mestu predelava lesa, kar je tudi razumljivo, saj je to območje, kjer prevladuje gozdarstvo. Nekoliko bolj izstopata še turizem, (ki je sicer v primerjavi z vplivnim območjem slabše zastopano), predelava mesa in druge usluge.

Delež kmetij, ki so se leta 2009 ukvarjale z ekološkim kmetovanjem na celotnem območju, je približno 8 % (presega slovensko povprečje, ki znaša cca. 3 % vseh kmetij). Povprečna velikost ekološko obdelanih površin na kmetiji na pilotnem območju je 10,11 ha, največja velikost 20,74 ha, najmanjša velikost pa 0,22 ha. Prevladuje ekološka reja krav dojilj (Pohorje beef). V glavnem se za ekološko kmetovanje odločajo kmetije, ki so bile nekoč ekstenzivne, danes pa so se intenzivirale predvsem iz vidika trženja.

Število kmetij na OMD območjih se bistveno ne zmanjšuje, saj je njihova dejavnost povezana tako s kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo. Zmanjšuje se število kmetij v nižini, ki se ukvarjajo samo s kmetijsko dejavnostjo.

Onesnaženost, zaraščanost in raba tal na območju Pohorja

Raziskave onesnaženosti tal v Sloveniji, ki so potekale v obdobju 1989–2007, so zajele tudi območje Pohorja. Večina opravljenih meritev je razkrila, da so vsebnosti težkih kovin in drugih aktivnih spojin (insekticidi ...) pod mejno vrednostjo, kar kaže na dobro ohranjenost okolja.

Slika 11: Gozd v pogorju LPN Pohorje²⁶

Slika 12: Trop gamsov pod gozdno mejo²⁷

Značilnosti površin v zaraščanju:

- Preko 90 % vseh površin v zaraščanju leži na območjih z več kot 10 % nagibom, kar onemogoča uporabo kmetijske mehanizacije.
- Največ površin v zaraščanju je na višjih legah/nadmorskih višinah (nad 700 m), kjer je v zadnjih desetletjih opazen tudi največji upad reje prežvekovalcev.

²⁶ https://www.lpn.si/vrste-lovne-divjadi/navadni-jelen/9_iglasti-gozd-v-pogorju-lpn-pohorje/ (10. 6. 2020).

²⁷ <https://www.lpn.si/vrste-lovne-divjadi/gams/> (10. 6. 2020).

- Preko 95 % obravnavanih površin v zaraščanju je v stiku z gozdom, kar še dodatno pospešuje zaraščanje.
- Velikost zaraščenih površin je zelo raznolika in se giblje med 0,01 do 11 ha.
- Površine v zaraščanju so najpogosteje pašniki (travinje).

Tabela 4: Pregled rabe tal na celotnem območju Pohorja²⁸

ID RABE	RABA	POVRŠINA (ha)	POVRŠINA (%)
1100	Njive in vrtovi	1.068,84	1,4
1150	Hmeljišča	22,88	0,0
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	1,72	0,0
1190	Rastlinjak	0,55	0,0
1211	Vinogradi	426,37	0,6
1221	Intenzivni sadovnjaki	66,56	0,1
1222	Ekstenzivni sadovnjaki	928,36	1,2
1240	Ostali trajni nasadi	4,94	0,0
1300	Trajni travniki in pašniki	12.886,44	16,7
1321	Barjanski travniki	2,51	0,0
1410	Zemljišča v zaraščanju	315,91	0,4
1420	Plantaže gozdnega drevja	1,58	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	344,52	0,4
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	46,33	0,1
1800	Kmetijske površine porasle z gozdnim drevjem	157,27	0,2
2000	Gozd	58.106,44	75,4
3000	Pozidana in sorodna zemljišča	2.602,46	3,4
4100	Barje	25,16	0,0
4220	Ostala zamočvirjena zemljišča	1,85	0,0
7000	Vode	80,78	0,1
SKUPAJ	Celotno območje Pohorja	77.093,47	100,0

²⁸ Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajić Hodžić, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softić, M., Lešnik Štuhec, T., Tekić, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

Na celotnem območju Pohorja **prevladujejo gozdna zemljišča (75,4 %)**, vseh kmetijskih površin pa je **okoli 21 %** (prevladujejo travniki in pašniki), med kmetijskimi obdelovalnimi površinami pa njive in vrtovi, sledijo jim ekstenzivni sadovnjaki, nekaj je vinogradov, ter nekaj hmeljišč predvsem na robu na južnem delu celotnega območja. Na pilotnem območju prevladuje gozd na površini preko 91 %, vseh kmetijskih površin pa je okoli 7 %. Zato tudi predlog, da bi bil na tem območju Regijski park Pohorje.

Celotno območje leži v veliki meri **v strmini med 5° in 30° (pribl. 80 % celotne površine)**. Za kmetijsko dejavnost to pomeni težje pogoje za pridelavo, zato spada to območje v območje z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost.

Ob dejstvu, da se majhen delež kmetij na Pohorju ukvarja z dopolnilno delavnostjo in da so le nekatere usmerjene v ekološko kmetovanje, prepoznavamo, da bi bila **za nadaljnji razvoj kmetijstva na Pohorju potrebna podpora ekološkemu kmetovanju na OMD območju ter razvoj dopolnilnih dejavnosti (turizem na kmetiji in butična ponudba)**.

Na ta način bi se lahko vzpostavil sistem ekološke pridelave in predelave (skupna blagovna znamka), ponudniki bi se povezali v zadruge oz. kooperative, vse skupaj pa bi podpiral usklajen in konstanten sistem trženja in promocije kmetijskih proizvodov. Glede na visoko povprečno starost gospodarja bi bili dobrodošli tudi ukrepi za mlade prevzemnike kmetij.

3.1.3 Gozdarstvo

Gozd je zapleten ekosistem, ki ima velik vpliv na okolje in predstavlja življenjsko okolje številnim rastlinskim in živalskim vrstam ter glivam. Med njimi se vzpostavi dinamično ravnovesje, ki zagotavlja trajno obstojnost gozdov. Vplivi gozdov oz. gozdnih ekosistemov so zelo pestri in omogočajo razvoj človeka in človeške družbe.²⁹

Začetek gozdnogospodarskega načrtovanja na Slovenskem sega v prvo polovico 18. stoletja. Prvo sistematično zbiranje podatkov o gozdovih (gozdna inventura) je bilo opravljeno leta 1947. V gozdnogospodarskih načrtih, ki se izdelujejo za obdobje desetih let, je opisano stanje gozdov in njihove razvojne težnje, ki vključuje tudi analizo uspešnosti preteklega gospodarjenja, določeni so cilji ter smernice in ukrepi za uresničitev postavljenih ciljev pri obravnavi gozda. Nekoč je bil poglobitni in skoraj da edini cilj gospodarjenja z gozdovi proizvodnja lesa. Danes ob tem, sicer še vedno pomembnem cilju, vztrajno pridobivajo na pomenu novi cilji, povezani s pomembnimi funkcijami gozdov, kot so: varovalna, biotopska, vodovarstvena, rekreacijska ... Velika strnjena območja gozdov Pohorja so pomembna okoljska in krajinska vrednota. Na njih so poudarjene ekološke funkcije (varovalna, ohranjanja biotske raznovrstnosti, hidrološka in klimatska), socialne funkcije (zaščitna, higienskozdravstvena, obrambna, rekreacijska, turistična, varovanje naravnih vrednot, varovanje

²⁹ <https://www.gozd-les.com/slovenski-gozdovi/vloge-gozda> (12. 6. 2020).

kulturne dediščine, poučna, raziskovalna, estetska) in proizvodne funkcije (lesnoproizvodna, pridobivanja drugih gozdnih vrednot, lovnogospodarska).³⁰

Raba lesa kot domačega in okolju prijaznega materiala ter vira energije ima številne pozitivne socialno-ekonomske in okoljske posledice. Med njimi so najpomembnejša nova delovna mesta, nove aktivnosti na kmetijah in podeželju, povečan javni prihodek, zmanjšanje brezposelnosti, zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, večja energetska samooskrbnost, povečevanje intenzitete gospodarjenja z gozdovi ter organiziranje lastnikov gozdov. Nekatere posledice so neposredne in zato lažje merljive, večina posledic pa je posrednih.³¹

Najbolj gozdnata so območja Pohorja in Kozjaka. Trend zaraščanja se je močno upočasnil, čeprav se na dolgi rok še vedno kaže večanje površin z gozdom.

Značilnost Pohorja je velika gozdnatost (70,4 %), kar predstavlja okrog 56.900 ha gozdnih zemljišč. Prevladujejo zasebni gozdovi (70 %), državnih gozdov je slaba tretjina (29 %). Gozdovi drugih pravnih oseb in občinski gozdovi skupaj predstavljajo nekaj manj kot odstotek celotne površine gozdov na Pohorju.

Posestna sestava kaže na to, da ima več kot 80 % vseh gozdnih posestnikov gozdna zemljišča v obsegu do 5 ha, kar predstavlja slabo petino vseh površin gozdov na Pohorju. Večino površin celotnega območja Pohorja zajemata srednja velika gozdna posest med 10 in 30 ha (29,6 %) in večja gozdna posest med 30 in 100 ha (26,5 %), kar kaže na značilnost pohorske posesti (celki). **Na pilotnem območju je poleg velikega deleža državnih gozdov, večji tudi delež lastnikov, ki imajo posest večjo od 10 ha (25,3 %).** Velikostna kategorija posesti od 10 do 100 ha skupaj zajemaj 60,4 % površine.

Tabela 5: Površine gozdov po lastniških kategorijah – skupaj območje Pohorja³²

	Zasebni gozdovi	Državni gozdovi	Občinski gozdovi	Gozd. Drugih pravnih oseb	Skupaj
Površina gozda (ha)	39.941,38	16.506,20	22,43	443,89	56.913,90
Delež (%)	70,2	29,0	0,0	0,8	100,0

³⁰http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gozdnogospodarsko_nacrtovanje/zgodovina_gozdnogospodarskega_nacrtovanja_na_slovenskem/index.html (12. 6. 2020).

³¹ http://www.zgs.si/delovna_podrocja/lesna_biomasa/index.html (12. 6. 2020).

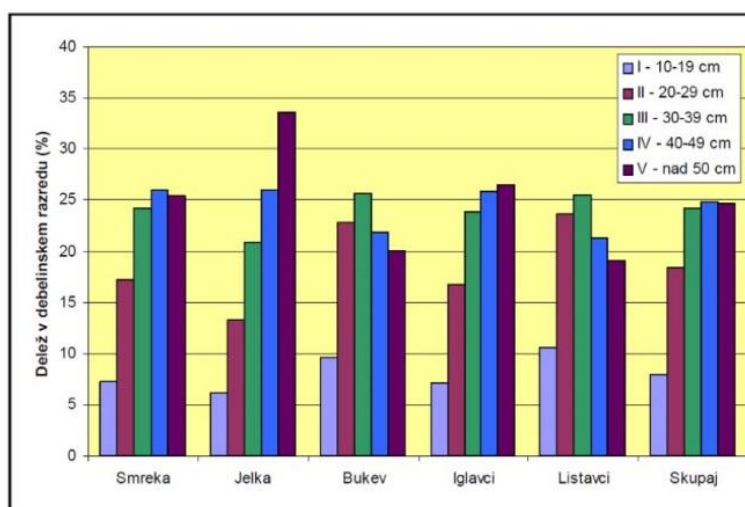
³² Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajić Hodžič, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softič, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

Pridelovanje in predelava lesa

Les je strateška surovina in je poleg vode naš edini naravno obnovljiv vir. V Sloveniji ga imamo veliko, zato nudi količinsko zadostno in kakovostno surovinsko zaledje za domačo lesnopredelovalno industrijo. Problem je, da veliko lesa ostaja v gozdu ali se izvažata brez dodane vrednosti. Leta 2018 je bil posek 6,1 milijonov m³, v Sloveniji smo predelali 1,7 milijonov m³ hlodovine, izvozili pa 3,6 milijonov m³ lesa. Od proizvedene hlodovine se torej večina še zmeraj izvozi, doma se tako predela premajhna količina hlodovine in posledično tudi proizvede manj izdelkov z višjo dodano vrednostjo.

V Sloveniji imajo žage 30-letno tradicijo. V primerjavi s sosednjo Avstrijo so naše zmogljivosti veliko manjše. Žagarstvo je panoga, ki zahteva veliko denarja, akumulacija denarja za velike naložbe traja dolgo časa. Zato je pomembno, da se deležniki v lesno-predelovalni industriji povezujejo.

Zavod SLOLES, slovensko lesno združenje, se nahaja v Slovenj Gradcu in združenje 40 žagarjev in trgovcev z rezanim lesom, ki predelajo dobro polovico hlodovine v Sloveniji. Približno 82 odstotkov polizdelkov in končnih izdelkov od desk do stavnega pohištva in lesenih hiš člani SLOLESA izvažajo v ZDA, Azijo, Afriko, na Japonsko in v arabske države. Na območju poštnih okrajev, ki predstavljajo območje 19 občin Pohorja, je 126 poslovnih subjektov, registriranih za opravljanje dejavnosti po SDK (2008) 16.100 Žaganje, skobljanje in impregniranje lesa. Med njimi jih je 55 na območju Podravske, 52 na območju Koroške in 23 na območju Savinjske regije.³³

Graf 4: Struktura lesne zaloge po debelinskih razredih in drevesnih vrstah³⁴

Na Pohorju prevladujejo iglavci, saj predstavljajo več kot tri četrtine lesne zaloge. Najpogostejša drevesna vrsta je smreka, ki zavzema več kot polovico v lesni zalogi. Pogosti sta še bukev in jelka ostale drevesne vrste pa predstavljajo manj kot 5 % lesne zaloge. Povprečna lesna zaloga obravnavanega

³³ Register poslovnih subjektov AJPES.

³⁴ Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajič Hodžič, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softič, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

območja je 368 m³/ha, v osrednjem območju 393 m³/ha, državnih gozdovih 405 m³/ha, v zasebnih gozdovih 353 m³/ha. Najvišje lesne zaloge dosegajo državni gozdovi, kar je posledica več desetletnega načrtnega gospodarjenja. Najnižjo lesno zalogo pa imajo gozdovi lokalnih skupnosti.

Na Pohorju se zadnjih 60 let lesna zaloga povečuje, v posameznih predelih se je povečala celo za več kot 100 %. Z večanjem lesne zaloge se povečuje tudi prirastek. Intenziteta poseka na Pohorju je bila v minulih desetih letih nizka – posekano le 50 % prirastka iglavcev in 30 % prirastka listavcev. V državnih gozdovih na pilotnem območju je bil izveden posek skoraj enak načrtovanemu (97 %), v zasebnih gozdovih 81 %. Lesna zaloga in prirastek sta se med letoma 1990 in 2009 povečala za 30 %. Lesna zaloga listavcev se je od leta 1990 povečala za 68 %, lesna zaloga iglavcev pa za 21 %. Cilj je zmanjšati delež smreke in povečati delež listavcev.

Odmrta lesna biomasa je zelo pomemben faktor biotske raznovrstnosti oz. biotskega ravnotežja v gozdnem prostoru. Odmrli les ima aktivno vlogo v biogeokemijskih ciklih pri delovanju gozdnih ekosistemov, obenem pa predstavlja bivališče oz. del življenjskega prostora številnim živalskim vrstam. Pravilnik o varstvu gozdov (Ur.l. RS, št 114/2009) določa, da je potrebno zagotoviti v povprečju vsaj 3,0 % odmrlega lesa glede na lesno zalogo v rastiščno gojitvenem razredu. Odmrli les mora biti čim bolj enakomerno razporejen in obsegati vse debelinske razrede, zlasti pa debelinski razred nad 30 cm. 2.838 hektarjev gozdov, na kateri so izločeni gozdovi zaradi naravnosti in ekstremnosti rastišča, je prepuščeno naravnemu razvoju. Glede na celotno površino območja Pohorja predstavlja ta kategorija 3,2 % površin. To so gozdni rezervati (878,9 ha) in varovalni gozdovi na ekstremnih rastiščih (957,8 ha).

Odprtost gozdov s prometnicami

Po letu 1960 se je pričelo z izgradnjo prvih kamionskih cest v osrčje Pohorja. Tempo gradnje je naraščal in višek dosegel v osemdesetih letih. Danes je na večjem delu Pohorja že dosežena optimalna odprtost. Gostota produktivnih cest na celotnem območju znaša 28,0 m/ha in zadošča racionalnemu gospodarjenju z gozdovi. V osrednjem območju je 396 km gozdnih cest, ki v glavnem služijo samo gospodarjenju z gozdovi. Javnih cest je 199 km. Odprtost gozdov s cestami tako znaša 22,5 m/ha.

Tabela 6: Odprtost gozdov s cestami v osrednjem območju³⁵

Vrsta cest	Produktivne (km)	Povezovalne (km)	Skupaj (km)	Gostota cest (m/ha)
Državne ceste	0	70,3	70,3	0
Občinske ceste	123,4	5,1	128,5	5,3
Gozdne ceste	395,8		395,8	17,2
Skupaj	519,2		594,6	22,5

Opomba: Pri izračunu gostote cestnega omrežja so upoštevane samo produktivne ceste.

³⁵ Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajjić Hodžić, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softič, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011). Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG].

Les je ena izmed ključnih dobrin Pohorja. Ugotavljamo, da kljub bogatemu naravnemu viru nimamo vzpostavljenega sistema, ki bi »pohorskemu« lesu dal vrednost, ki si jo zasluži. **Menimo, da bi kot eno izmed ključnih usmeritev razvoja Pohorja morali posvetiti vzpostavitvi in krepitvi gozdno-lesnih verig** (povečanje letnega razreza hlodovine, povečanje porabe in predelave lesa v Sloveniji v izdelke s čim višjo dodano vrednostjo, promoviranje rabe lesa in lesnih proizvodov, posodobitev in uvajanje novih tehnoloških in proizvodnih procesov), **ki ne samo, da bo lesu pripisala dodano vrednost, ampak bo omogočila nova delovna mesta.**

Lovstvo

Lov in lovstvo sta imela v preteklosti različne vloge in različen pomen. V 19. in 20. stoletju so lovstvo pojmovali kot gospodarsko dejavnost, za posameznika pa je bil lov tudi športna in razvedrilna dejavnost³⁶. V zadnjih desetletjih se lovstvo aktivno vključuje v širša okoljska in naravovarstvena prizadevanja, lov pa postaja vse bolj v vlogi trajnostne rabe obnovljivih naravnih virov.

Do devetdesetih let so lovske organizacije načrte pripravljale same, zatem je gozdarska zakonodaja načrtovanje poverila Zavodu za gozdove. Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč (1976) je določal, da morajo biti lovsko-gospodarski načrti usklajeni z gozdno-gospodarskimi načrti in načrti o razvoju kmetijstva.³⁷

Delo Zavoda za gozdove Slovenije na tem področju je osredotočeno na upravljanje s populacijami prostoživečih vrst živali, ki so pretežno vezane na gozdni prostor. Hkrati posvečajo pozornost ohranjanju oziroma izboljševanju njihovega življenjskega okolja. Lastnica vseh prostoživečih vrst živali je Republika Slovenija, ki jih zakonodajno deli na divjad in zavarovane vrste.³⁸

V slovenskih loviščih so za gospodarjenje z divjadjo pristojne lovske organizacije. Lovec lahko postane vsak, ki opravi lovski izpit in pridobi lovsko izkaznico. Za nadzor v loviščih skrbijo lovski čuvaji, ki so del lovsko-čuvajske službe.

Na celotnem območju je 23 lovišč, ki so v upravljanju lovskih družin in lovišče s posebnim namenom (LPN) Pohorje, s katerim upravlja Zavod za gozdove Slovenije OE Maribor. Po površini izstopa LPN Pohorje, ki s 34 % deležem skupne površine daje območju poseben pomen. Lovna površina znaša preko 77.000 ha in predstavlja relativno visok kar 96 % delež skupne površine lovišč. Letni načrt za lovsko upravljavsko območje za leto 2020 v sodelovanju z lovskimi organizacijami pripravlja Zavod za gozdove Slovenije OE Maribor.

³⁶ http://www.zldljublana.si/images/ZLDLj/Zgodovina_lovstva_in_lovstva_na_slovenskem_RR.pdf (16. 6. 2020).

Vključitev lovskega turizma v turistično ponudbo pomeni sinergijo med dejavnostjo turizma in gospodarjenja z divjadjo. Glede na aktivnost lovskih družin na Pohorju bi s tem obudili oz. dodali nove vsebine številnim lovskim kočam.

³⁷ http://www.zldljublana.si/images/ZLDLj/Zgodovina_lovstva_in_lovstva_na_slovenskem_RR.pdf (16. 6. 2020).

³⁸ http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gozdne_zivali_in_lovstvo/gozdne_zivali_in_lovstvo/index.html (16. 6. 2020).

Lovišča s posebnim namenom, organizirana znotraj Zavoda za gozdove Slovenije, so poleg svojih geografskih, naravnih značilnosti v predstavitvah izpostavila tudi za lovce zanimive načine lova in vrste divjadi. Predvsem, ker izvajanje posebnega namena zahteva finančna sredstva, ki jih lovišča pridobivajo na trgu, z izvajanjem lova, organizacijo informativno-izobraževalnih delavnic, sodelovanjem v raziskovalnih projektih in izvajanjem drugih dejavnosti.

Glede na pomen, ki ga ima lovstvo v okviru širših okoljskih in naravovarstvenih prizadevanj, menimo, da bi bilo **treba v prihodnje več aktivnosti usmeriti v osveščanje širše javnosti o pomenu lovstva v sodobnem času in njegovi vključitvi v t. i. lovski turizem** ter najti rešitev za »sobivanje« na relaciji turizem–narava–gozdovi–prostoživeče živali.

3.2 Infrastruktura

Pohorje ima tako naravne (podnebje, vrhovi, jezera, vegetacija ipd.) kot antropogene (kulturno-zgodovinske znamenitosti) danosti, ki mu zagotavljajo primarne dobrine turistične ponudbe. Vendar je ob le-teh potrebno urediti tudi sekundarno turistično ponudbo, katero Planina definira kot tiste elemente, katere *človek ob drugih nespremenjenih okoliščinah še vedno lahko proizvede v zahtevani količini in kakovosti*.³⁹

Med sekundarno turistično ponudbo tako Planina uvršča:

1. **osnovno infrastrukturo** – naprave in objekti, ki jih turisti uporabljajo posredno, vendar po njih ne povprašujejo (npr. komunalna infrastruktura),
2. **turistično infrastrukturo** – objekti in zmogljivosti za proizvode in storitve, po katerih turist neposredno povprašuje, jih kupi ali vzame v najem (npr. transportna sredstva; hoteli, objekti in naprave za rekreacijo gostov kot npr.: kopališča, smučišča, igrišča, marine, zabavišni parki; gledališča, kongresne dvorane ipd.) ter
3. **turistično superstrukturo** – rezultati proizvodnje v obratih turistične infrastrukture (npr. prenočitvenih, prehrabnih in drugih obratih), torej turistični proizvodi in storitve (npr. storitve v gostinstvu, agencijah, trgovini, transportu in obrti ipd.), po katerih turisti neposredno povprašujejo in jih kupujejo.

Hkrati pa Lešnik Štuhec ugotavlja, da *lokalna skupnost potrebuje za potrebe bivanja urejeno bivanjsko infrastrukturo*.⁴⁰ V večjih segmentih se obe vrsti infrastrukture dopolnjujeta, oziroma sta lahko namenjeni tako lokalnemu prebivalstvu kakor obiskovalcem.

³⁹ Planina, J. (1997). Ekonomika turizma, Ljubljana.

⁴⁰ Štuhec Lešnik, T. (2011). Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektne) območja Pohorje 2030, Maribor.

3.2.1 Cestna infrastruktura

Najhitrejši in najudobnejši dostop z motornimi vozili na Pohorje je danes možen predvsem po državnih regionalnih cestah 3. in RT reda.⁴¹ Gre za cestne povezave, ki potekajo iz Hoč na Bellevue in Areh, od tam pa mimo Osankarice v osrednji del Zreškega Pohorja z Roglo, iz Vuzenice in Slovenj Gradca na Kope, iz Zreč ali Polskave do Rogle, kamor pride cesta tudi iz severne pohorske strani oziroma iz Lovrenca na Pohorju, do Ribniške kočice na Ribniškem Pohorju pa nas pripelje cesta iz Podvelke ali Vuhreda. Dostop z motornimi vozili pa je zagotovljen še po kopici občinskih, predvsem pa gozdnih cest.

Tabela 7: Državne ceste na Pohorju⁴²

OZNAKA	Povezovalni kraji ceste
R3 700	Slovenske Konjice-Oplotnica
R3 701	Ruta-Pesek in Rogla-Zreče
R3 702	Dravograd-Trbonje-Vuhred
R3 704	Radlje ob Dravi-Ribnica na Pohorju in Ribnica na Pohorju-Brezno
R3 705	Ruše-Smolnik-Fala-Pučava
RT 929	Hoče-Pohorska vzpenjača, odcep za Areh in Areh-Šumik-Osankarica
RT 930	Pesek-Oplotnica
RT 931	Ribnica-Ribniška kočica
RT 932	Slovenj Gradec-Pungart
RT 935	Fram-Cestnik-Areh

Povečanje dostopnosti do območij je moč doseči tudi z izboljšanjem kvalitete obstoječe državne in občinske cestne infrastrukture. Državne ceste, ki Pohorje oklepajo z vseh strani, so izvedene v asfaltni izvedbi in zgrajene s takšnimi tehničnimi elementi, ki povečini ustrezajo rangu glavne in regionalne ceste. Državne in lokalne dostopne ceste, ki vodijo do posameznih športno turističnih centrov, pa so delno še vedno v makadamski izvedbi. Z izboljšanjem zgornjega ustroja in tehničnih elementov teh dostopnih cest pa bi se povečala tudi dostopnost do njih.

V preteklosti so že bile izdelane študije izgradnje nove cestne infrastrukture, ki bi kot »panoramska cesta« potekala po slemenu Pohorja ter med seboj prometno povezala Mariborsko Pohorje z zreškim, ribniškim in slovenjgraškim (več o tem v nadaljevanju). Takšna cestna povezava bi pomenila prevelik poseg v območja neokrnjene narave, zato še enkrat poudarjamo, da je bolj smiselna obnovitev in redno vzdrževanje obstoječih cest in v določenih delih uporaba zgolj e-prevoznih sredstev.

⁴¹ Ficko, G. (2019). Infrastrukturni razvoj Pohorja od Maribora do Slovenj Gradca.

⁴² Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo (dalje: DRSI) (2020). Poročila o stanju vozišč regionalnih cest 3. reda in turističnih cest (R3 in RT).

Slika 13: Državne in pomembnejše lokalne povezave na Pohorju

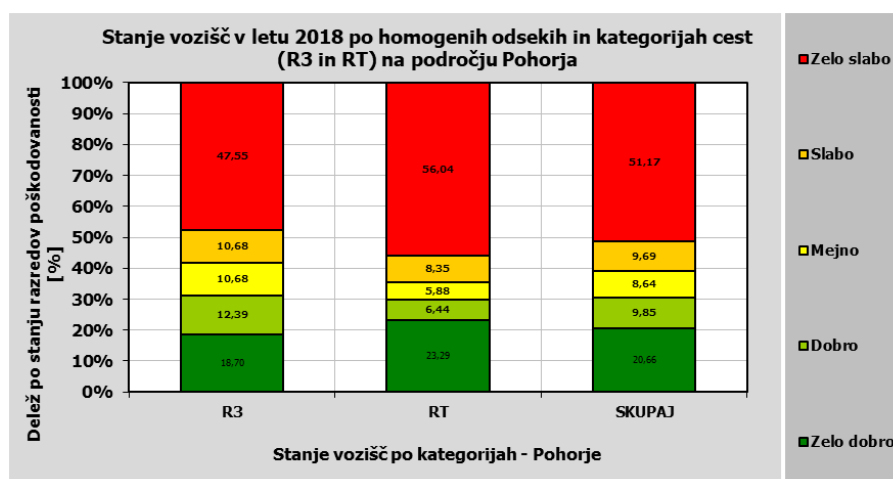
Na Pohorju je skupno 200 km državnih cest. Od tega 147 km asfaltiranih in 53 makadamskih cest. Iz Poročila o stanju asfaltiranih vozišč regionalnih cest 3. reda in turističnih cest (R3 in RT) na področju Pohorja s strani Direkcije RS za infrastrukturo (DRSI) je razbrati, da je v zelo slabem in slabem stanju 60,86 % omrežja R3 in RT vozišč, v zelo dobrem in dobrem stanju pa 30,51 %. V nekoliko boljšem stanju je omrežje R3 cest, kjer je v zelo slabem in slabem stanju 58,23 % vozišč, medtem ko je na RT cestah v zelo slabem in slabem stanju 64,39 % vozišč.

Kljub temu, da so omenjene ceste del prometno manj obremenjenega dela državnega cestnega omrežja DRSI, pa je njihova osnovna ureditev pomembna tako za lokalno prebivalstvo kot za razvoj Pohorja. Kot je razvidno iz spodnjega diagrama, je namreč 2/3 stanja asfaltiranih vozišč na omrežju R3 in RT cest v letu 2018 na področju Pohorja v zelo slabem in slabem stanju.

Tabela 8 in Graf 5 prikazujeta delež cestnega omrežja regionalnih cest [R3] in turističnih cest [RT] po posameznih razredih poškodovanosti po homogenizaciji za področje Pohorja, razdeljenega po regijah.

Tabela 8: Stanje asfaltiranih vozišč v letu 2018 po homogenih odsekih – Pohorje⁴³

		Stanje vozišč v letu 2018 po homogenih odsekih – Pohorje [km]					
		Zelo dobro	Dobro	Mejno	Slabo	Zelo slabo	Vsota
R3	km	15,85	10,5	9,05	9,05	40,3	84,75
	del. v %	18,7	12,39	10,68	10,68	47,55	100
RT	km	14,65	4,05	3,7	5,25	35,25	62,9
	del. v %	23,29	6,44	5,88	8,35	56,04	100
Σ	km	30,5	14,55	12,75	14,3	75,55	147,65
	del. v %	20,66	9,85	8,64	9,69	51,17	100

Graf 5: Primerjava državnih cest [R3 in RT] po posameznih razredih stanja vozišč⁴⁴

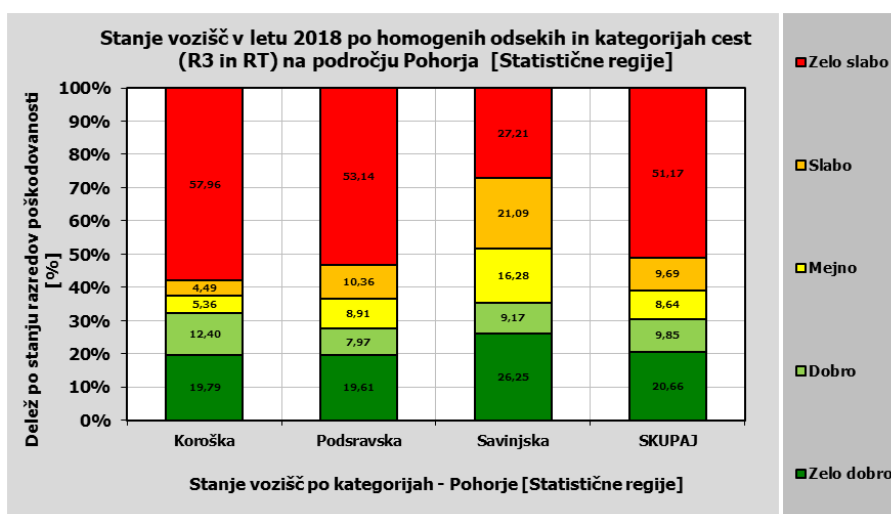
Tabela 9, Graf 6 in Slika 14 prikazujejo, da je v najmanjši meri zastopana Savinjska regija, ki ima tudi najmanjši delež stanja vozišč v zelo slabem in slabem stanju 48,30 %. V ostalih dveh regijah (Koroška in Podravska), ki sta v večji meri zastopani na področju Pohorja je stanje vozišč v slabšem stanju. Preko 60 % vozišč je v zelo slabem in slabem stanju.

⁴³ DRSI (2020): Poročila o stanju vozišč regionalnih cest 3. reda in turističnih cest (R3 in RT).

⁴⁴ Prav tam.

Tabela 9: Stanje asfaltiranih vozišč v letu 2018 po Razvojnih regijah na Pohorju⁴⁵

Razvojne regije		Stanje vozišč v letu 2018 po homogenih odsekih – Pohorje [km]					
		Zelo dobro	Dobro	Mejno	Slabo	Zelo slabo	Vsota
Koroška	km	11,25	7,05	3,05	2,55	32,953	56,853
	del. v %	19,79	12,4	5,36	4,49	57,96	100
Podravska	km	13,526	5,5	6,15	7,15	36,664	68,99
	del. v %	19,61	7,97	8,91	10,36	53,14	100
Savinjska	km	5,724	2	3,55	4,6	5,933	21,807
	del. v %	26,25	9,17	16,28	21,09	27,21	100
Σ	km	30,5	14,55	12,75	14,3	75,55	147,65
	del. v %	20,66	9,85	8,64	9,69	51,17	100

Graf 6: Primerjava državnih cest (R3 in RT) po razvojnih regijah na Pohorju⁴⁶

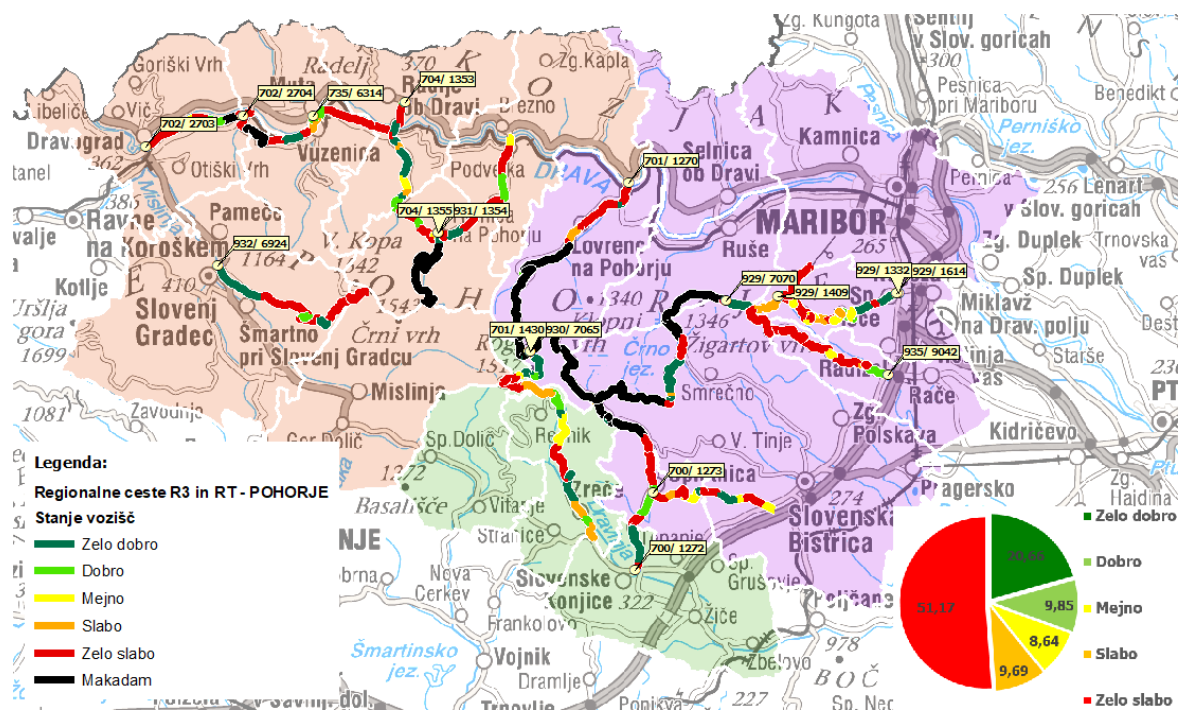
Ob pregledu stanja državnih cest je ugotovljeno naslednje stanje:

- Večina vozišč je v zelo slabem stanju (Stanje vozišč državnih regionalnih cest 3. reda (R3 in RT) na področju Pohorja Poročilo štev.: 402-9/20-BM z dne 14. 4. 2020).
- Cestišča so ponekod zelo ozka in ne omogočajo normalno srečevanje dveh vozil, predvsem pa je problem srečevanje dveh tovornih vozil za spravilo lesa.
- Velik del vozišč je še vedno makadamski (26 %), del v asfaltni izvedbi.

⁴⁵ DRSI (2020): Poročila o stanju vozišč regionalnih cest 3. reda in turističnih cest (R3 in RT).

⁴⁶ Prav tam.

- Nekatero ceste so opremljene z minimalno prometno opremo (varnostne ograje, vertikalna in horizontalna signalizacija).
- Odvodnjavanje cest je deloma neurejeno.
- Križanje cest in priključki na državnih cestah so večinoma v zatečenem stanju, ki bi jih bilo potrebno rekonstruirati, da bi bili varni in s tem ne bi predstavljali nevarnosti za kolesarjenje. (premajhni pregledni trikotniki).
- Na določenih mestih bi se morala urediti t. i. počivališča in razgledne točke.

Slika 14: Prikaz stanja vozišč državnih cest na Pohorju⁴⁷ (DRSI)

Načrtovane cestne povezave in občinske ceste

Kot smo že omenili, so bile za projekt novogradnje t. i. »panoramske ceste«, ki bi potekala po slemenu Pohorja in med seboj povezovala vseh šest turističnih centrov, v preteklosti že izdelane študije izgradnje nove turistične ceste 48, ki bi se gradila v dveh etapah:

- prva etapa med Mariborskim Pohorjem in Roglo: gre za temeljito prenovo obstoječe panoramske ceste, ki povezuje Mariborsko in Zreško Pohorje,
- druga etapa med Roglo in Kopami: gre za novogradnjo ceste, ki bi povezala Zreško, Ribniško in Slovenjgraško Pohorje.

⁴⁷ DRSI (2020): Poročila o stanju vozišč regionalnih cest 3. reda in turističnih cest (R3 in RT).

⁴⁸ Omega Consult, Študija cestnih povezav na Pohorju, avgust–december 2000.

Glede na današnje zahtevne okoljevarstvene pogoje, ki bi jih morala izpolnjevati panoramska cesta, bi bilo še posebej problematično reševanje druge etape, ki bi jo bilo potrebno v prostor umestiti šele s postopki prostorskega načrtovanja. Načrtovanje in izgradnja panoramske ceste, ki bi povezala Roglo z Ribniškim Pohorjem in Kopami, bi dolgoročno rešilo vprašanje celovitosti in povezanosti Pohorja kot geografske celote. Glede na pomen ovršja Pohorja in umestitve v Natura 2000 pa je bolj smiselno razmišljati o razvoju različnih oblik e-mobilnosti, s katerimi bi povezali že obstoječe razgledne točke ob trenutnih cestah in pohodnih poteh.

Alternativa novim umestitvam cest je v obnovi, razširitvi ali prekategorizaciji občinskih cest. Na Pohorju je namreč ob državnih cestah razvejana mreža občinskih cest. Z naravovarstvenega vidika bi zato bilo bolje razmišljati o prekategorizaciji obstoječih tras oz. ureditvi povezav, ki so občinske in odpirajo turistične priložnosti. Pobude prihajajo tudi z okolja, zato bi bilo smiselno naročiti študijo povezav, ki ne bi bistveno vplivale na okolje, jih finančno ovrednotiti in uskladiti z Ministrstvom za okolje in prostor ter Ministrstvom za infrastrukturo.

Predlagane ureditve cestnega omrežja na Pohorju

Za ustrezno reševanje cestne problematike na Pohorju ocenjujemo, da bi se morale urediti vse državne ceste, ki so v makadamu, ter tiste, ki so v slabem oz. zelo slabem stanju, prioriteto pa:

- R3 701 Ruta–Lovrenc na Pohorju–Rogla;
- RT 932 cesta na Kope;
- RT 929 Areh–Rogla;
- RT 930 Oplotnica–Rogla;
- RT 935 Fram–Planica–Areh;
- Za državno cesto RT 931 pa ocenjujemo, da bi jo bilo v primeru izgradnje žičniške naprave med Ribnico na Pohorjem in Ribniško kočo ustrežnejše, da se prekategorizira v občinsko cesto.

Ob tem pa bi bilo nujno urediti občinske povezave na Pohorje oz. jih prekategorizirati v državne ceste:

- Mislinja–Rogla,
- Ribnica na Pohorju–Kaštivnik,
- Ruše–Pisker,
- Slovenska Bistrica–Trije Kralji,
- Činžat–Fišer žaga–Klopni vrh.

Prav tako bi bilo nujno urediti ustrezno prometno signalizacijo na občinskih cestah z namenom ustrezne označitve turističnih dostopnih cest na Pohorju.

Ustrezno urejena cestna infrastruktura je temelj razvoja posameznega območja. V prvi vrsti je pomembna za vsakodnevno kakovost bivanja lokalnega prebivalstva, ko pa govorimo o turistični destinaciji, pa si danes njenega razvoja ne moremo predstavljati brez ustrezno vzdrževane in varne cestne infrastrukture.

Če želimo Destinacijo Pohorje 365 ustvarjati skupaj, je treba vedeti, da stanje cestne infrastrukture na omenjenem območju zahteva takojšnje ukrepanje. V prvi vrsti je treba določiti prioritete cestne odseke, ki smo jih v dokumentu nakazali, v nadaljevanju pa obnovo in vzdrževanje skrbno načrtovati.

Potrebno je zagotoviti investicijska sredstva za večje investicije, zlasti na področju infrastrukture, ki pomeni povezovanje med občinami in turistični preboj območja.

3.2.2 Javni potniški promet

Na področju dejavnosti prevoza potnikov v notranjem in mednarodnem prometu je na območju Pohorja razvit tako JPP kakor avto-taksi službe. Na področju JPP obstajajo različne vrste potniškega prometa: avtobusni in železniški promet ter shuttle (kombi) Ride Ruše za prevoz kolesarjev.

Avtobusni promet

Na Pohorju deluje več avtobusnih prevoznikov, glavni so Marprom, Arriva in Nomago.

Marprom kot ponudnik mariborskega mestnega prometa ponuja linijo 6, ki poteka med glavno avtobusno postajo in Pohorsko vzpenjačo. Med delavniki linija vozi vsakih 20 min, ob sobotah, nedeljah in praznikih vsakih 30 min. Linija je primerna za kolesarje. Kot posebno obliko prevoza je pomembno omeniti tudi **Shuttle Ride Ruše**, ki je brezplačni kombi prevoz za kolesarje, ki ga zagotavlja Občina Ruše v sodelovanju z Občino Hoče - Slivnica na relaciji Ruše–Areh–Bellevue–Botanični vrt (Hoče). Shuttle deluje v okviru Marproma. Ker ga poznajo predvsem lokalni kolesarji, menimo, da bo v prihodnje potrebno več promocije razširiti tudi med turiste.

V poletnem času od leta 2019 naprej deluje **Štrekna Bus**, ki služi prevozu koles na relaciji Dravograd–Slovenj Gradec–Mislinja–Velenje.

Ob Mariborskem potniškem prometu pa sta na območju zlasti prisotna še dva ponudnika medkrajevnih avtobusnih povezav **Arriva** in **Nomago**. Ključne ugotovitve na področju avtobusnega potniškega prometa so:

- do Dravograda, Slovenskih Konjic, Slovenske Bistrice, Zreč, Oplotnice ... linije potekajo v povprečju nekaj krat dnevno (od 4 do 10-krat dnevno), ob sobotah redkeje (7-krat dnevno), ob nedeljah 5-krat dnevno;

- do Dravograda, Radelj ob Dravi, Ruš (od 7 do 18-krat dnevno), ob sobotah najredkeje (4-krat dnevno), ob nedeljah 6-krat dnevno. Manj pogoste so povezave Radlje ob Dravi - Ribnica na Pohorju;
- redkejše so povezave med posameznimi kraji na Pohorju oziroma jih sploh ni (Ribnica in Lovrenc na Pohorju med sabo nista avtobusno povezana);
- povezav je največ med delavniki, ponekod so avtobusi le v dnevih šolskega pouka (Maribor–Ribnica na Pohorju). Povezav je manj med vikendi in prazniki;
- večina avtobusov ni primernih za kolesarje (razen linija 6, Vzpenjača v Mariboru, shuttle Ride Ruše in Štrekna Bus).

Železniški promet

Na območju Pohorja oziroma njegovega vznožja potekata dve liniji železniškega prometa:

- regionalna enotirna železniška proga ob severnem vznožju Pohorja (na desnem bregu Drave),
- glavna dvotirna železniška proga ob južnem vznožju Pohorja (t. i. Jantarni železniški koridor).

Slika 15: Javni potniški promet, primeren za kolesarje

Seznam železniških postaj ob severnem vznožju Pohorja:

Maribor Tabor – Maribor Studenci – Maribor Sokolovska – Maribor Marles – Limbuš – Bistrica ob Dravi – Ruše tovarna – Ruše – Fala – Ruta – Ožbalt - Vuhred elektrarna – Sveti Vid – Vuzenica – Trbonjsko jezero – Trbonje – Sveti Danijel – Dravograd.

Seznam železniških postaj ob južnem vznožju Pohorja:

Maribor Tezno – Hoče – Orehova vas – Rače – Pragersko – Slovenska Bistrica – Poljčane – Dolga gora.

Železniške povezave iz Koroške proti Mariboru so pogostejše kot v obratni smeri. Na vseh omenjenih železniških povezavah je možen prevoz koles.

- Linija Maribor–Dravograd vozi ob delavnikih 4-krat dnevno. Linija v obratni smeri pa ob delavnikih 6-krat dnevno. V obe smeri je povezava ob sobotah 2-krat dnevno v poletnih mesecih, ob nedeljah pa povezave ni. Na vseh vlakih je možen prevoz koles.
- Linija Maribor–Poljčane vozi ob delavnikih zelo pogosto (25-krat dnevno), vsakih 20–30 min. Ob sobotah linija vozi 12-krat, ob nedeljah 13-krat. Na nekaterih vlakih je možen prevoz koles.

Na območju Pohorja pa obstajajo tudi opuščene železniške proge, kot sta progi v Jospidolu in Mislinji. Tovrstne opuščene proge predstavljajo priložnost za revitalizacijo v turistično-kolesarski namen, po vzoru Štrekne.

Železniške in glavne avtobusne povezave potekajo ob vznožju Pohorja, zato je samo Pohorje slabo povezano z javnim potniškim prometom. Kraji na Pohorju so slabše in redkeje povezani tako z vznožjem kot tudi med seboj. Potrebni bi bilo več povezav, še posebej ob vikendih in praznikih ter zlasti med večjimi turističnimi centri. Izpostaviti bi želeli, da manjka redna, celoletna povezava večjih krajev s turističnimi centri (Slovenj Gradec–Kope, Zreče–Rogla, Radlje ob Dravi–Ribnica na Pohorju, Slovenska Bistrica–Trije Kralji).

3.2.3 Parkirne površine

Na Pohorju je 13 večjih oziroma bolj pomembnih parkirišč, razdeljenih v 3 regije (*Slika 16*). Ležijo ob večjih izhodiščnih točkah in rekreacijsko – turističnih centrih/smučiščih na Pohorju (Kope, Kaštivnik, Ribniško Pohorje, Ribniška koča, Rogla, Koča na Pesku, RTC Trije Kralji, Areh, Mariborsko Pohorje, Ruše – spodnja postaja sedežnice Pisker) ter v Mariboru pod Pohorjem (Pohorska vzpenjača, Hotel Arena, Hotel Habakuk). Na mestu treh trenutnih parkirišč (Hotel Arena, Hotel Habakuk in RTC Trije Kralji) se načrtuje gradnja objektov, kar posledično pomeni delno zmanjšanje števila parkirnih mest.

Parkirišča na Pohorju so večinoma makadamska (8 parkirišč), 2 sta delno asfaltirani, delno makadamski, le 3 parkirišča so asfaltirana. Skupno število parkirnih mest je okrog 3.000. Največ parkirnih mest je na področju Pohorja v Savinjski regiji (1.520), nato v Podravski regiji (1.000), daleč najmanj pa v Koroški regiji (435). Lastništvo parkirišč je raznoliko. Nekaj jih je v občinski/državni lasti (5), nekaj v rokah pravnih oseb (5), nekaj v rokah zasebnikov (3).

OPOMBA: Popis parkirišč je priložen kot Priloga 4.

Slika 16: Parkirišča na Pohorju

Zelo dobro urejena in tudi najbolj številčna parkirišča so trenutno na Rogli. Navkljub 1.500 parkirnim mestom prihaja ob vrhuncih sezone do dodatnih potreb po parkirnih mestih. Nekaj od tega je asfaltiranih (ob cesti pri RTC Rogla), nekaj gramoznih. V zadnjih letih so zgradili tudi nova makadamska parkirišča, med drugim **tudi dva za avtodome**. Ta so opremljena tudi z **dostopom do elektrike, ekološkim otokom, sanitarijami in tušem** proti plačilu parkirnine (15 evrov/24 h). Parkirišča so turistom na voljo vse dni v letu, 24 h/dan, saj se parkirнина plača preko parkomata. Na Rogli imajo tudi **brezplačno polnilnico e-koles**.

Drugi primer dobrih parkirišč je parkirišče pod Pohorsko vzpenjačo. Parkirišče sprejme okrog 200 avtomobilov, je asfaltirano in v lasti MOM. Parkirišče je urejeno in dobro obiskano. V kratkem bo parkirнина postala plačljiva. Tretji dober primer je parkirišče pri Koči na Pesku, saj je prav tako opremljeno z brezplačno polnilnico za e-kolesa.

Primer parkirišča, ki je najbolj potrebno sanacije na Pohorju, je parkirišče na Arehu, katerega lastnica je Občina Ruše. Parkirišče je sicer asfaltirano, a dotrajano in polno lukenj.

Na splošno lahko rečemo, da so parkirišča na Pohorju v solidnem stanju, nekatera bi bilo dobro preplastiti z asfaltom oz. nasuti nov gramoz. Če se ozremo za dobrimi parkirišči v športno-rekreacijskih območjih iz tujine, zasledimo, da so pogosto opremljena z naslednjimi elementi (nekaj od teh je že na Pohorju): e-polnilnice za polnjenje e-avtomobilov in e-koles, parkomati za avtodome, urbana oprema (koši za smeti, količki za parkiranje, luči, rampa), navezava na JPP, informacijske table (kulturna in naravna dediščina v bližini, pohodniške in kolesarske poti ...) in uporabljeni so naravni materiali ter

naraven videz (kamen, les, lokalne rastline). Na podlagi primerov iz tujine priporočamo tudi: plačljiva parkirišča, saj so tovrstna parkirišča bolj urejena in vzdrževana, izposojajo koles, e-koles, servisih koles in brezplačne e-polnilnice na parkiriščih, dostop JPP do parkirišč na Pohorju, dostop do sanitarnih vozlov na parkirišču in onemogočanje nepravilnega parkiranja v naravi in sankcioniranje kršitev.

Večina obiskovalcev – pohodnikov, smučarjev, obiskovalcev se na izlet pripelje z osebnim avtomobilom, kar pomeni zasičenost obstoječih parkirnih mest, predvsem ob koncih tedna ter med počitnicami in prazniki. Obiskovalci tudi pogosto parkirajo ob cesti, v gozdu in na travnikih, kjer ni možnosti parkiranja. S tem ovirajo dostop domačinom in uničujejo kmetijske in gozdne površine.

Izhajajoč iz analize ugotavljamo, da bo potrebno urediti parkirna mesta ob glavnih vstopnih točkah večjih turističnih centrov. Občinam, ki poznajo specifične svojega območja, predlagamo, da uredijo tista mesta, ki so z obiski najbolj izpostavljena.

Parkirišča in vstopne točke so lahko tudi prostor osveščanja obiskovalcev o negativnih vplivih vožnje po Pohorju, opremljena s promocijskim materialom območja.

3.2.4 Žičniška infrastruktura

Na območju Pohorja so 3 gorski centri (Rogla, Mariborsko Pohorje, Kope), 3 mala smučišča (Trije Kralji, Ribniška koča, Ribnica na Pohorju). Tudi v Lovrencu na Pohorju obstaja potencial za vzpostavitev novega smučišča. Ker je v Partnerstvo za Pohorje vključena tudi občina Dravograd, velja omeniti tudi manjše smučišče Bukovnik – Iverka Šentjanž.

Lastniška struktura upravljavcev obravnavanih centrov na Pohorju ni enotna. Med zasebne subjekte se uvrščajo Rogla (UNITUR Turistične in druge poslovne dejavnosti d. o. o., 100 % delež lastništva družbe Unior d. d.), Kope (podjetje Vabo), Trije Kralji (Rekreacijsko turistični in smučarski center »Jakec« Trije Kralji, gradbeništvo, gostinstvo in storitve d. o. o.), Ribniška koča (Ribniška, gostinstvo in turizem d. o. o.) ter Ribnica na Pohorju (TURI, Turizem Pohorje d. o. o.). Mariborsko Pohorje v javni lasti, najemnik Javno podjetje za mestni potniški promet Marprom d. o. o. civilni Bukovnik – Iverka Šentjanž (Smučarski klub Iverka Šentjanž).

Skupina 3 gorskih centrov in 3 malih smučišč ima skupaj 49 naprav, in sicer: 1 krožno kabinsko žičnico (Pohorska vzpenjača), 9 sedežnic, 32 vlečnic in 7 otroških trakov. Skupna zmogljivost vseh naprav znaša nekaj manj kot 45.000 oseb/h. Skupna dolžina smučarskih prog delujočih gorskih centrov je 66 km. Po dolžini prog je največje smučišče Mariborsko Pohorje (42 km).

Študija razvojnega stanja, potreb in ukrepov (2019) ugotavlja, da povprečni delež površin smučišč s tehničnim zasneževanjem dosega 54 %. Ta delež je višji pri Rogli (90 %), Kopah (80 %) in Mariborskem Pohorju (70 %). Manjša smučišča, to so smučišča z do dvema vlečnicama, pa povprečno dosega 71 %

pokritost s sistemi za tehnično zasneževanje, kar je pogosto tudi razlog, da še vedno obratujejo. Pri tem pa je potrebno poudariti, da gre v teh primerih za majhne površine, ki jih zasnežujejo z nekaj snežnimi topovi in vodooskrbo⁴⁹.

Slovenska smučišča v obsegu tehničnega zasneževanja in s tem možnosti zagotovila garancije snega zaostajajo za smučišči v tujini, ki dosegajo 80–100 % pokritost s sistemi tehničnega zasneževanja. Kot še ugotavljajo v Študiji, razlogi za zaostanek v razvoju sistema tehničnega zasneževanja v določenih primerih niso le finančni, ampak tudi okoljski. Ne glede na delež pokritosti smučišč pa sta za garancijo snežne odeje pomembni tudi učinkovitost sistema in razpoložljivost vodnih virov. Zato je eden izmed pomembnejših izzivov za zagotavljanje zimske sezone in nasploh ohranjanje slovenskih gorskih centrov **vzpostavljanje in izboljševanje sistemov tehničnega zasneževanja.**

V načrtu kratkoročnih naložb (2020–2022) nekaterih centrov je prav dograditev zasneževanja (Rogla, Mariborsko Pohorje, Trije Kralji, Ribnica na Pohorju).

Kritična je tudi povprečna starost žičniških naprav v vodilnih gorskih centrih, ki znaša več kot 30 let. Najstarejša je vlečnica Bolfenk (56 let) na Mariborskem Pohorju ter Mašinžaga 1 in 2 na Rogli (40 let). Na podlagi Študije je razbrati, da v okviru kratkoročnih naložb o **zamenjavi, obnovi ali rekonstrukciji žičniške naprave razmišljajo naslednja smučarska središča:**

1. Trije Kralji: zamenjava žičniške naprave Veliki vrh.
2. Mariborsko Pohorje: obnova sedežnice Radvanje.
3. Ribniška koča: rekonstrukcija vlečnice Velka.

Ob teh treh naložbah pa je predvidenih še nadaljnjih 11 srednje- dolgo- ročnih naložb.

OPOMBA: Celoten seznam investicij v žičniško infrastrukturo je priložen kot Priloga 5.

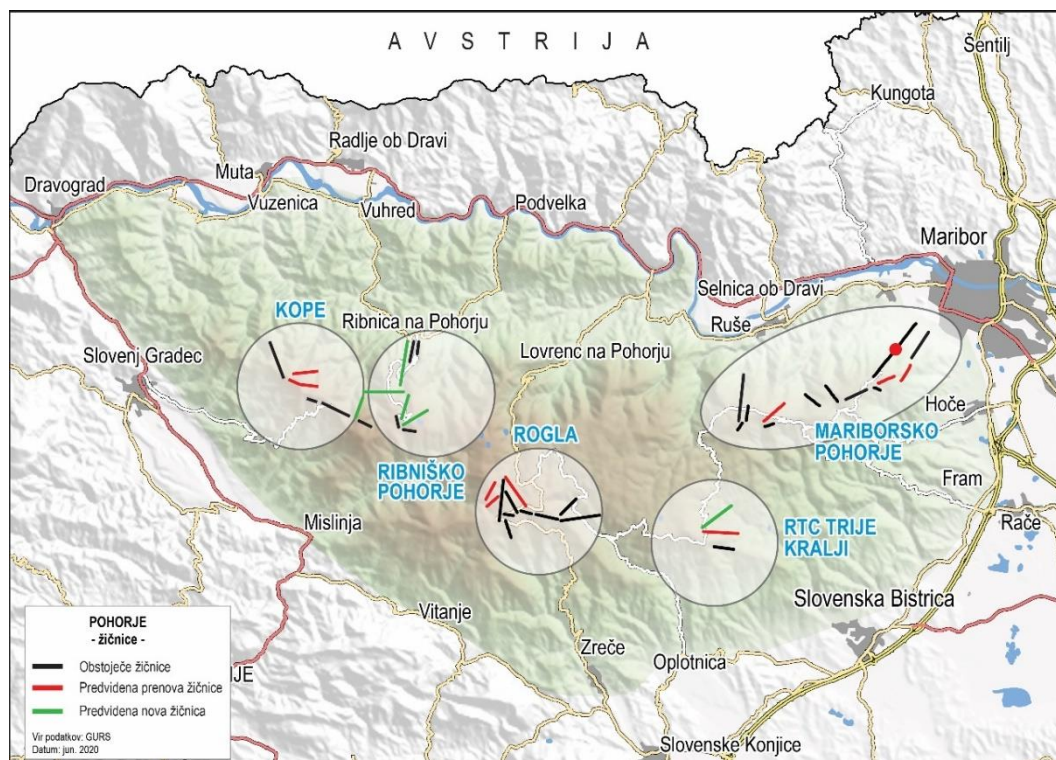
Pomembno je poudariti, da ima občina Ribnica na Pohorju za investicijo veljavno gradbeno dovoljenje. Ob Krvavcu gre za edini primer v Sloveniji, kjer je dokumentacija že pripravljena, prav tako je Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo leta 2013 sprejelo odločitev, da bo projekt v celoti financiran s strani države a je kasneje prišlo do drugačne odločitve.

Zakon o žičniških napravah za prevoz oseb (ZŽNPO) v 2. členu opredeljuje, **da je graditev žičniških naprav v javnem interesu** zaradi njihovega pomena za pospeševanje razvoja turizma in rekreativnih dejavnosti, za gospodarski in splošni družbeni razvoj manj razvitih in demografsko ogroženih območij in zaradi smotrne ter okolju prijazne rabe prostora za postavitev žičniških naprav.

Trenutno je v postopku medresorskega usklajevanja Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o žičniških napravah za prevoz oseb, kjer bi bil za upravljavce žičniških naprav ključen dogovor o

⁴⁹ MGRT: Gorski centri v Sloveniji: Študija razvojnega stanja, potreb in ukrepov (2019).

sofinanciranju obnove in izgradnje žičniških naprav, kjer bi 2/3 sredstev prevzela država. Pred pandemijo je bil zakon že v 98 % delu usklajen, manjkala je samo še potrditev s strani Ministrstva za finance. S strani predsednice Združenja slovenskih žičničarjev – GIZ, ge. Manuele Božič Badalič smo dobili potrditev, da z aktivnostmi uskladitve nadaljujejo.

Slika 17: Načrtovan razvoj žičniških naprav na Pohorju

Prav Študija Gorski centri v Sloveniji, ki jo je naročilo MGRT, je bila podlaga za vsebinsko upravičenost spremembe zakona. Kot je povedala ga. Badalič bo v okviru pogajanj z državo potrebno pripraviti tudi ekonomsko upravičenost, se pravi, kakšen bo vpliv na destinacijo, DDV, zaposlenost, ... česar v okviru študije še niso pripravili. Kot rečeno, je ta del spremembe zakona, ki naslavlja sistemsko financiranje, za upravljalce žičnic ključnega pomena.

V omenjeno problematiko je vključeno tudi Ministrstvo za infrastrukturo, ki ocenjuje, **da žičnice kot del prometnega sistema sodijo med najbolj sonaravne oblike transporta** in so tesno soodvisne od vseh vrst gospodarskih dejavnosti in delovanja športno-turističnih centrov.

Zato so v okviru spremembe zakona umestili tudi sofinanciranje t. i. dostavnih žičniških naprav, torej tistih, ki delujejo čez celo leto. V tem primeru gre za nihalne žičnice, vzpenjače in krožno kabinsko žičnico. V Sloveniji v to shemo pomoči sodijo: Kanin, Vogel, Ljubljanski grad, Velika planina, Krvavec, Golte in Mariborsko Pohorje). Gre za 700.000–800.000 evrov letno. Ti zneski so majhni, vendar dobrodošli.

Prav tako se je v oblikovanje sprememb zakona vključilo omenjeno resorno ministrstvo, katerega glavna skrb je varnost prometa. V okviru zakona naj bi zagotovili 1.700.000 evrov na letnem nivoju. Sredstva za vzdrževanje, pregledovanje naprav bi se naj razdelila med vse upravljavce žičnic, ki imajo veljavno obratovanje, po določenem ključu.

Naj dodamo, da so v okviru Zakona o poroštvu RS v evropskem instrumentu za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) po izbruhu COVID-19 v 40. členu zagotovljena pomoč obratovalcem žičniških naprav v vrednosti 740.000 evrov.

Zamenjava, obnova ali rekonstrukcija žičniških naprav pa ni pomembna samo zaradi obiska omenjenih gorskih centrov v zimski sezoni. Na podlagi vremenskih razmer in posledično vedno večje odvisnosti od količine snežnih padavin, je treba razumeti, da so prav poletni meseci priložnost za nadaljnje inoviranje in konkurenčno rast. Zato je pomemben izziv **krepitev poletnih programov**, pri čemer izstopa zlasti priložnost, ki jo nakazuje relativno nizek delež kolesarjev in tujih gostov⁵⁰. Smučarski centri na Pohorju, ki delujejo celo leto, so: Rogla, Mariborsko Pohorje in Kope, prav tako pa tudi RTC Trije Kralji, ki ima znotraj skupine malih smučišč dopolnilno vlogo v razvoju trajnostnega turizma. Treba je vedeti, da struktura obiskovalcev posameznih centrov že nakazuje njihovo preusmeritev tudi na poletno sezono.

Tudi v skladu s **Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021** gorski centri z žičniško infrastrukturo in spremljajočo celoletno ponudbo predstavljajo temeljni gradnik dveh nosilnih slovenskih turističnih produktov, in sicer produktov »Počitnice v gorah« in »Outdoor«. Prav zaradi omenjenega dejstva je treba fokus razvoja na Pohorju usmeriti v celovito vzpostavitev mreže planinskih/pohodnih/tematskih/sprehajalnih poti na Pohorju, kolesarskega parka Pohorje–Peca–Kozjak ter ustrezne signalizacije naravne in kulturne dediščine v obliki mreže vrtov in muzejev.

V okviru študije so analizirali, kakšne so realne možnosti financiranja gorskih centrov. Iz analize izhaja, da slovenski gorski centri prednostno potrebujejo vire za financiranje naložb v žičniško infrastrukturo, sisteme zasneževanja in spremljajočo pri Slovenski izvozni in razvojni (SID) banki. Na podlagi navedenih dejstev in ugotovljenih potreb v okviru študije ugotavljajo, da bi bilo smiselno razmišljati o podaljšanju in nadgradnji programa za naslednja leta. Potrebna bi bila predvsem dopolnitev kreditne sheme z dodeljevanjem jamstev za kredite, saj so nepremičnine gorskih centrov še vedno precej obremenjene in podjetja kljub odplačilni sposobnosti ne morejo zagotavljati zavarovanj večjih kreditov. Ob **nadgradnji kreditnega programa za trajnostno rast turizma v smeri jamstev** bi bilo treba razmišljati o **oblikovanju namenske nepovratne sheme za turistično (prednostno žičniško) in drugo infrastrukturo gorskih centrov ter vključevanje vsebin gorskih centrov v programiranje Evropske kohezijske politike za novo finančno perspektivo 2021–2027**. Prav tako bi bilo treba razmisliti o vključevanju posameznih gorskih centrov v nastajanje novih regionalnih razvojnih programov in LAS strategij na lokalni ravni.

⁵⁰ MGRT: Gorski centri v Sloveniji (2019).

Na podlagi analize tujih praks v omenjeni študiji ugotavljajo, da podpora razvoju žičniških oz. gorskih centrov zagotavljajo dežele iz lastnih proračunov. Nikjer med proučevanimi regijami niso zasledili financiranja sektorjev iz EU virov v tem programskem obdobju, niti financiranja žičnic iz turistične takse ali posebnih prispevkov hotelov. Nikjer razen v Furlaniji Julijski Krajini tudi niso našli primera, da bi se sofinanciralo obratovalne stroške. Podpora se namenja izključno naložbam. Dejstvo je, da vse sosednje italijanske in avstrijske regije vstopajo in intervenirajo z javnimi sredstvi v sektor. Še posebej podpirajo lokalna smučišča, za katera so Evropski komisiji dokazali, da ne delujejo v mednarodni konkurenci, a so bistvenega pomena za lokalni in regionalni razvoj (primer Italija).

Slika 18: Smučarsko središče Rogla⁵¹

V splošnem obstajajo trije različni pristopi oz. modeli (Gorski centri, 2019: 69).

1. Dodeljevanje pomoči v obliki programov oz. shem prek javnih razpisov ali prek neposrednih pogodb (Južna Tirolska, Avstrijska Štajerska, Tirolska, ...);
2. Prevzem v lastništva, upravljanje in prestrukturiranje propadajočih žičniških podjetij (Avstrijska Koroška, Spodnja Avstrija, Furlanija Julijska Krajina);
3. Neposredno državna naložba in upravljanje gorskega/žičniškega centra (Srbija).

Ob pregledu modelov tujih praks je seveda treba upoštevati specifiko lastne situacije in poiskati najustreznejše kratkoročne in dolgoročne rešitve. Na koncu nam namreč še vedno ostaja vprašanje, kako ob spremembi zakona, ki je ključnega pomena, še zagotoviti nadaljnje normalno delovanje žičnic. Dejstvo je, da v Sloveniji od leta 2010 nismo zgradili nobene nove žičniške naprave, zaradi česar

⁵¹ Foto: Miha Matavž Photo&Video (Rogla-Pohorje).

zaostajamo tako za Evropo kot Balkanom. Žal v tem času – kljub možnosti – nismo izkoristili priložnosti, da bi nove investicije v žičniške naprave vnesli v državno shemo – seznam investicij z naslova vlaganj v športne objekte in jih naslovili na EU. V kolikor bi se za to odločili, bi lahko za naslednjih 10 let načrtovali npr. 10 mio evrov v športne objekte, katerih prednost je tudi ta, da ne vključujejo pravila de minimis. Zakaj tega država ni izkoristila? Kakšna je tukaj vloga žičničarjev? Kakšne so bile njihove pobude v zadnjih 10 letih?

Vprašanja, ki smo si jih zastavili na koncu, so stvar, ki jih moramo rešiti na destinacijski ravni. Ključen pri tem je racionalen premislek, kakšno obliko povezovanja med različnimi smučarskimi centri si želimo, nato pa za dosego tega cilja oblikovati prioritete cilje.

Veliki premiki se zgodijo tudi z majhnimi koraki. Zato bi razmislek o skupni letni karti na Pohorju tudi lahko bil eden izmed premikov k povezovanju in privabljanju turistov na Pohorje. Morebitne težave med Arehom in Roglo zaradi pomanjkanja snega bi lahko poskušali rešiti v obliki mehke mobilnosti (e-shuttli, ki bi omogočali premik smučarjev iz enega konca na drugega). **V reševanje smučarskih centrov bi bilo smiselno vključiti tudi ponudnike (hotelirje, restavracije, privatne namestitve, trgovine, bencinske črpalke) območja, ki bi s svojim prispevkom (morda vnaprejšnjim nakupom kart) na eni strani razumeli, da na ta način pridobijo goste tudi zase.** Prav tako je pri tem pomembna vloga občin, ki bi lahko skozi občinski proračun zagotavljale pomoč žičnicam, saj bi s tem posredno krepile tudi svoje lokalno gospodarstvo (ljudje bi prihajali na območje, tam prespali in kaj pojedli ter s tem omogočili obstoj delovnih mest).

Velika težava žičniške infrastrukture je tudi njihova dotrajanost in lastništvo (nekateri so v upravljanju DUTB).

3.2.5 Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura, ki je potrebna tako za bivanje v naseljih na območju Pohorja kot za potrebe turizma, mora doprinesiti k ohranjanju narave. Tako Lešnik Štuhec v dokumentu *Vizija trajnostnega razvoja »zelene« ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektnega) območja Pohorje 2030* ugotavlja, da **lokalna skupnost potrebuje za potrebe bivanja urejeno bivanjsko infrastrukturo**, ki jo definira kot *urejeno komunalno infrastrukturo (elektrika, vodovod, kanalizacija v skladu s klasično razpršeno poselitvijo v celkih ter najvišjimi ekološkimi standardi, npr. rastlinske, biološke čistilne naprave), omogočen dostop do telefona (GSM signal) in širokopasovnega interneta ter v neposredni bližini: vrtec, šola, trgovino, poštni nabiralnik, zdravstveni dom, lekarna ter kulturni dom/dom krajanov in kmetijsko-obrtno zadrugo.*⁵²

⁵² Lešnik Štuhec, T. (2011): Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektnega) območja Pohorje 2030, Maribor.

Za potrebe turizma pa je potrebno zagotoviti tudi hiter internetni dostop in pokritost z GSM signalom vsaj na ožjem območju, kjer je pričakovati koncentracijo turistov (gostinski in nastanitveni objekti, ključne točke infrastrukture, kot so postaje žižnic ali JPP, ipd.).

Električno omrežje

Na Pohorju najdemo mnogo raztresenih celkov in samostojnih hiš. V kolikor predstavljajo stalno bivališče ali turističen objekt, imajo praviloma urejeno električno, v primerih ko gre za počitniško hišico (vikend), obstaja možnost, da električna ni napeljana. Na splošno lahko ugotovimo, da je pokritost z električnim omrežjem na Pohorju dobra. Kljub vsemu je zaradi velikih razdalj med posameznimi odjemalci in izpostavljenosti električne napeljave vremenskim razmeram občasno motena dobava električne energije v bolj odročna področja.

Vodovod in kanalizacija

Na območju 19 občin je bilo leta 2018 skupno 36 čistilnih naprav s kapaciteto 50PE in več ter 92 industrijskih čistilnih naprav (od tega 57 z iztokom v KČN). Večja naselja na Pohorju imajo urejen vodovod in kanalizacijo, vendar je ob tem tudi mnogo samostojnih hiš in celkov, ki niso priključeni na vodovodno ali kanalizacijsko omrežje. Tako zaradi zagotavljanja kakovosti pitne vode iz lastnih zajetij, kakor tudi varovanja okolja in podtalne vode, je potrebna urejenost kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav. Tovrstnih objektov, ki bodo po »Uredbi o odvajanju in čiščenju komunalne odpadne vode« (UL RS, št. 98/15, 76/17 in 81/19) morali biti priključeni na skupno ali malo čistilno napravo, je po različnih naseljih Pohorja relativno dosti. OPOMBA: Subvencije občin območja Pohorja za MČN so predstavljene v Prilogi 6. Prav tako je v naseljih na Pohorju relativno dosti samostojnih objektov, ki imajo lastne vodne vire. Pri teh je težava redko spremljanje kakovosti vodnih virov, kar bi bilo potrebno reševati sistemsko. Kvalitetna pitna voda je lahko tudi gospodarska priložnost Pohorja.

Telekomunikacijska dostopnost

Na področju dostopa do telekomunikacij ugotavljamo, da je pokritost v povprečju zelo dobra. Ker ima marsikatero gospodinjstvo več kot eno omrežno priključno točko, zaradi česar je pokritost tudi preko 100 %. Zgolj na območju občin Dravograd in Vuzenica je pokritost z OPT nižja kot 100 %. Ob sodobni uporabi brezžične tehnologije pa je pomembna tudi pokritost območja z omrežnim signalom 4G. Trenutno so na voljo trije ponudniki (A1, Telekom in Telemach), ki ponujajo 4G brezžično omrežje. Med vsemi tremi zagotavlja Telekom najboljšo pokritost območja s 4G omrežjem. Večja območja, kjer ni pokritosti omrežja na območju Pohorja, so predvsem deli naselij Legen, Lukanja, Šentjanž nad Dravčami ter poseljeni deli na občinski meji med Podvelko in Ribnico na Pohorju. Slaba pokritost pa je tudi v občini Lovrenc na Pohorju, zlasti ob državni cesti, ki center občine povezuje z Roglo. Brez signala pa je tudi območje v neposredni bližini turistični centra na Rogli.

Dostop do storitev

Ob navedenih infrastrukturnih pogojih pa so ključnega pomena tudi storitve, ki pa se razlikujejo glede na potrebe lokalnega prebivalstva (dostop do šole, vrtca, zdravstvenih storitev, itd.) in potrebe, ki jih imajo hkrati lokalni prebivalci in turistični obiskovalci (dostop do pošte, banke, trgovine, javnega potniškega prometa, ipd.). Zlasti za družine, ki živijo v zaselkih, predstavlja težavo dostop do vrtcev. Zgolj

v 4 občin vključenost presega državno povprečje (71,27 %) in kar 8 občin za več kot 3 % zaostaja za državnim povprečjem. Razlog za to gre iskati v oddaljenosti od vrtcev in razpoložljivosti razširjene družine. Za območje 19 občin ugotovimo, da so razdeljene na 42 poštnih okolišev, med katerimi določeni nimajo lastne poštno poslovalnice (npr. Vuhred). Tam, kjer poštno poslovalnice so, ponujajo le-te tudi bančne storitve. Na območju 19 občin sta tudi dve bolnišnici, vendar je oddaljenost do bolnišnice (Slika 19) v posameznih primerih časovno več kot 30 minut (npr. Josipdol – najkrajša razdalja je do UKC Maribor in znaša 49 minut). Na področju zdravstva pa je tudi slaba pokritost v zobozdravstvu in specialističnih pregledih (okulisti, ginekolog), kar vse predstavlja ovire za lokalno prebivalstvo.

Slika 19: Oddaljenost območji na Pohorju od bolnišnične oskrbe

Kot smo navedli že v poglavju javnega potniškega prometa, občine, zlasti manjše primestne občine, zaznavajo tudi slabe povezave z javnim potniškim prometom, čeprav imajo nekatere (kot npr. Podvelka) tako avtobusne kot železniške povezave. Le-te pomenijo otežen dostop do srednješolskih in študijskih programov, kakor tudi do družbeno-zabavnega življenja. Najnižji odstotek srednješolske populacije je v dveh občinah, ki sta bolj oddaljeni od srednješolskih centrov izobraževanja (Ribnica na Pohorju in Oplotnica) ter zanimivo, najnižji odstotek v MOM, kjer je odstotek zgolj 84,82 %, kar je 13% nižje od nacionalnega povprečja (ki znaša 97,22 %). Ker mednarodni turizem predvideva tudi sporazumevanje z lokalnim prebivalstvom, je smiselno in zaželeno, da je znanje tujih jezikov (vsaj angleščina in nemščina) na osnovnem pogovornem nivoju. Iz trenutne strukture izobrazbe je mogoče dvomiti, da je na celotnem območju Pohorja temu tako.

V okviru priprave Strategije razvoja Pohorja je MRA stopila v stik z vsemi vključenimi občinami ter izvedla povpraševanje glede potreb, ki so jih občine identificirale na področju komunalne infrastrukture.

Tabela 10 prikazuje potrebe s področja komunalne opremljenosti, ki so jih občine zaznale in posredovale tekom priprave Strategije razvoja Pohorja. Razvrstimo jih lahko na 3 področja – infrastrukturo, turizem in podporne storitve.

Tabela 10: Navedene potrebe na področjih infrastrukture, turizma in podpornih storitev, kot so jih identificirale občine

Infrastruktura	Turizem	Podporne storitve
<ul style="list-style-type: none"> - ureditev cest in pločnikov, - ureditev kolesarskih in pohodniških poti z enotno signalizacijo, - na območju Pohorja, kjer je prometna frekvenca nizka, je možna souporaba ceste za različne oblike mobilnosti. Ob vznožju Pohorja pa je prometna frekvenca bistveno višja, zato je smiselno ločiti kolesarske poti od cest ter tako nadgraditi obstoječe kolesarske povezave, - širokopasovno (optično) internetno omrežje, - obnova vodno-oskrbovalnega sistema, - pokritost GSM signala, - izraba trajnostnih virov energije (veter in les), - ureditev kanalizacijskega omrežja in čistilnih naprav, - ureditev trških jeder, - sekundarni vodovodni sistemi. 	<ul style="list-style-type: none"> - povečanje kapacitet za nočitve (parkirišča za avtomobila, camp, turizem na kmetiji, hostel, hotel), - posodobitev/vzpostavitev žičnice, - vzpostavitev/obnova atrakcij turistične ponudbe, - posodobitev informacijske signalizacije - razvoj turističnih produktov, - izboljšana (skupna) promocija TIC/TIP, - izposojevalnica koles, - digitalizacija, - novi strateški dokumenti, - vključenost lokalne gostinske ponudbe v turistično ponudbo. 	<ul style="list-style-type: none"> - boljša povezanost z javnim potniškim prometom (tako daljše linije, kot lokalne povezave), - dvig kapacitet vrtcev, - dvig kapacitet zdravstvenih storitev, - lekarna, - kapacitete za skrb za starostnike, - dvig kapacitet in raznolikosti trgovinske ponudbe, - izboljšave športne infrastrukture (v rekreativne in turistične namene), - dostop do javnih stranišč.

Ob tem je potrebno dodati, da se večina občin zaveda pomena sodelovanja med občinami, marsikatera občina pa navaja kot ključno pomanjkljivost dostop do sredstev za izvedbo predvidenih investicij.

Kakovost bivanja je pogojena z več dejavniki, ki smo jih zbrali v tem poglavju. Tipična razpršena poseljenost na Pohorju predstavlja specifičen izziv za razvoj posameznih celkov, ki predstavljajo potencial za razvoj turističnih dejavnosti, a jim zaradi odročnosti primanjkuje-podporne infrastrukture.

Na podlagi ugotovljenega priporočamo, da si **samostojne stavbe (tudi turistični centri) zagotovijo alternativne in okolju čim bolj prijazne lastne vire električne energije. V ta namen je mogoče izkoristiti vodni, sončni ali vetrni potencial.**

Smiselno bi bilo ustanoviti Medobčinski Ekološko Komunalni Sklad (MEKS), preko katerega bi bilo prebivalcem omogočeno sofinanciranje komunalne opremljenosti na področju vodovoda in kanalizacije (ali s priključitvijo na obstoječe omrežje, razširitvijo omrežja, vzpostavitev lastnih čistilnih naprav, ali zagotavljanja kakovosti vodnih virov) ter druge opremljenosti bivanjske infrastrukture.

Pokritost z brezžičnim 4G omrežjem je, z izjemami posameznih območji, več kot zadovoljiva. Tovrstna območja je potrebno kakovostno pokriti. **Gostinsko-nočitveni in drugi objekti, namenjeni turistom, morajo zagotoviti internetni dostop za potrebe turistov.**

Potrebno je zagotoviti povezanost odročnih lokacij z večjimi urbanimi centri, s čimer se zagotovi boljši dostop do zdravstva in druge ponudbe. Ob avtobusnih povezavah spodbujati tudi druge oblike javnega prometa (taksi služba, organizirani shuttle prevozi ipd.).

Potrebno je zagotoviti primerna znanja za podporo turizmu, zlasti splošno osnovno znanje tujih jezikov.

3.2.6 Kolesarska infrastruktura

Gorsko kolesarjenje pomeni vožnjo kolesa izven urejenih poti, po navadi po gozdnih poteh gorskega sveta, kjer je prisotna neokrnjena narava, razgiban teren in je mnogo poti, ki so tudi tehnično bolj zahtevne.⁵³ V Sloveniji se njegova priljubljenost izjemno hitro širi, sploh v povezavi z e-kolesi. Ob pohodništvu je gorsko kolesarjenje najhitreje rastoča panoga v ne-zimskem času v Sloveniji tako v turističnem smislu kot v smislu domačih uporabnikov.⁵⁴

Ključen dejavnik za izbiro gorsko kolesarske destinacije je kakovostna kolesarska infrastruktura (namenske poti za gorsko kolesarjenje ter njihove mrežaste povezave) ter dolžina kolesarske poti.⁵⁵ Pri

⁵³ Rotar, Josip, Gantar, Aleksandra, Kočiš, Danijela, Pehnc, Matej (2012). Kako razvijati kolesarski turizem?

⁵⁴ Mehle, Borut (2018). Slovenija, gorskokolesarski raj: Konec ideologije udobja in lagodja.

⁵⁵ Klavora, Jan, Žigon, Andrej, Apih, Jana, Zajc, Peter in Rozman, Uroš (2016). Priročnik za razvoj kolesarskih destinacij.

tem velja, da več kot je kilometrov poti, toliko raje se kolesarji odločijo za obisk in dlje tudi ostanejo v destinaciji. Pomembna je tudi zanimiva ponudba ob kolesarski poti – kulinarična ponudba, kulturna in naravna dediščina.⁵⁶ Od infrastrukture so zaželeni predvsem enoslednice (single trails), manj asfaltne in makadamske ceste. Enoslednice so razgibane, ožje kolesarske poti (širine okrog 40 cm), ki se lahko tudi povežejo v mrežo poti – trail park. Ti so primerni za večji del kolesarjev in ne potrebujejo žičnic za razliko od bike parkov, ki so namenjeni za hitre spuste (downhill) bolj avanturističnih kolesarjev, ki po spustu potrebujejo vožnjo nazaj na hrib. **Zaradi razgibanega terena in številnih gozdnih cest ima Pohorje izjemen potencial za razvoj gorskega kolesarjenja.**⁵⁷ Na Pohorju in ob njegovem vznožju poteka več kolesarskih poti. Glavno hrbtenico kolesarstva predstavljata Pohorska transversala in Slovenska turnokolesarska pot, ki potekata po slemenu Pohorja, kjer leži tudi večina planinskih koč. Nanju se navezuje mnogo državnih in občinskih – lokalnih kolesarskih poti, ki povezujejo sleme Pohorja z njegovim vznožjem. Posamezni odseki Pohorja imajo urejene tudi svoje krožne kolesarske poti s svojimi poimenovanji in označitvami. Primer takšne označitve in ureditve krožnih kolesarskih poti na Ruškem Pohorju se imenuje Ride Ruše, podoben primer v Ribnici na Pohorju pa Black Peak ter Lovrencu na Pohorju t. i. Lovrenške kolesarske poti. Ob vznožju Pohorja se načrtujeta oz. gradita (zadolžena DRSI) dve daljinski kolesarski poti: Dravska kolesarska pot in EuroVelo 9, ki sta del evropskega omrežja kolesarskih povezav. V Mislinjski dolini poteka Štrečna, ena od najbolj urejenih glavnih kolesarskih poti. Pohorje je zanimivo tudi za kolesarske avanturiste, ki lahko uživajo v treh bike parkih. Bike park Maribor Pohorje najdemo na Mariborskem Pohorju, Bike park Kope na Slovenjegraški strani Pohorja, Bike park Rogla pa na Zreškem Pohorju. Pohorje pa se da odkrivati tudi v počasnejšem tempu v spremstvu dveh organizatorjev kolesarskih tur (MOPA in MTBGO).

OPOMBA: Natančnejši opis kolesarskih poti, bike parkov in organizatorjev kolesarjenja na Pohorju se nahaja v Prilogi 7.

V skupino gorskih kolesarjev prištevamo ljudi vseh generacij, ki kolesarjenje združujejo z ogledi, doživetji in aktivnostmi na poti. Zato na poti pričakujejo popolno oskrbo – ustrezno hrano in pijačo, prenočišča, shuttle za prevoz koles, varno parkiranje koles ipd.⁵⁸ Kolesarski turizem posledično pomeni priložnost za domačine v lokalnem okolju, tudi na odmaknjenih območjih in izven glavne turistične sezone.

Glavne prednosti gorskega kolesarjenja so naslednje:⁵⁹

- Več povpraševanja in posledični razvoj gostinske ponudbe, namestitvenih kapacitet, servisnih in informacijskih dejavnosti ter lokalne naravne in kulturne dediščine (kolesarji so dobri gostje, ki na destinaciji ostanejo dlje in potrošijo več od povprečnega obiskovalca).
- Oživlja se podeželje in razvijajo se nova delovna mesta za domačine, kar zmanjšuje odseljevanje.

⁵⁶ Kavčič, Sandra (2016). Analiza turističnega produkta kolesarjenje v občini Tržič.

⁵⁷ Klavora, Žigon, Apih, Zajc in Rozman (2016). Priročnik za razvoj kolesarskih destinacij.

⁵⁸ Kavčič, Sandra (2016). Analiza turističnega produkta kolesarjenje v občini Tržič.

⁵⁹ Remškar, Andrej idr. (2015). Strategija razvoja kolesarskega turizma v Občini Tržič.

- Obstoječa infrastruktura se izkoristi, nova infrastruktura se zgradi in vzdržuje, to pa spodbuja trajnostno mobilnost, zdrav življenjski slog in kakovostno preživljanje prostega časa tudi pri domačinih.
- Manj voženj s kolesi v naravnem okolju kar prispeva k ohranjanju narave (zaradi zgrajene kolesarske infrastrukture).
- Ključen dejavnik za izbiro gorsko kolesarske destinacije je kakovostna kolesarska infrastruktura (namenske poti za gorsko kolesarjenje ter njihove mrežaste povezave) ter dolžina kolesarske poti.⁶⁰ Zaželeno so predvsem enoslednice, manj asfaltne in makadamske ceste. Pomembna je tudi zanimiva ponudba ob kolesarski poti – kulinarčna ponudba, kulturna in naravna dediščina.⁶¹

Slika 20: Kolesarjenje pri cerkvi Sv. Bolfenka na Mariborskem Pohorju⁶²

Skozi pogovore z lokalnimi kolesarskimi akterji in lastnim raziskovanjem smo odkrili več ključnih izzivov kolesarstva na Pohorju: označitve poti (pomanjkanje označitev, slabo vzdrževanje, neenotne in nerazumljive table), pomanjkanje e-polnilnic (otežuje razvoj e-kolesarjenja), težavni postopki pridobitve soglasij lastnikov zemljišč (ovirajo gradnjo kolesarskih poti in kolesarjenje po utrjenih poteh), off road motorna kolesa na kolesarskih poteh (konflikti s kolesarji), pomanjkanje enoslednic vodi v nastanek ilegalnih poti (uničuje se narava, lahko so nevarne, informacije o njih se hitro širijo preko forumov, družbenih omrežij, vodenje po nelegalnih kolesarskih poteh), nespoštovanje Nature

⁶⁰ Klavora, Žigon, Apih, Zajc in Rozman (2016). Priročnik za razvoj kolesarskih destinacij.

⁶¹ Kavčič, Sandra (2016). Analiza turističnega produkta kolesarjenje v občini Tržič.

⁶² Foto: Aleš Fevžer (www.visitmaribor.si).

2000 in pomanjkanje nadzora (nelegalne vožnje s kolesi, motokros, uničene planinske poti), dolgotrajni postopki legalizacije kolesarskih poti (potrebna so soglasja, vpis v prostorski občinski načrt), ureditev in redno vzdrževanje kolesarske infrastrukture (sploh vzdrževanje državnih cest je slabo), slaba pokritost mobilnega omrežja (pogosta na Pohorju), razpršenost informacij (mnogo spletnih strani namesto ene spletne strani ali aplikacije z vsemi informacijami o kolesarstvu na enem mestu) in nesodelovanje kolesarskih ponudnikov (pri izposoji koles, turistov, vožnji shuttla za kolesarje iz ene na drugo stran Pohorja).

Pri soočanju z navedenimi izzivi je treba podrobneje preučiti zakonodajo, ki omejuje vožnjo v naravnem okolju. Definira jo več zakonov – Zakon o ohranjanju narave, Zakon o gozdovih, Zakon o planinskih poteh, Zakon o kmetijskih zemljiščih. V Sloveniji je tako vožnja s kolesi v naravnem okolju načeloma prepovedana, razen, kjer je dovoljena – na površinah za šport in rekreacijo, na utrjenih poteh (če temu ne nasprotujejo lastniki), v okviru javnih prireditev, na gozdnih cestah (praviloma bi morale biti označene kot gozdne ceste in da je raba na lastno odgovornost), po gozdnih vlakah in drugih označenih poteh, kjer je tako dogovorjeno ter na planinskih poteh, ki potekajo po gozdnih prometnicah/poljskih cestah in poljskih poteh (če temu ne nasprotujejo lastniki zemljišč). Omejitve predstavlja tudi conacija gozdnega prostora (po Zakonu o gozdovih), ki je bila zasnovana kot pomoč občinam pri umeščanju rekreativnih območij v prostor in pri pripravi prostorskih planov:

- Cona A (1 % gozdnih površin) – brez rabe, dovoljena je le hoja po označeni planinski ali drugi poti, ki vodi skozi rezervat. Kolesarjenje prepovedano, označitev kolesarskih poti tudi.
- Cona B (21 % površin) – dovoljena hoja po gozdu, izjemoma kolesarjenje po označenih vlakah, zapora cest za vožnjo z motornimi vozili.
- Cona C (46 %) – dovoljena vožnja s kolesi po označenih vlakah ter hoja po gozdu. Raba gozdnih cest v skladu z zakonodajo.
- Cona D (32 %) – dejavnosti B in C ter druga raba skladna z zakonodajo.

V conah B, C, D so kolesarske poti dovoljene, če jih sporazumno določijo in označijo lastniki gozdov, Zavod za gozdove in pristojna lokalna skupnost. V kolikor se to ne zgodi, kolesarjenje v skladu z Zakonom o gozdovih tudi tam ni dovoljeno.⁶³

Potrebe občin na področju kolesarstva

Pomena kolesarstva za razvoj Pohorja se povečini zavedajo tudi občine vključene v Partnerstvo za Pohorje, saj je potrebe na področju kolesarstva izrazilo kar 16 občin od 19 vključenih občin. V *Tabela 11* navajamo povzetek kaj občine navajajo kot najbolj potrebno.

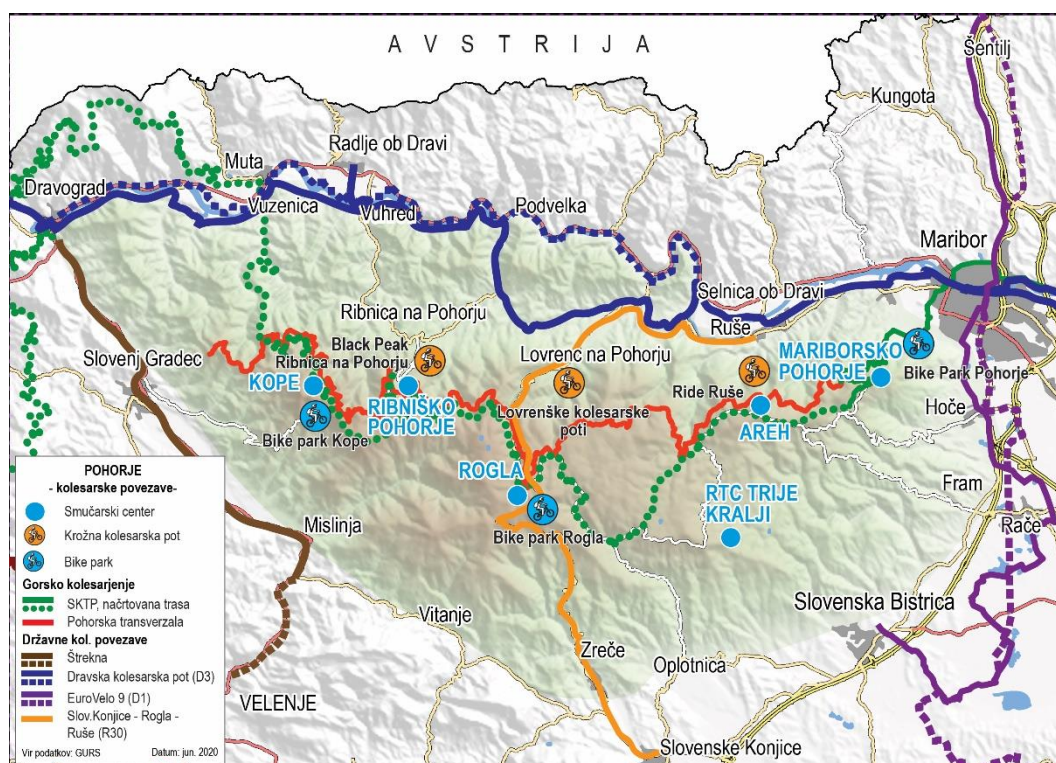
⁶³ Camplin, Gregor (2016). Analiza možnosti razvoja turističnega produkta kolesarjenje v Vipavski dolini.

Tabela 11: Potrebe občin Partnerstva za Pohorje na področju kolesarstva

Kolesarske poti	Dodatna ponudba
<p>Gradnja novih kolesarskih poti/ ureditev obstoječih, ki bodo ustrezno urejene in (poenoteno) označene.</p> <p>Doseči zakonsko izenačitev pohodnih in kolesarskih poti.</p> <p>Skupne kolesarske in peš poti po Pohorju.</p> <p>Povezati kolesarske poti s sosednjimi občinami.</p> <p>Gradnja proge za skoke z gorskimi kolesi, različica Bike parka (Dirt MTB proga).</p> <p>Vzpostaviti sekundarne kolesarske povezave urediti in vzdrževati Pohorsko kolesarsko transverzalo.</p>	<p>Poskrbeti za dodatno ponudbo ob kolesarskih poteh: postrežba pijače, hrane, sanitarije, ...</p> <p>Vzpostaviti izposojevalnico koles in servis koles ob vstopu v občino.</p> <p>Zemljevid z vrisanimi pešpotmi in kolesarskimi povezavami.</p> <p>Interaktivna karta kolesarskih poti za splet.</p>

Občinam je najbolj pomembna ureditev, ustrezna označitev (nekateri so tudi za skupno označitev) ter povezanost kolesarskih poti. Nekateri občine si želijo urediti tudi progo za skoke z gorskimi kolesi in bolj vzdrževati Pohorsko kolesarsko transverzalo. Pomembno jim je tudi ob kolesarskih poteh vzpostaviti dodatno ponudbo, kot je strežba hrane in pijače, izposojevalnica in servis koles ter opremljenost z zemljevidi kolesarskih poti oziroma interaktivna karta kolesarskih poti.

Kolesarski turizem, gorsko kolesarjenje in e-kolesarjenje so velika priložnost za trajnostni razvoj Pohorja, saj so v hitrem porastu. Ugotovili smo, da na Pohorju obstaja raznovrstna ponudba kolesarskega turizma in kolesarske infrastrukture. Vendar pa infrastruktura ni usklajena z zakonskimi podlagami in tudi označitve kolesarskih poti so pomanjkljive. Zaradi pomanjkanja nadzora prihaja tudi do nedovoljenih voženj z motornimi off road vozili, kar uničuje naravo. Problematična je tudi neusklajenost sektorjev (ZRSVN, ZGS) lastništvo parcel in vzdrževanje kolesarskih poti. V ta namen je nujno zakonsko urediti enoslednice, povezati lokalne ponudnike in promovirati ter urediti naravno in kulturno dediščino. Tako bo Pohorje postalo bolj privlačna kolesarska destinacija, tako za domačine kot turiste.

Slika 21: Kolesarske povezave, poti in bike parki na Pohorju

Čeprav je na področju kolesarjenja na Pohorju treba razmišljati dolgoročno, pa je hkrati potrebno podpreti tudi dobre produkte, ki že obstajajo v tem trenutku in lahko na Pohorje pripeljejo veliko kolesarjev že jutri. Eden pomembnejših je trženje Pohorja kot velik bike park treh destinacij s skupno spletno stranjo.

Za razvoj gorskega kolesarjenja so zelo pomembne tudi gorsko kolesarske poti, označene po že obstoječih makadamskih cestah in gozdnih cestah. V prihodnje bo treba predvsem zastaviti koncept povezovalne mreže kolesarskih poti, ki bodo imele enoten sistem usmerjevalnih tabel, v povezavi z naravno in kulturno dediščino.

Pomemben vidik gorskega kolesarstva na Pohorju predstavlja tudi omrežje državnih kolesarskih povezav, ki ga obkrožajo. Dravska kolesarska pot in Štekna sta s strani DRSI že obravnavani kot projekta državnega pomena in se na njiju že izvaja gradnja posameznih novih odsekov. V prihodnje bo potrebno na enak način urediti tudi EuroVelo 9 ter R30, ki še nista v celoti označeni in nimata določene končne (in s projektno dokumentacijo podprte) trase kolesarske povezave.

Pohorje ima dobre pogoje, da v nekaj letih postane zanimiva gorsko-kolesarska destinacija, ki ima dobro vzpostavljene vse tri segmente: gorsko kolesarjenje po trailih in gozdnih cestah, vse skupaj pa pomembno dopolnjuje omrežje državnih kolesarskih povezav.

Pogoj za to je sodelovanje vseh deležnikov (lokalna skupnost, lastniki zemljišč, turistično gospodarstvo, ZGS, ZVRSN) in izpolnitev robnih pogojev (prilagojeni prostorski načrti, vključevanje kolesarstva v strategije razvoja, zagotovljeno delno sistemsko financiranje). Stroški načrtovanja, umeščanja v prostor in gradnje kolesarske infrastrukture so ocenjeni na 5.000–15.000 evrov na kilometer kolesarske poti, odvisno od terena. **Več kilometrov poti pomeni več gorskih kolesarjev in posledično tudi več nočitev na Pohorju.** Realno gledano bi lahko kolesarji na Pohorju prenočili od 4 do 6–krat ali več. Za vsaj eno nočitev kolesarjev na Pohorju pa nujno potrebujemo vsaj 20–30 km kolesarskih poti (na Pohorju jih je možno vzpostaviti od 150 do 250 km). Ocenjena vrednost vložka v gorsko – kolesarsko infrastrukturo (poti) je med 2–3 milijone evrov. Omenjeni projekt vzpostavitve kolesarskega parka na Pohorju smo umestili med ključne prednostne naložbe Pohorja.

3.2.7 Pohodniška infrastruktura

Slovenija ima veliko naravnega bogastva in mnogo resursov za doživljajski produkt kot izobraževalni produkt. Preko pohodništva lahko Slovenija izkoristi svoje naravne in kulturne danosti.

Slovenska planinska pot (SPP) je najstarejša in najbolj raznolika vezna planinska pot v Sloveniji, ki nas v dolžini cca. 620 kilometrov popelje iz Maribora vse do slovenske obale, do Debelega Rtiča. Dostop in izhodišče s središča Maribora se izpred železniške postaje z mestnim avtobusom št. 2 s postaje Kolodvor zapeljemo v Spodnje Radvanje. Trasa: Spodnje Radvanje (328 m) – Mariborska koča (1.068 m) – Ruška koča (1.246 m) – Klopni vrh (1.340 m), Koča na Pesku (1.386 m) – Ribniška koča (1.507 m) – Grmovškov dom pod Veliko Kopo (1.377 m) – Koča pod Kremžarjevim vrhom (1.102 m) – Slovenj Gradec (410 m).

Pohorje je med planinskimi potmi razdeljeno na tri regije – Meddruštvene odbore (MDO): MDO Podravje, MDO Koroške in Savinjski MDO. V okviru posameznih MDO-ov delujejo posamezna planinska društva, ki skrbijo za skoraj 520 km planinskih poti na Pohorju.

Na območju Partnerstva za Pohorje je 100 pohodnih poti, 60 kolesarskih poti in 37 tematskih poti, katerih opisi so razpršeni na množici spletnih strani.

Predstavljanje narave tako postaja v svetu in tudi v Sloveniji vse bolj pomembna dejavnost. Dobra interpretacija pomaga turistom, da bolje spoznajo kraje, ki jih obišejo, to pa poglobi njihovo doživetje. Tematske poti, planinske poti, kolesarske in konjeniške poti so zato pomemben del turističnega proizvoda, prispevajo lahko k zadovoljstvu gostov.

Pohodništvo

Z izrazom pohodništvo mislimo po eni strani na športno in rekreativno aktivnost, ki temelji na hoji, po drugi pa tudi na spoznavanje naravnega okolja ter aktivno doživljanje raznovrstnosti kulturno-etnološkega bogastva pokrajine, na vnaprej določeni, urejeni in označeni trasi. Pretežno predstavlja

enodnevno aktivnost, lahko pa tudi večdnevno povezano hojo s presledki za spoznavanje zanimivosti okolja (npr. tranzverzale oz. obhodnice, povezane regijske poti ali evropske pešpoti ipd.).

Z namenom poenostavitve sistema poti v Sloveniji razdelimo poti na naslednje sklope:

- planinske,
- tematske pohodne,
- konjeniške,
- kolesarske poti ter
- vodne in obvodne.

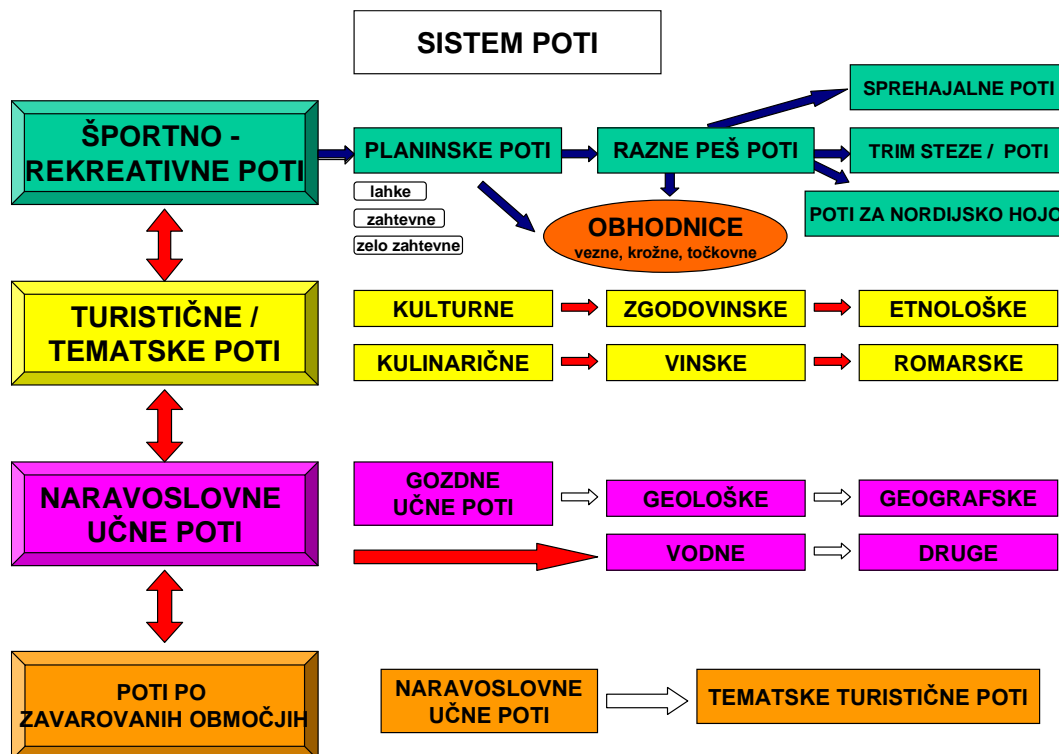
Slika 22: Planinske/pohodne poti na Pohorju

Omeniti velja, da Pohorje prečkajo tudi nekatere evropske romarske poti. Projekt Pilgrimage Evrope SI-AT (Operativni program Slovenija-Avstrija 2007–2013) je namreč omogočil, da tudi Štajerska in Koroška dobita svojo »Jakobovo pot«. Slednja predstavlja del mreže Jakobovih poti, ki se z vseh koncev Evrope stekajo k cilju in jih je v Sloveniji že kar nekaj. Omenjena Štajerska Jakobova pot je podrobneje opisana v posebnem romarskem vodniku v izdaji Kozjanskega parka ter je del smeri, ki poteka iz avstrijskega Gradca skozi Cmurek, preko Zgornje Velke in Šentilja do Jakobskega Dola. Pot se nadaljuje skozi Pernico v Maribor, od koder vodi do Limbuša in naprej do Ruš, nadalje na Činžat in v romarsko Puščavo, skozi Lovrenc na Pohorju, preko Janževskega Vrha in Vuhreda do Radelj ob Dravi do Dravograda. Slovenski krak Jakobove poti ima tudi tri izhode v sosednjo Avstrijo.

Z Jakobovo romarsko potjo na območju Lovrenca na Pohorju pa se sreča še ena, manj znana –Emina romarska pot. Slednja povezuje kraje, ki so bili posredno ali neposredno povezani z življenjem sv. Eme Krške. Pot poteka preko Koroške, Štajerske, Dolenjske in Gorenjske ter je povezana z istoimensko potjo v Avstriji. Povezuje predvsem ohranjene objekte, ki so bili zgrajeni na pobudo sv. Eme, pa tudi

spomenike, na katerih je svetnica upodobljena ter kraje, kamor so ljudje množično romali ter se ji priporočali. Končni cilj romarja, ki se poda na to pot, je obisk groba sv. Eme v Krki na avstrijskem Koroškem.

Sistem pohodnih poti v Sloveniji

Slika 23: Sistem pohodnih poti v Sloveniji⁶⁴

Planinska društva ocenjujejo, da so planinske poti na Pohorju relativno dobro vzdrževane s strani vseh društev. Se pa najdejo tudi odseki, kjer so potrebna obnovitvena dela. Poti urejujejo posamezna planinska društva s svojimi usposobljenimi markacisti. Vsa društva ubadajo s kroničnim pomanjkanjem denarja pri obnovi teh poti.

Težave, s katerimi se soočajo: največ škode na poteh naredijo z motorji, štirikolesniki in tudi kolesi. Poti, ki so namenjene planincem, so uničene tako, da jih na določenih mestih ne morejo popraviti. Zgodi se to, da planinci začnejo hoditi ob poti, tako se pot razširi in erozija zemlje je na določenih mestih prevelika. Lastniki teh gozdnih površin pa krivijo za erozijo in škodo tal njih planince: sečnja dreves z oznakami (ne obveščanje o poteku sečnje); objestni nedeljski pohodniki, ki uničujejo smerne table; poseben problem je varstvo okolja – odpadki, ki jih morajo planinci vsako leto pobirati; tudi prosto hodeči domači ljubljenci (psi) – brez povodca so problem za gozdne živali; označevanje poti s strani pohodnikov oziroma nepooblaščenih ljudi, ki »packajo« po drevesih in zabijajo table na drevesa.

⁶⁴ Vir: Strategija razvoja turističnega pohodništva v Sloveniji (2005).

Nekateri prioritetni načrti v prihodnje: s prostovoljnimi turističnimi društvi doseči dogovor, da za svoje turistične ali druge poti uporabljajo z zakonom določene oznake (markacije – rumeno bela) in uporaba smernih tabel (rumena tabla) ter postavitev primernih panojev za opis in razlago poti. Pohorje moramo zaščititi kot narodni park (Hrvaške jih ima že 12, Slovenija samo enega); razgledni stolp na Cigelnici je potrebno nujno obnoviti in ne zapreti; ne odpirati novih planinskih poti, ampak spodbujati obnovo starih; pri Bajgotu preprečiti kampiranje; na mestih, kjer se zadržujejo planinci, namestiti koše in jih redno spraznjevati ter namestiti opozorila oz. bonton zadrževanja v naravi (npr. smeti odnesti v dolino ipd.) ter omogočiti pitno vodo pri koči Luka.

Glede tematskih poti bi bila potrebna uskladitev z lokalnimi skupnostmi ter vodilnimi turističnimi ponudniki na posameznem območju. Izbran nabor poti bi bilo treba dobro analizirati. Morda je možno narediti analizo na podlagi ocenjevalnih modulov, ki jih koristimo za ocenjevanje Naj poti, razdeljenih po: vtis – privlačnost, vzdrževanje – upravljanje, vodenje, dostopnost – varnost in sporočilnost – interpretacija.

Na podlagi analize bi bilo potrebno razvrstiti poti v ustrezno sfero in na ta način podati tematskim potem načrt za večjo odličnost. Moderne tematske poti ne zagotavljajo samo informacije, ampak sledijo konceptu vključevanja obiskovalcev v interaktivne procese spoznavanja in izkustva narave oz. vsebine na poti. Tematske poti naj zaznamuje njihova zaporednost in strukturiran niz interpretativne opreme, ki je skrbno načrtovana in bazira na razumljivi količini interpretacij, podanih preko različnih panojev in ostalih medijev – vodniki, interpretatorji, brošure, predavanja, filmi, hologramske predstavitve, ...

Še posebej pa je pomembno, da imajo vse tematske poti dobro izurjeno vodniško službo, ki lahko daje glavni prepoznavni pečat poti. Zato bi bilo potrebno vzpostaviti ali vključiti vodenje v že obstoječe oblike vodniške službe po tematskih poteh, uvesti instrumente za trajno vzdrževanje poti ter njih prepoznavnost in vzpostaviti optimalni sistem skrbništva, zagotoviti enoten sistem označevanja tematskih poti ter uvesti certificiranje poti. Certifikat lahko enačimo s kakovostnim produktom. V nadaljevanju pa tudi oblikovati koncept trženja in promocije ter koordinirati akterje, ki se pojavljajo na sferi tematskih in drugih poti. Nedvomno je važno, da vsi akterji najdejo svoje mesto v prepletanju informacij kot tudi ostalih dogovorov.

V sodelovanju s planinskimi društvi smo se dogovorili, da bi kot pomembno nadaljnjo aktivnost zastavili pregled vseh obstoječih poti, da bi odstranili neustrezno signalizacijo ter jo postavili tam, kjer je potrebna. Planinska društva se strinjajo, da je poti dovolj in da oblikovanje novih ni potrebno, dokler se ne pregleda obstoječe stanje.

Ob tem bi bilo treba analizirati tudi mnoge tematske in naravoslovne učne poti ter oceniti njihovo stanje in potencial za vključitev v turistično ponudbo.

3.3 Varovanje narave

3.3.1 Naravnogeografski oris Pohorja

Pohorje predstavlja jugovzhodni zaključek (ali začetek) najvišjega evropskega gorstva – Alp. Ponaša se z veliko abiotsko, biotsko in krajinsko raznovrstnostjo ter z zgostitvijo in raznolikostjo naravnih vrednot. Je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, a deloma še tradicionalen in sonaraven.

Geološko gledano je Pohorje del Centralnih Alp in se že po matični podlagi bistveno razlikuje od preostalega slovenskega gorskega sveta. Jedro pohorskega masiva je sestavljeno iz 2 magmatskih kamnin, predvsem granodiorita in dacita. Obkrožajo ga metamorfne kamnine gnajs, amfibolit, serpentinit, eklogit in marmor. Relief ovršnega dela Pohorja (nad 1200 m n. v.) je relativno umirjen. Kopasti vrhovi, najvišji segajo le malce preko 1500 m n. v., se z enakomerno položnimi pobočji polagoma vzpenjajo nad slemena. Med vrhovi so široko raztegnjena sedla in plitve kotanje. Zaradi neprepustnih tal voda pogosto zastaja, posledica tega so značilna šotna barja, z majhnimi jezери in barjanskimi gozdovi, ki so mestoma obdani s šotnimi smrekovimi gozdovi. Relief je umirjen do nekako 1200 m n.v., nižje prehaja v členovit, ostreje grebenast in strmo grapast močno razgiban svet. Od glavnega hrbtna se številni potoki enakomerno raztekajo na vse strani po vse globlje zajedenih grapah. Padavin je na območju Pohorja precej manj (1400–1600 mm) kot v drugih delih slovenskega gorskega sveta, vendar se je tu razvilo najgostejše, najizdatnejše in najbolj stanovitno vodno omrežje v Sloveniji. Izvire in barja najdemo že na samem ovršju, pobočja pa so prepredena s številnimi strugami manjših in večjih potokov. Med najbolj znanimi so: Velka, Radoljna, Lobnica, Bistrica, Oplotnica, Dravinja in Mislinja.

Vršna pobočja pohorskega pogorja so pokrita z velikimi kompleksi strnjenih gozdov, ki jih prekinjajo le smučarsko turistična središča in planje. Nižje sledi pas samotnih kmetij z zemljišči v celkih. Vznोजje Pohorja, predvsem zahodni in južni del, je gosteje poseljeno. Včasih so tu prevladovali kmetije, danes pa je to vse bolj urbanizirano podeželje z nekaj večjimi kraji.

Gozdovi dajejo Pohorju značilno podobo, saj pokrivajo več kot 70 % površine. Med prostranimi gozdnimi površinami prevladujejo evropsko pomembni bukovi gozdovi na kisljih tleh Luzulo – Fagetum, v soteskah ob potokih pa mešani listnati gozdovi Tilio – Acerion. Na ovršju je večje število visokih barij in ruševja, na slemenih zahodnega Pohorja pa so večje površine travišč tipa vrstno bogati nardetum. Vsi naštetih habitatni tipi so za ohranitev biodiverzitete izrednega pomena.

Travišča in barjanske površine so nahajališče mnogih ogroženih rastlinskih vrst: arnike, brkate zvončice, panonskega svišča, navadnega kukovičnika, belkaste ročice, okroglostne rosike, dlakave mahovnice, navadne rožmarinke, rjastega sleča, nepravlega sršaja, več endemičnih vrst šotnih mahov idr. Ohranjeni avtohtoni bukovi gozdovi in drugi listnati gozdovi vzhodnega dela Pohorja so habitat ogroženih in mednarodno varovanih vrst hroščev alpskega in bukovega kozlička ter rogača, ki se pojavlja predvsem

v nižjih toploljubnih delih. Strme doline potokov so pomemben habitatni tip listnatih gozdov ob potokih, z večjim deležem velikega jesena so habitat ogroženim vrstam metuljev, predvsem črnega apolona in gozdnega postavneža. V ohranjenih naravnih strugah potokov živi rak koščak. Značilnost ovršja Pohorja so številna barja in močvirja z ruševjem, ki so evropsko pomembni habitatni tip in hkrati habitat številnih ogroženih in mednarodno varovanih vrst. Med temi izstopajo dvoživke, in sicer: hribski urh, alpski in veliki pupek ter kačji pastirji, barjanska deva, barjanski lesketnik, barjanski spreletavec, črni kamenjak, povirni studenčar in barjanski škratec. Gorski gozdovi in planje so habitat številnih redkih in ogroženih ptic, zlasti ruševca, divjega petelina, gozdnega jereba, malega skovika, koconogega čuka, triprstega detla, goloba duplarja in povodnega kosa. Sakralni objekti v Ribnici ter Lovrencu na Pohorju in Hočkem Pohorju so s svojo okolico pomemben habitat netopirjev malega podkovernjaka in vejicatega netopirja.

3.3.2 Ogroženost in varstvo narave Pohorja

Ohranjanje narave na območju Pohorja bolj kot kdaj koli prej ogrožajo številni posegi in dejavnosti, ki so rezultat načrtovanih in nenačrtovanih aktivnosti posameznikov, podjetij in služb, ki delujejo na območju oz. z njim upravljajo. Ohranjen življenjski prostor redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst je izrednega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti in funkcionalnosti ekosistemov, ki zagotavljajo najširši spekter ekosistemskih storitev za človeka. V območjih, kjer so izraženi razvojni konflikti s ključnimi deli življenjskih prostorov redkih in ogroženih vrst, je potrebno najbolj ranljiva območja varovati pred posegi, ki bi lahko ogrozili obstoj teh vrst.

Slika 24: Območja Natura 2000, ekološko pomembna območja ter območje predlaganega regijskega parka na Pohorju

Zaradi visoke naravovarstvene pomembnosti in ogroženosti je v skladu za naravovarstveno zakonodajo varovan velik del ovršja Pohorja, pomemben del hribovskega območja ter nekateri predeli vznožja, predvsem območja vodotokov. Okoli 40 % območja Pohorja oziroma 35.906,97 ha je del evropskega ekološkega omrežja Natura 2000 (omrežja območij, ki so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka) (

Slika 24). V devetih Natura 2000 območjih na Pohorju se prednostno ohranja ugodno stanje številnih ogroženih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov.

Na območju Pohorja je določenih osem ekološko pomembnih območij (območij habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti) ter 270 naravnih vrednot (redkih, dragocenih ali znamenitih naravnih pojavov ter drug vrednih pojavov, sestavin oziroma delov žive ali nežive narave, naravnih območij ali delov naravnega območja, ekosistemov, krajine ali oblikovane narave). Večji del Pohorja trenutno nima statusa zavarovanega območja. Skupno je sicer zavarovanih 196 območij; od tega je 19 območij naravnih spomenikov in 10 naravnih rezervatov, vendar pa le ta obsegajo le skromnih 321,96 ha oziroma le okoli 0,36 % območja Pohorja. Čeprav prva prizadevanja za zavarovanje Pohorja segajo že v daljno leto 1920, le to do danes ni bilo zavarovano kot naravni park. Varstvo narave in posamezne lokalne skupnosti so si že večkrat in si trenutno ponovno prizadevajo za zavarovanje naravovarstveno najvrednejšega dela Pohorja kot Regijski park Pohorje.

V skladu z gozdarsko zakonodajo je zavarovanih 15 gozdnih rezervatov s površino 879 ha, kar pomeni nekaj več kot en odstotek površine Pohorja. Okrog 2000 hektarjev gozdov je prepuščeno naravnemu razvoju (izločeni gozdovi zaradi naravnosti in ekstremnosti rastišča).

Če s krajinskega vidika ocenimo posamezne krajinske podenote Pohorja, je najvišje ocenjeno ovršje, za katerega so značilni izredna naravna ohranjenost, krajinska skladnost, pogosti in izjemni naravni pojavi ter močna identiteta krajinskih vzorcev. Razen zaraščanja in visokogorskih turističnih centrov ni vidnih procesov razvrednotenja, zato imajo simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin državni pomen. Prostorska problematika krajin z izjemno naravno zgradbo je predvsem povezana s pritiski razvijajočega se turizma, ki skuša tržiti ta krajinsko izjemno privlačna območja, pa naj gre za opazovanje naravnih pojavov in slikovitosti naravne zgradbe ali pa za turistično – rekreacijske ureditve, kot so npr. smučišča ter hotelska naselja. S tem so povezani predvsem preobsežni posegi v krajinsko zgradbo z gradnjami turističnih objektov, cest in druge infrastrukture, smučišč in podobno, kar vse lahko pripelje do nasprotnih učinkov – do razvrednotenja krajinskih vrednosti zaradi predimenzioniranih in neustrezno umeščenih objektov ter prevelike obiskanosti, s tem pa tudi do zmanjšanja zanimanja za turistični obisk teh območij.

Ključne grožnje in pritiski na varovane in ogrožene živalske in rastlinske vrste, njihove habitate in naravne vrednote so:

- Zmanjševanje, fragmentacija in slabšanje kakovosti habitatov varovanih in ogroženih vrst zaradi umeščanje novih objektov (namenjenih predvsem turizmu, rekreaciji, prometu, energetiki, poselitvi) in povečevanja intenzivnosti neprimernih dejavnosti (vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju, povečevanje neusmerjenih prstočasnih dejavnosti v

naravnem okolju, prekomerno nabiralništvo, povečevanje obiska ranljivih območij (v neustreznem času)).

- Spremembe travniških in barjanskih površin v gozd zaradi naravnega procesa sukcesije in opuščanja primerne rabe.
- Izsuševanje barjanskih površin in poslabševanje ohranitvenega stanja vodnih biotopov.
- Neugodno razmerje razvojnih faz gozda:
 - pomanjkanje mladovij in zrelih sestojev oz. semenskih dreves za genetski fond za dolgoročno krepitev in izboljšanje biotopske vloge varovanih HT gozdov in
 - pomanjkanje mladovij in negozdnih enklav v gozdnih sestojih za prehransko pestrost v območjih HT ogroženih živalskih vrst.
- Neprimerne gozdarske prakse.
- Intenzifikacija rabe kmetijskih površin, zlasti travniških in neprimerne kmetijske prakse.
- Prekomeren odvzem vode iz vodotokov (za različne rabe), ki ne zagotavlja prehodnosti za vodne organizme.
- Togo utrjevanje strug vodotokov ter omejevanje prehodnosti za vodne organizme.
- Vnašanje in širjenje invazivnih tujerodnih vrst.

Navedene grožnje in pritiski se v zadovoljivi meri ne omejujejo tudi zaradi nekoordiniranega urejanja in upravljanja prostora, neučinkovitega naravovarstvenega nadzora oz. odsotnosti neposrednega nadzora v naravi, nezadostne ozaveščenosti in informiranosti obiskovalcev, neustrezne in nestimulativne kmetijske politike.

Slika 25: Lovrenška jezera⁶⁵

⁶⁵ Foto: Anžej Bečan (www.visitmaribor.si).

Barje Lovrenška jezera spada tudi pod naravno vrednoto državnega pomena.

V Sloveniji ne izvajamo aktivnega oziroma direktnega upravljanja naravnih vrednot ter ekološko pomembnih območij. Med zavarovanimi območji se upravljajo le nekatera širša zavarovana območja, ki pa jih na Pohorju (še) ni. Upravljanje z varovanimi območji (ekološkim omrežjem Natura 2000) v Sloveniji temelji na sektorskem upravljanju. To pomeni, da so za vsako območje Natura 2000 prepoznani ključni sektorji, ki z naravo in njenimi dobrinami upravljajo v skladu s svojo sektorsko zakonodajo ter v skladu s podrobnejšimi in konkretnimi usmeritvami, podanimi v operativnem programu (OP) in naravovarstvenih smernicah Zavoda RS za varstvo narave. V OP-ju so kot ključni sektorji na območju Pohorja navedeni: gozdarstvo in lovstvo, kmetijstvo, upravljanje z vodami in varstvo narave.

Na področju gozdarstva in lovstva je upravljavec Zavod za gozdove Slovenije. ZGS izdeluje gozdnogospodarske načrte gozdnogospodarskih in lovsko upravljavskih območij, gozdnogospodarske načrte gozdnogospodarskih enot, letno lovskogojitvene načrte ter gozdnogojitvene načrte. V skladu z OP se podrobnejše in konkretne usmeritve za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot preko naravovarstvenih smernic umeščajo v gozdnogospodarske načrte gozdnogospodarskih enot in lovsko upravljavskih načrtov.

Z izvajanjem kmetijsko okoljskih podukrepov (KOP) vrši ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijski krajini. Vključitev v podukrepe je za uporabnike kmetijskih zemljišč prostovoljna. Vsak kmetijsko okoljski podukrep ima glede na strogost zahtev (omejitev) podano vrednost, ki jo uporabnik zemljišča ob podpisu pogodbe ob spoštovanju omejitev lahko prejme. Poleg sredstev 2. stebra KOP na območju Pohorja uporabniki kmetijskih zemljišč lahko pridobijo tudi sredstva omejenih dejavnikov za kmetovanje in sredstev 1. stebra za ohranjanje travinj. Komunikacijo in promocijo KOP naj bi v skladu s Sklepom Vlade RS izvajal kmetijski sektor (Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – Kmetijsko svetovalna služba).

Ukrepe upravljanja z vodami izvajajo koncesionarji, ki vsako leto pripravijo program dela. Zavod RS za varstvo narave na predlog programa dela pripravi predhodno mnenje. Ob izvedbi posegov v vodotoke morajo koncesionarji pridobiti naravovarstveno soglasje.

V OP-ju ni vključenih sektorjev regionalnega/lokalnega razvojnega načrtovanja (turizem) in prometa (žičničarstvo, ceste). Glavni nosilci omenjenih sektorjev so občine (16), regionalne razvojne agencije (3–4), Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem, Slovenska turistična organizacija, turistični centri in podjetja, Ministrstvo za promet.

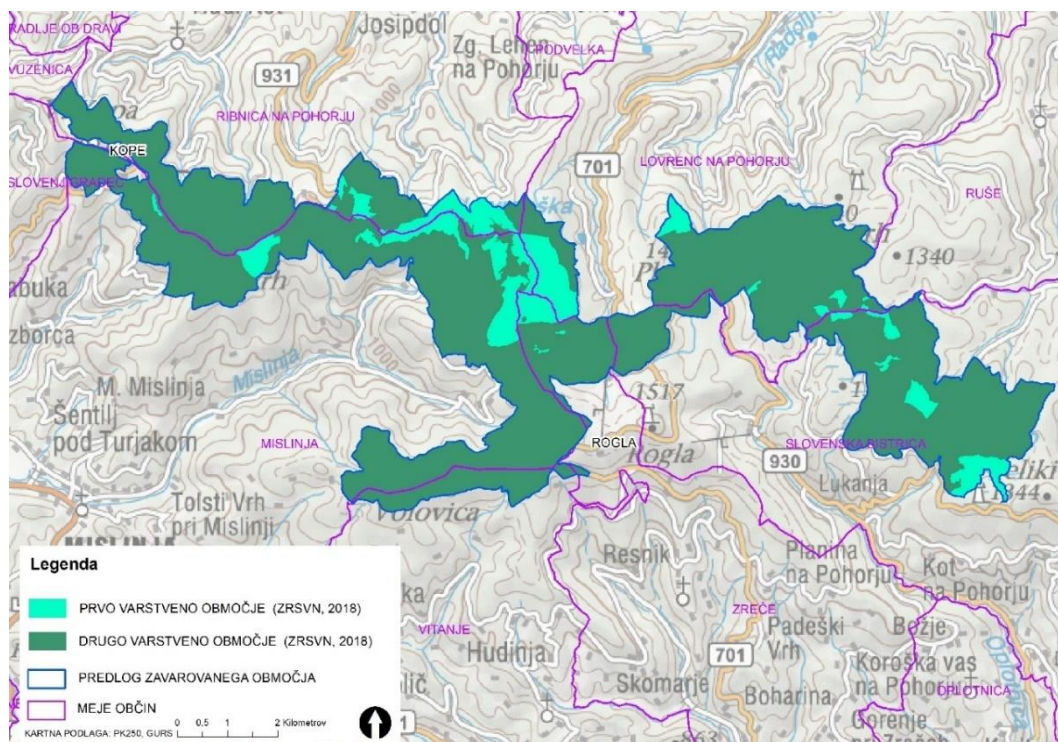
Na podlagi analiz se ocenjuje, da večina aktivnosti za zmanjševanje groženj in pritiskov poteka, vendar je vprašljiva časovna dinamika in medsebojno povezovanje sektorjev. Določene, izstopajoče grožnje za doseganje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območju nimajo zadovoljivega sektorskega okvirja oziroma je njihova pristojnost omejena in zabrisana. Odras pomanjkanja medsektorskega povezovanja se tako kaže v neusklajeni rabi prostora na nivoju rabe naravnih virov, varstva narave, turizma in prostorskega načrtovanja. Na območju obstaja veliko število različnih interesov, ki jih je treba nenehno in sproti usklajevati, aktivnosti pa nadzorovati in usmerjati. Zato je najprimernejši in najbolj celostni ukrep varstva narave za naravovarstveno pomemben del Pohorja zavarovanje v obliki regijskega parka z aktivnim upravljanjem območja. Vseh naravovarstvenih ciljev

na tem območju, pa tudi trajnostnega razvoja ter uravnoveženega razvijanja parkovne infrastrukture namreč ni mogoče doseči z drugimi razpoložljivimi ukrepi, ki jih določa Zakon o ohranjanju narave. Naravne danosti in velika priljubljenost območja med obiskovalci in prebivalci ponujajo tudi priložnost za kakovostno interpretacijo narave v najširšem smislu in za najširši krog ljudi. Podlaga za to pa je tudi formalna ureditev statusa varovanja kot regijskega parka.

3.3.3 Predlagani Regijski park Pohorje

Prva prizadevanja za zavarovanje Pohorja segajo že v daljno leto 1920, vendar vse do danes kljub mnogim pobudam in poskusom še ni prišlo do ustanovitve naravnega parka Pohorje. Aktualen predlog za zavarovanje Regijskega parka Pohorje (Slika 26) temelji na interesu varstva narave in prostora, ki so ga leta 2016 izkazale Občina Zreče, Občina Vitanje, Občina Mislinja, Občina Ribnica na Pohorju, Občina Lovrenc na Pohorju, Občina Slovenska Bistrica. V letu 2019 so bile pripravljene Strokovne podlage za predlagani Regijski park Pohorje (Zavod RS za varstvo narave), v letu 2020 pa potekajo aktivnosti priprave Uredbe o zavarovanju ter dogovori o ustanovitvi in upravljanju parka.

Območje, predlagano za zavarovanje leži na višjih nadmorskih višinah (nad 1200 m n. v.) in zavzema 4903,53 ha naravovarstveno najvrednejših površin, od tega 2835,53 ha državnih zemljišč, 80,58 ha v upravljanju Pahernikove ustanove, 138,84 ha v upravljanju lokalnih skupnosti in javno dobro, 1848,57 ha (37,70 %) površin v lasti drugih pravnih ali fizičnih oseb (vir: Zemljiška knjiga, 2019). V območju se ne nahajajo letno-zimski turistični centri ter objekti, ki služijo stalni naselitvi. Iz predlaganega Regijskega parka Pohorje so izvzete tudi vse javne ceste (državne in občinske ceste), skupaj s predpisanim cestnim telesom.

Slika 26: Območje predlaganega Regijskega parka Pohorje

Namen zavarovanja območja ovršja Pohorja je varstvo naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti, habitatnih tipov in zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst ter krajinske pestrosti, s tem hkrati pa usmerjanje rekreacijskih aktivnosti v naravi, doživljanje in interpretacija narave, prav tako pa tudi usmerjanje gospodarske dejavnosti na območjih.

Na območju predlaganega Regijskega parka Pohorje se spodbuja vzdržen, trajnosten in sonaraven, s cilji ohranjanja narave sprejemljiv razvoj, ob hkratnem zagotavljanju razvojnih možnosti prebivalstva. Predlagani Regijski park Pohorje naj omogoča predvsem razvoj inovativnih in naravi prijaznih dejavnosti z visoko dodano vrednostjo. Cilj ustanovitelja oz. v bodoče upravljavca Regijskega parka Pohorje je usmerjanje trajnostnega razvoja na območju, dinamična uravnoteženost naravovarstvenih in razvojnih ciljev, ki ustvarja poslovne priložnosti za lokalno prebivalstvo.

Na področjih infrastrukture in prometa ter turizma in rekreacije so ključne razvojne usmeritve Regijskega parka Pohorje:

- Usmerjanje mirujočega prometa na obrobje območja in spodbujanje obiskovanja območja peš in s kolesom.
- Preprečevanje vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju.
- Načrtovanje in izvedba t. i. zelene infrastrukture, ki je ekološko in naravovarstveno sprejemljiva.
- Vzpostavitev centrov Interpretacije naravne in kulturne dediščine predlaganega RP Pohorje (programi, vodenja, zbirke, delavnice, tematski večeri, kulinarika, pripovedništvo, ...).
- Izobrazba interpretatorjev – vodnikov naravne in kulturne dediščine, ki bodo znali predstaviti dediščino na obiskovalcem zanimiv način.
- Vključitev osnovne šole in vrtca v koriščenje turističnih in rekreacijskih danosti območja (izoblikovane ponudbe, ciljane na otroke: interpretacija za otroke, kulinarčne delavnice, rokodelske delavnice, vključevanje v pedagoške načrte šol in vrtcev).
- Na zavarovanemu območju razvoj primerne turistične in rekreacijske infrastrukture v skladu z nosilnostjo okolja in prostora ter tako, da se ohranjajo biotska raznovrstnost in naravne vrednote kot pomemben turistični potencial.
- Ustvarjanje omrežja kulinarčne ponudbe območja – njihova aktivacija in povezovanje ponudnikov znotraj parka ter povezovanje s sosednjimi območji.

Oživiljanje domače in umetne obrti v skladu z izročilom na območju predlaganega RP Pohorje.

- Podpiranje pohodništva, kolesarjenja (programi) po trasah, kjer se ne povzroča bistvenih obremenitev za naravo in okolje.
- Spodbujanje vsakoletnih tradicionalnih športno rekreacijskih prireditev v povezavi z vsebinami ohranjanja narave.

Zaradi prostorske in biotske raznolikosti se znotraj predlaganega Regijskega parka Pohorje oblikujeta dve varstveni območji z različno strogimi režimskimi stopnjami (*Slika 26*):

1. Prvo varstveno območje je naravovarstveno najpomembnejše območje in je prednostno namenjeno uresničevanju varstva in ohranjanja naravnih vrednot, prvobitnih naravnih območij divjine, rastlinskih in živalskih vrst, njihovih osebkov in habitatov, naravnega razvoja ekosistemov in naravnih procesov.

Predlog obsega 578,97 ha površin oziroma 11,81 % površine predlaganega zavarovanega območja. Vanj so zajeta območja naravnih rezervatov, naravnih spomenikov, gozdnih rezervatov ter območja eko celic brez ukrepanja. Predlaga se odkup vseh zemljišč, ki so v zasebni lasti (127 ha). V prvem varstvenem območju je ob omejitvah, ki veljajo za drugo varstveno območje, potrebno omejiti trganje cvetja, odvzemanje, izkopavanje, nabiranje, poškodovanje ali lomljenje rastlin, izvajanje melioracij, prirejanje prireditev ter športnih tekmovanj ter gibanje izven urejenih in označenih poti.

2. Drugo varstveno območje je naravovarstveno pomembno območje z dopuščeno tradicionalno rabo naravnih virov zaradi izvajanja dejavnosti sonaravnega kmetijstva in gozdarstva ter trajnostnega gospodarjenja z divjadjo. Predlog obsega 4.324,56 ha površin oziroma 88,19 % površine predlaganega zavarovanega območja. V drugem varstvenem območju se ne izvajajo posegi in dejavnosti, ki bi lahko poslabšali ekološke razmere na območju regijskega parka in posledično negativno vplivali na ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov, ki so pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti; ne izvajajo se posegi in dejavnosti na naravnih vrednotah na način, da se uničijo, poškodujejo ali bistveno spremenijo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto, oziroma v obsegu ali na način, ki znatno spremeni druge lastnosti naravne vrednote; ne izvajajo se posegi in dejavnosti, ki bi lahko spremenili za regijski park značilne krajinske gradnike ter značilne krajinske ali poselitvene vzorce.

Prebivalci Pohorja, lokalne oblasti ter načrtovalci turističnega razvoja prepoznavajo, da varovana območja pomenijo tudi velik potencial socialnega in gospodarskega razvoja območja. Ekološko omrežje Natura 2000 in zavarovana območja omogočajo razvojne priložnosti predvsem v povezavi z naravi prijaznimi oblikami turizma in sonaravno rabo prostora. Do narave prijazen trajnostni turizem, ki je osredotočen tudi na izboljševanje kakovosti življenja lokalnega prebivalstva lahko izboljša demografske in gospodarske trende ter hkrati prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Le sonaraven vzdržen razvoj pa bo ohranil pohorsko naravno bogastvo za vse, predvsem pa naše zanamce.

3.4 Demografija

Kot smo navedli že uvodoma, je potrebno na razvoj Pohorja pogledati ne le s turističnega vidika, ampak tudi kot na območje kakovostnega bivanja njegovih prebivalcev.

Po pregledu javno dostopnih podatkov s področja demografije, trga dela in gospodarstva za 19 občin območja, ki so vključene v Partnerstvo za Pohorje in so zajete v Strategijo razvoja Pohorja, je mogoče ugotoviti dokaj zaskrbljujoče stanje. Podatki predstavljeni v *Prilogi 9* in *Tabeli 12* jasno kažejo, da je v večini občin (13/19) gostota naseljenosti nižja od državnega povprečja. Prav tako je razvidno, da je naravni prirast negativen, zaradi priseljevanja iz tujine v občine Maribor, Slovenj Gradec, Slovensko Bistrico, Slovenske Konjice in Hoče-Slivnica pa je skupno število prebivalstva kljub vsemu v porastu.

Na območju je skupno 20.570 mikro podjetij (manj kot 10 zaposlenih), 952 malih podjetij (10–49 zaposlenih), 288 srednje velikih podjetij (50–249 zaposlenih) in le 41 velikih podjetij (več kot 250 zaposlenih). Izmed vseh 19 občin je najvišja povprečna plača v občini Hoče –Slivnica: 1.626,39 evrov (bruto), najnižja pa v občini Oplotnica: 1.209,63 evrov (bruto). Ugotavljamo tudi, da le tri občine

zaposlujejo več kot 50 % delovno aktivnih prebivalcev, ki v tej občini živijo, in sicer Mestna občina Maribor – 70,93 %, Mestna občina Slovenj Gradec – 62,68 % in Občina Zreče – 51,79%. V primerih vseh ostalih občin (16/19) pa se več kot polovica delovno aktivnega prebivalstva na delo vozi v drugo občino. Iz vsake izmed 19 občin je med 3 in 8 % delovno aktivnega prebivalstva zaposlenega na območju Ljubljane. Natančnejši pregled delovnih migracij je priložen v razpredelnici v Prilogi 8.

Povprečna plača na območju 19 občin znaša 1.493,25 evrov (bruto), vendar v nobeni občini povprečna plača ne doseže državnega povprečja 1.681,55 evrov (bruto).

V Viziji trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektne) območja Pohorje 2030 Lešnik Štuhec nadalje ugotavlja, da bi urejena bivanjska infrastruktura pripomogla k temu, da se ljudje ne bodo odseljevali oz. bi morda celo spodbudila priseljevanje. Žal demografski podatki tega ne potrjujejo.

Tabela 12 tako prikazuje upad prebivalstva v občini Ruše (in sicer kar za 3,88 %), čeprav ima občina zelo dobro urejeno infrastrukturo (železniška in avtobusna povezava, nižinska lega, vrtec, osnovna šola, srednja šola, zdravstveni dom, zobozdravstvene storitve, športna dvorana, kulturni dom, bazen ...).

Tabela 12: Primerjava števila prebivalstva med leti 2010 in 2020⁶⁶

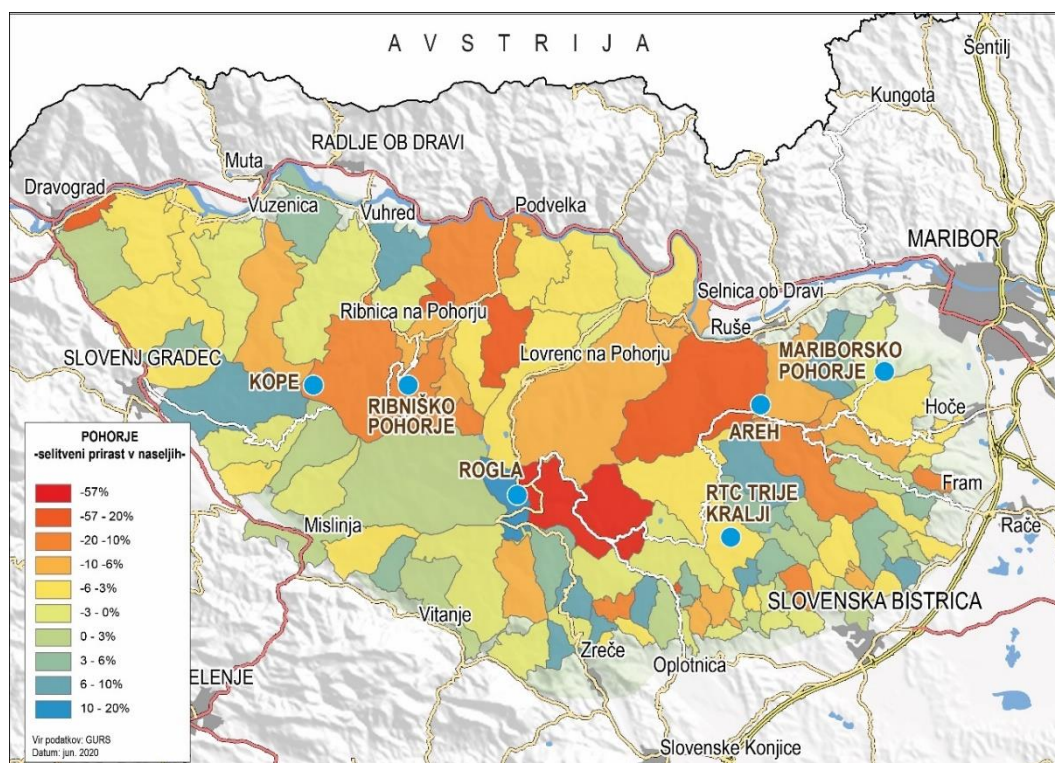
Občina	2010	2020	Porast	v %
Dravograd	9.064	8.884	-180	-1,99
Hoče - Slivnica	10.820	11.753	933	8,62
Lovrenc na Pohorju	3.127	2.963	-164	-5,24
Maribor	112.364	112.682	318	0,28
Mislinja	4.685	4.566	-119	-2,54
Muta	3.519	3.414	-105	-2,98
Oplotnica	3.949	4.137	188	4,76
Podvelka	2.587	2.339	-248	-9,59
Rače - Fram	6.710	7.531	821	12,24
Radlje ob Dravi	6.255	6.169	-86	-1,37
Ribnica na Pohorju	1.253	1.116	-137	-10,93
Ruše	7.300	7.017	-283	-3,88
Selnica ob Dravi	4.541	4.493	-48	-1,06
Slovenj Gradec	16.862	16.591	-271	-1,61
Slovenska Bistrica	24.731	25.827	1.096	4,43

⁶⁶ Podatkovna baza SI-STAT, SURS.

Občina	2010	2020	Porast	v %
Slovenske Konjice	14.423	15.042	619	4,29
Vitanje	2.286	2.272	-14	-0,61
Vuzenica	2.760	2.649	-111	-4,02
Zreče	6.491	6.550	59	0,91

S primerjavo števila prebivalstva med 1. januarjem 2010 in 1. januarjem 2020 ugotovimo, da se je število prebivalstva na območju 19 občin povečalo za 2.268 oseb (1,92 %), vendar je opazno, da v večini (12/19 občin) število prebivalstva upada.

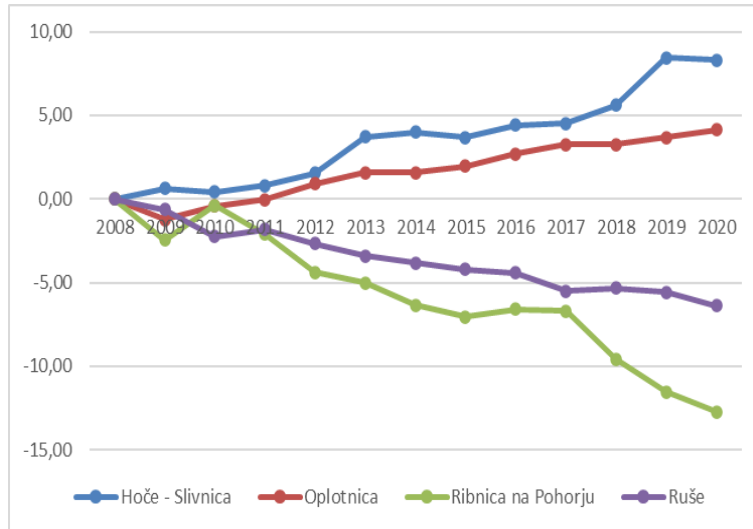
Največji porast prebivalstva v tem obdobju beležijo občine Rače - Fram (12,24 %), Hoče-Slivnica (8,63 %) in Oplotnica (4,76 %); največji upad prebivalstva pa občine Ribnica na Pohorju (-10,93 %), Podvelka (-9,59 %) in Lovrenc na Pohorju (-5,24 %).

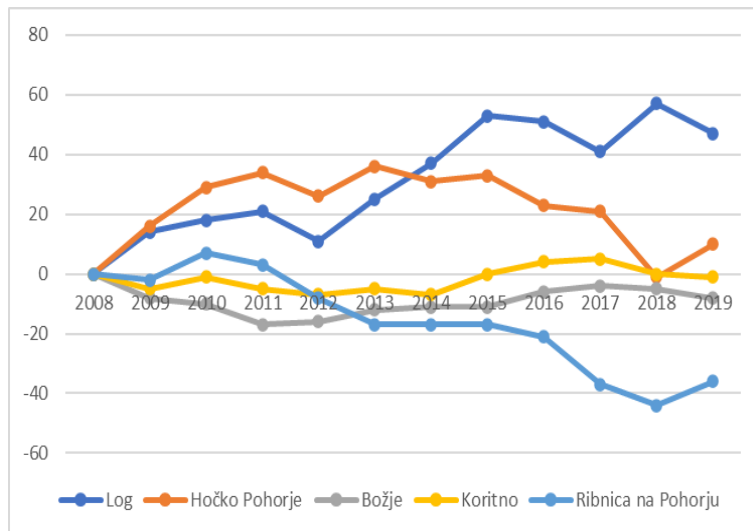
Slika 27: Selitveni prirast v naseljih na Pohorju

Iz tega razloga smo v nadaljevanju natančneje preučili situacijo v štirih vzorčnih občinah Hoče-Slivnica, Oplotnica (zlasti naselja Božje in Koritno), Ribnica na Pohorju in Ruše (zlasti za naselje Log), da ugotovimo, kaj so dejanski dejavniki za porast oz. upad prebivalstva v občini (Graf 7 in Graf 8). Te občine so bile izbrane zaradi demografske slike, različne stopnje urejenosti bivanjske infrastrukture ter različne teritorialne vključenosti v območje Pohorja.

Strategija razvoja Pohorja

Graf 7: Prikaz prirasta (oz. upada) prebivalstva v občinah Hoče-Slivnica, Oplotnica, Ribnica na Pohorju in Ruše med leti 2008 in 2020 v %.

Graf 8: Prikaz prirasta (oz. upada) prebivalstva v naseljih Log, Hočko Pohorje, Božje, Koritno in Ribnica na Pohorju med leti 2008 in 2019 v%.

Navkljub skupnemu dvigu števila prebivalstva na celotnem območju 19 občin pa je prebivalstvo v naseljih na območju pogorja Pohorja med leti 2010 in 2020 upadlo z 24.381 na 23.902 prebivalca (oz. 1,96 %).

⁶⁷ Lasten preračun na podlagi podatkovne baze SI-STAT.

Po opravljenih razgovorih s predstavniki štirih izbranih občin smo prišli do sledečih zaključkov:

1. Ključni dejavniki, zaradi katerega se posamezni prebivalci odločijo naseljevati in/ali ostati na posameznem območju so oddaljenost od kraja zaposlitve, cena in komunalna opremljenost zemljišča namenjenega novogradnji ter oddaljenost od potrebnih storitev.
2. Turizem je eden redkih potencialnih generatorjev delovnih mest, vendar sektor turizma ni sposoben zagotoviti več kot desetine deleža zaposlitev, ki so se ukinile zaradi zapiranja industrije. Potrebne so spodbude za ustrezne prekvalifikacije in dvig zaposljivosti lokalnega prebivalstva.
3. Občine zaznavajo potrebe po dvigu kakovosti cestne infrastrukture, zlasti na območju višje ležečih naselji, ne glede na kategorijo ceste.
4. Kot upravitelji javnih vodovodnih in kanalizacijskih sistemov imajo občine potrebe po sredstvih za obnovo, nadgradnjo ali vzpostavitev komunalne infrastrukture. Zlasti v redko poseljenih naseljih in raztresenih samostojnih objektih na območju pogorja Pohorja pa obstajajo tudi potrebe po ureditvi malih čistilnih naprav (do 50PE).
5. Demografska podoba v naseljih pogorja Pohorja je slaba. Zmanjševanje števila prebivalcev pomeni tudi krnjenje storitev za prebivalstvo: zapiranje poslovalnic pošte in banke, umanjkanje široke ponudbe trgovinskih izdelkov, okrnjena ponudba zdravstvenih storitev (zobozdravstvo, specialistične ambulante), okrnjene obšolske dejavnosti (glasbena šola, tečaji, športne aktivnosti), slabše povezave JJP, pomanjkanje knjižnične dejavnosti, itd. Zaradi tega pa naselja postanejo še manj privlačna (zlasti za mlade in delovno aktivne), s čimer se demografska slika še dodatno slabša.
6. Občine si prizadevajo za boljšo pokritost z GSM signalom in hitrim internetnim dostopom tudi v odročnejših naseljih.

Občine morajo izboljšati demografsko sliko, saj število prebivalstva na območju Pohorja – razen v večjih urbanih centrih – upada. To lahko dosežejo s ponudbo podpornih storitev ter zlasti s ponudbo novonastalih delovnih mest.

Zaradi omejenih možnosti je turizem eden izmed redkih potencialnih generatorjev novih zaposlitev, vendar zahteva celostni pristop, kakor tudi spremembo ustaljenih navad prebivalstva.

Na podlagi dokazanih upadov števila prebivalcev in izpostavljenih razlogih odseljevanja ugotavljamo, da je ključnega pomena zagotovitev storitev, namenjenih prebivalstvu ter zlasti odpiranje novih delovnih mest, kar pa lahko zagotovi zgolj razvoj turizma. V ta namen je treba zagotoviti pogoje, kot so: kakovostna komunalna in cestna opremljenost in zagotavljanje ustreznih sredstev za ta namen (tudi EKP sredstev), saj bo slednje neposredno pripomoglo k razvoju turizma, razvoju ostalih gospodarskih panog ter tudi demografski sliki.

Nenazadnje pa manjše število prebivalcev pomeni tudi manj sredstev, ki jih občine pridobijo za izvajanje obveznih nalog občine.

4. MULTIKRITERIJSKI OKVIR

V tem poglavju je strokovna skupina MRA pripravila pregled stanja, ki temelji na:

- analizi javno dostopnih podatkov,
- analizi predhodno objavljenih dokumentov,
- sodelovanju z deležniki in
- identificiranih potrebah 19 občin in 3 turističnih podjetij, ki so vključene v *Partnerstvo za Pohorje*.

4.1 SWOT analiza

Na podlagi lastnih analiz javno dostopnih statističnih podatkov, predhodnih študij, sodelovanja z deležniki, identificiranimi potrebami in predlogi 19 občin območja Pohorja je strokovna skupina MRA pripravila sledečo SWOT analizo, kjer so zajeta sledeča področja: a) gospodarstvo, b) infrastruktura, c) varovanje narave in d) demografija.

Tabela 13: SWOT analiza – pogorje Pohorja

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Vzpostavitev Partnerstva za Pohorje. • Geostrateška lega Pohorja. • Vpetost v mednarodne prometne povezave. • Območja ohranjene narave. • Lokalni naravni zdravilni faktorji (termalna voda, srednjegorska zdravilna klima, pohorska šota). • Razvita turistična, športna in doživljajska ponudba ter možnosti širjenja le-te. • Možnost nadgradnje potencialov za razvoj trajnostnega in celoletnega turizma. • Unikatna gastronomska in enološka ponudba. • Pogoji za ekološko pridelavo hrane. • Velike zaloge kakovostnega lesa. • Biotska raznolikost. • Dolgoletna tradicija delovanja društev (planinskih, lovskih, kulturnih ...). • Dobra pokritost z navigacijskim sistemom. • Vzpostavljena infrastruktura in storitve (ceste, žičnice, kolesarske in pohodniške poti, JPP, kanalizacija, vodovodno omrežje, elektrifikacija, internetni dostop, pokritost s telefonskim signalom ...). 	<ul style="list-style-type: none"> • Visoki investicijski vložki v infrastrukturo zaradi razgibanosti terena in razpršene poseljenosti. • Visoka starost žičniških naprav. • Nepovezanost ključnih deležnikov na različnih področjih. • Nizka frekventnost in slabe medkrajevne povezave z JPP. • Šibka prepoznavnost identitete Pohorja. • Izrazita sezonskost. • Pomanjkanje delovnih mest. • Nizka dodana vrednost obstoječih delovnih mest. • Neustrezna izobrazbena struktura prebivalstva. • Razdrobljenost lokalne ponudbe. • Nepovezana in neusklajena promocija in trženje. • Neuspele pobude zakonodajnih sprememb. • Zaprte nastanitvene kapacitete na Mariborskem Pohorju. • Upad prometa turističnim ponudnikom zaradi pandemije Covid-19.

Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> • Vzpostavitev sistema celostnega upravljanja Pohorja. • Vzpostavitev vzvodov za uresničevanje skupnih ciljev (spremembe zakonodaje, zagotavljanje finančnih sredstev). • Povezovanje deležnikov na različnih področjih in skupno trženje. • Skupna turistična destinacijska in blagovna znamka. • Razvoj trajnostnih projektov. • Specifikacija produktnega portfelja. • Poenotenje obstoječe signalizacije (oznake kolesarskih in pohodnih poti, usmerjevalne table, informacijske table, ...). • Alternativne oblike potniškega transporta. • Nadgradnja obstoječih cestnih povezav. • Kratke oskrbovalne verige (hrana, lesna industrija, energetika). • Razvoj dopolnilnih dejavnosti (predelava lokalne hrane, predelava lesa, turizem). • E-kolesarjenje in ustrezna infrastruktura. • Ohranjanje obstoječih in razvoj novih samozaposlitev (gozdarstvo, kmetijstvo in turizem). • Zdravo bivanjsko okolje. • Alternativne oblike (ne)formalnega izobraževanja. • Medgeneracijsko sodelovanje in vseživljenjsko učenje. • Oživljanje družabnega življenja v lokalnem okolju. • Energetska sanacija javnih stavb in večjih turističnih centrov. 	<ul style="list-style-type: none"> • Izključenost lokalnega prebivalstva iz celostnega razvoja Pohorja. • Počasno prilagajanje na negativne vplive podnebnih sprememb. • Pomanjkanje sredstev za izvajanje investicij in spodbujanje razvoja na infrastrukturnem področju. • Premajhna diverzifikacija gospodarstva. • Zamude v prostorskem načrtovanju. • Pomanjkanje usklajevanja med različnimi resorji. • Neurejenost lastniških razmerij. • Onesnaževanje okolja zaradi neurejenosti komunalne infrastrukture. • Negativen prirast prebivalstva. • Gradnja vetrnih elektrarn na Pohorju.⁶⁸ • Neprilagojenost nacionalnih, političnih, gospodarskih in panožnih institucij novim razmeram in trendom (zapleteni in dolgotrajni postopki). • Nevarnost pandemij in drugih naravnih katastrof.

⁶⁸ Na drugi strani pa je to ob določitvi in izvzetju turističnih območjih lahko tudi priložnost (zelena destinacija, zelena energija, ...), a nikakor ne v bližini središč in območij, ki imajo potencial razvoja turizma ali pa so kot takšna tudi že turistično razvita. Zato je na območju Pohorja nujna conacija turističnih območij.

4.2 Ključne razvojne ovire, dileme in trendi

Glede na analizo gospodarskih, infrastrukturnih, naravovarstvenih in demografskih kazalnikov je v nadaljevanju strategije potrebno upoštevati ključne razvojne ovire, dileme in trende razvoja Pohorja:

Sodelovanje – priložnost ali ovira?

Sodelovanje turističnih akterjev na Pohorju kljub več poskusom nikoli ni bilo prav uspešno. Promocija Pohorja je tako omejena na večje turistične centre, ki pod svojo blagovno znamko privabljajo turiste predvsem na svoj del Pohorja. Manjši centri in samostojni ponudniki tako nimajo resne možnosti privabljanja turistov in iščejo rešitve v svoji unikatni ponudbi oz. koristijo promocijske kanale vodilnih destinacij. Sodelovanje med manjšimi ponudniki in večjimi turističnimi centri, ki privabijo več kot 90 % turistov bi lahko koristilo vsem. Ne glede na vse ovire v preteklosti menimo, da je povezovanje edina možna rešitev za turistični preboj Pohorja in priložnost, da Pohorje kot destinacija dobi pomembno mesto v Sloveniji in širše.

Trajnostna mobilnost

Trajnostna mobilnost na Pohorju kljub neokrnjeni naravi, ki je ena od ključnih prednosti območja, še ni dobila ustreznega mesta v izvedbenih dokumentih. S povečanjem obiskovalcev in izboljšanjem cestne infrastrukture na Pohorju lahko pričakujemo povečan pritisk na okolje. Z izjemo Mariborskega Pohorja, kjer veliko turistov za prihod na ovršje uporablja gondolo, turisti za obisk ostalih območji uporabijo osebni avtomobil, s katerim se zapeljejo na vrh Pohorja (Rogla, Kope, Trije Kralji, Areh, Ribniška koča). V izogib preobremenitvi Pohorja z motornimi vozili, kar bo dolgoročno tudi negativno vplivalo na obisk turistov, bi morali iskati rešitve v trajnostnih oblikah mobilnosti. Turistično najatraktivnejša je ureditev žičniških naprav po modelu gondole na Mariborskem Pohorju oz. omejitve dostopa motornim vozilom (npr. cestnine) in vzpostavitev shuttlov ter večjih parkirišč na nižje ležečih točkah Pohorja. Za turiste najmanj atraktivna je vzpostavitev čistega javnega potniškega prometa, ki pa bi imel pozitivne učinke tudi na lokalno prebivalstvo.

(Ne)privlačnost okolja za mlade družine

Pohorje na višje ležečih delih s svojo oddaljenostjo od večjih centrov zaposlitve in drugih pomembnejših storitev nikoli ne bo prva izbira za mlade družine. Vendar je poseljenost Pohorja in vsaj minimalna kritična masa prebivalstva ključna za njegov nadaljnji razvoj. Verjamemo, da je turistični razvoj priložnost, da se tudi vedno več mladih odloča in svojo priložnost za dolgoročni osebni razvoj najde tudi na Pohorju. Nekatera območja so že danes z vidika števila rojstev otrok mejna za obstoj osnovne infrastrukture (šole, vrtci, komunalna oprema), zato so potrebni hitri ukrepi. Ko bo število mladih družin na Pohorju padlo pod mejne vrednosti za obstoj pomembnih storitev, bo njihova ponovna vzpostavitev veliko težja kot danes.

Varovanje narave

Vsi deležniki na Pohorju se zavedajo, da je njegova neokrnjena narava tista, ki predstavlja glavni magnet prihoda turistov. Vendar je varovanje narave velikokrat videno kot element oviranja razvoja turistične infrastrukture oz. ponudbe. Usklajevanje interesov je tako eden od ključnih izzivov, pri čemer bi morali na zavarovanih območjih omogočiti razvoj tisti infrastrukturi, ki na okolje nima prevelikega negativnega vpliva. Potrebno se bo zavedati, da žal samo neokrnjena narava brez osnovne podporne infrastrukture ni dovolj za prihod turistov in razvoj Pohorja.

Podnebne spremembe

Sprememba podnebja, milejše in posledično krajše zime so trend, ki ga ne bo mogoče ustaviti. Te spremembe že sedaj vplivajo na razvoj Pohorja in njegovo ponudbo. Smučarska sezona brez tehničnega zasneževanja tako že dalj časa ni mogoča, zato je vlaganje v to infrastrukturo ključnega pomena za obstoj smučišč in njihovo konkurenčnost. Prav tako bo smiselno vlaganja v žičniško infrastrukturo upravičevati ne zgolj z vidika zimskega temveč tudi letnega turizma. Milejše zime lahko postanejo tudi konkurenčna prednost Pohorja. Tako je npr. na Pohorju možno kolesariti in smučati istočasno, kar ni značilno za konkurenčne centre v tujini. Verjamemo, da se Pohorje s svojo raznoliko ponudbo in pospešenim razvojem vseletnega turizma lahko uspešno prilagodi podnebnim spremembam.

Razdrobljena lastniška struktura

Več kot 70 % gozdov na Pohorju je v zasebni lasti, kar pomeni, da je vsakršni razvoj Pohorja odvisen od uspešnega sodelovanja z lastniki zemljišč. Največ konfliktov nastaja ravno pri urejanju kolesarskih poti, bike parkov in trailov. Neurejen status lastniške strukture je tudi na nekaterih smučiščih, kar je posledica več desetletij slabih načrtovalskih praks. Ob tem je potrebno poudariti, da prebivalci Pohorja v pretežnem delu niso zaposleni v turizmu in zato te panoge velikokrat ne vidijo kot razvojno priložnost, ampak kot razvojno oviro za njihovo dejavnost. Sodelovanje, izkazovanje širših koristi za razvoj Pohorja in prostorsko načrtovanje so tako ključni elementi za uspešno reševanje lastniških izzivov.

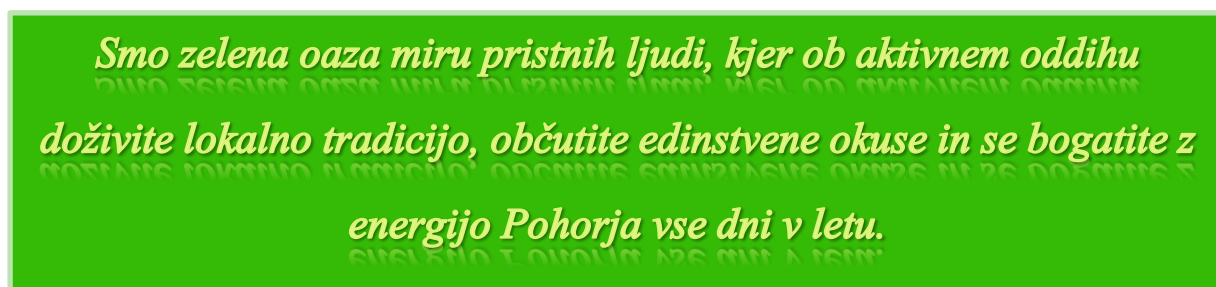
Upravljanje in nadzor

Vožnje z motornimi vozili v naravnem okolju, kot so: vožnja z enduro oz. motokros motorji, štirikolesniki in motornimi sanmi, so eden od večjih težav pri zagotavljanju ohranjanja narave na Pohorju. Ob tem je potrebno zagotoviti tudi varnost udeležencev v prometu, s skrbjo za namensko uporabo posameznih označenih poti (da pešci ne uporabljajo stez za gorsko kolesarstvo in gorski kolesarji ne pohodniških poti). Trenutni organi nadzora voženj, kot sta policija in inšpektorat, niso ustrezno opremljeni za izvajanje poostrelega nadzora na težko dostopnih delih Pohorja. Rešitev bi bila vzpostavitev samostojnega organa upravljanja, ki bi vršil poostren nadzor nad obiskovalci Pohorja in bi imel ustrezna pooblastila ter opremo za izvajanje nalog. Hkrati z uvedbo nadzora pa je smiselno urediti primerno infrastrukturo za vožnjo z enduro oz. motokros motorji in štirikolesniki izven območja varovanja narave. V okviru tega tudi krizni načrt za morebitne pandemije in podobne naravne katastrofe (varnost, higiena, ...).

5. VIZIJA, SLOGAN, POSLANSTVO, CILJI

5.1 Vizija

V okviru priprave *Strategije razvoja Pohorja* smo po opravljeni analizi stanja razvili vizijo nadaljnega razvoja do leta 2030 in dalje.

Pohorje oblikujejo tako narava, ki nudi svoje vire in privablja obiskovalce, kakor ljudje, ki tukaj živijo in skrbijo, da območje ne zamre. Skrbeti moramo, da ohranjamo oboje.

Tako razumemo, da morajo biti vsi deležniki na Pohorju vključeni v njegov nadaljnji razvoj, med njimi morajo biti urejeni odnosi, ki zagotavljajo kakovostno sodelovanje pri skupnem reševanju izzivov ter celostni promociji Pohorja. Razvoj Pohorja mora torej v prvi vrsti omogočiti prebivalcem kakovostno življenje, k čemur pa lahko doprinese tudi turizem. Tako bodo na primer boljše ceste in avtobusne povezave hkrati uporabljali tako turisti kot lokalni prebivalci, več ljudi bo prineslo večje možnosti za lokalne ponudnike storitev in dobrin. Zato morata iti razvoj turistične ponudbe in razvoj lokalnih skupnosti na Pohorju z roko v roki.

5.2 Slogan

Slogan »Strategije razvoja Pohorja« je POHORJE 365. Pri oblikovanju slogana smo se osredotočili na dejstvo, da želimo s strategijo razvoja Pohorja omogočiti letoletna doživetja v osrčju pohorskih gozdov tako za tiste, ki na Pohorju iščejo mir, oddih, počitek kot tudi raziskovalce neštetihs gorskih aktivnosti. Ob tem pa ne pozabiti, da je lokalno prebivalstvo tisto, ki na Pohorju in z njim živi vsak dan, zato je treba predvsem poskrbeti za kakovost njihovega bivanja in njihovo osveščanje.

Slika 28: Simbol »Pohorje 365«

Slogan Pohorje 365 predstavlja minimalističen simbol, preplet grafike in tipografije. Izhajali smo iz silhuete Pohorja, ki je zelo prepoznavna, nadaljuje se v napis »Pohorje« ter tako ustvarja enotnost slike in besede. Pod napisom je pripis 365, ki pomeni raznovrstnost različnih aktivnosti in občutij, ki jih lahko doživimo na Pohorju vsak dan v letu. Skladno z letnim časom in namenom rabe se barve logotipa lahko prilagajajo in spreminjajo skupaj z letnimi časi. Univerzalna, črno-bela različica logotipa je črn logotip s sivim napisom 365.

5.3 Poslanstvo

Člani Partnerstva za Pohorje smo se zavezali, da ... *»bomo združeni v Partnerstvo za Pohorje začeli usklajevati cilje in projekte ter ustvarjati zeleno destinacijo z evropsko uveljavljeno tržno znamko. Trudili se bomo ohraniti naravne in kulturne danosti ter spodbuditi skladen gospodarski in turistični razvoj s poudarkom na trajnostni rabi naravnih virov.«*

V sodelovanju z različnimi sektorji želimo uskladiti razvoj Pohorja na način, da bo Destinacija Pohorje 365 nudila edinstvena, privlačna in pristna doživetja vse dni v letu.

5.4 Strateški cilji in prednostne usmeritve

Na podlagi analize problemov in izzivov Pohorja v prihodnosti ter zastavljene vizije razvoja smo si v okviru priprave Strategije razvoja Pohorja zadali naslednje strateške cilje:

- **CILJ 1: Pohorje – MEDNARODNO PRIZNANA DESTINACIJA**
- **CILJ 2: Pohorje – PRIJAZNO ZA BIVANJE IN DELO**
- **CILJ 3: Pohorje – ZELENA OAZA**

➤ **Strateški cilj 1: Pohorje – mednarodno priznana destinacija**

Mariborsko Pohorje se po krizi v letu 2008 in propadu Športnega centra Pohorje sooča s stagnacijo turističnega razvoja ter velikimi infrastrukturnimi težavami. Veliko nepremičnin je še vedno v lasti DUTB in nima resnih strateških lastnikov oz. investitorjev. Razdrobljenost ponudbe, slaba cestna, žičniška in druga infrastruktura, neurejena lastniška razmerja, slabo vzdrževanje ter pomanjkljiva označitev kolesarskih povezav so samo nekatere težave, ki so vzrok za stagnacijo Pohorja, ki bi moral predstavljati gonilno silo turističnega razvoja tega dela Slovenije.

Ob tem je seveda treba dodati, da pa so že danes na Pohorju centri (npr. Rogla⁶⁹), ki prosperirajo tako v razvojnem smislu kot tudi v prihodkovnem.

Samo povezano in enotno Pohorje bo lahko v prihodnje doseglo strateški cilj »mednarodno priznana destinacija«, ki ponazarja novo smer nadaljnjega razvoja. Ustvarjanje enotne destinacije, skupno promoviranje in trženje produktov je za doseg strateškega cilja nujno potrebno. Vendar bodo morali za mednarodno prepoznavnost in predvsem priznanje s strani obiskovalcev tako država, občine kot ponudniki storitev izboljšati osnovno infrastrukturo, ki je osnovni pogoj za razvoj kvalitetnih produktov. Pri tem bo potrebno strmeti k ohranjanju naravnih biserov Pohorja in za kakovost doživljajske ponudbe.

Prednostne usmeritve:

- 1.1: skupni razvoj produktov in trženje ponudbe Destinacije Pohorje,
- 1.2: postavitve, zamenjava in ureditev žičniških naprav,
- 1.3: ureditev tehničnega zasneževanja in smučarskih prog,
- 1.4: ureditev kolesarjenja in pohodništva,
- 1.5: ureditev cestnih povezav in parkirišč,
- 1.6: ureditev trajnostne mobilnosti,
- 1.7: ureditev informacijske infrastrukture.

➤ **Strateški cilj 2: Pohorje – prijazno za bivanje in delo**

Demografski podatki za območje 19 občin, ki so vključene v Strategijo razvoja Pohorja kažejo rahel prirast prebivalstva. Tako med leti 2010 in 2020 ugotovimo, da se je število prebivalstva na območju vseh 19 občin povečalo za 2.268 oseb (1,92 %). Ob tem pa je potrebno upoštevati, da je to zaradi porasta v 7/19 občin (zlasti priseljevanja iz tujine v občine kot so Maribor, Slovenske Konjice in Hoče - Slivnica), medtem ko v večini (12/19 občin) število prebivalstva upada. V naseljih na območju pogorja Pohorja je tako v tem času število prebivalcev upadlo za 479 oseb (ali 1,96 %). Zaradi odseljevanja tako prihaja do opuščanja gospodarskih dejavnosti v kmetijstvu in gozdarstvu, zmanjševanju obsega storitev ter posledično zniževanja kakovosti bivanja, kar negativno vpliva tudi na razvoj turizma in varovanje narave.

⁶⁹ Primer dobre prakse je podjetje Unitur, ki v zadnjih letih raste tako po kakovosti kot tudi številu nočitev, prihodkih od prodaje, številu smučarjev, ..., razvija doživljajsko in drugo ponudbo ter pridobiva mednarodne certifikate kakovosti (Mednarodni akreditacijski standard AACI v Termah Zreče). Seveda pa se pri tem sooča tudi s številnimi izzivi, tako v razvojnem kot tudi prihodkovnem smislu.

Kakovost bivanja lokalnega prebivalstva je tako ključna za razvoj Pohorja, zato strateški cilj 2: Pohorje – prijazno za bivanje in delo podaja usmeritve za: a) ohranjanje obstoječih in ustvarjanje novih delovnih mest; b) ohranjanje in uvajanje novih storitev na področju zdravstvenega in socialnega varstva, izobraževanja in trajnostne mobilnosti; in c) nadgradnja obstoječih ali vzpostavitev novih storitev na področju komunale, telekomunikacij in oskrbe z energijo. Strateški cilj 2 bo tako dosegel sinergijo razvoja lokalnega okolja in turistične ponudbe, ki se bosta medsebojno dopolnjevala.

Prednostne usmeritve:

- 2.1: finančne spodbude za prevzemnike kmetij in male podjetnike,
- 2.2: zagotavljanje storitev za dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva,
- 2.3: ureditev bivanjske infrastrukture in finančne spodbude zanje.

➤ **Strateški cilj 3: Pohorje – zelena oaza**

Pohorje predstavlja pomemben del evropskega ekološkega omrežja Natura 2000, saj je kar 40 % območja namenjeno ohranjanju redkih živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov. Kljub večkratnim poskusom območje do danes ni bilo zavarovano kot naravni park. Resne korake k zavarovanju Pohorja v obliki regijskega parka pa v zadnjem letu izvaja ZRSVN z MOP in 6 občinami, kjer pripravlja zavarovanje območja ovršja Pohorja. Aktualen predlog Regijskega parka Pohorje vključuje 4.903,53 ha površin in obsega večji del ovršja Pohorja nad 1200 m n. v.

Z zavarovanjem Pohorja v obliki regijskega parka in njegovim aktivnim upravljanjem lahko dosežemo najbolj celostni ukrep varstva narave ter oblikujemo podlago za njegov usmerjen in vzdržen turistični razvoj.

Naravna in kulturna dediščina predstavljata pomembno identiteto Pohorja. Naša skrb mora biti usmerjena v njuno ohranitev ter hkrati usmerjen razvoj, ki bo pomembno vplival na preboj Pohorja. Nadaljnje aktivnosti bi zato morale biti usmerjene v vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk, ki bi omogočal ohranjanje narave in krajine ter kulturne dediščine in lokalnih izročil.

Prednostne usmeritve:

- 3.1: izboljšati ohranjanje narave in povečati zaščito,
- 3.2: vzpostaviti celovito interpretacijo narave,
- 3.3: identifikacija in vključevanje naravne in kulturne dediščine v turistično ponudbo,
- 3.4: vzpostavitev con.

VIZIJA

Smo zelena oaza miru pristnih ljudi, kjer ob aktivnem oddihu doživite lokalno tradicijo, občutite edinstvene okuse in se bogatite z energijo Pohorja vse dni v letu.

STRATEŠKI CILJ 1: **MEDNARODNO PRIZNANA DESTINACIJA**

Prednostne usmeritve:

- 1.1: skupni razvoj produktov in trženje ponudbe Destinacije Pohorje,
- 1.2: postavitev, zamenjava in ureditev žičniških naprav,
- 1.3: ureditev umetnega zasneževanja in smučarskih prog,
- 1.4: ureditev gorskega kolesarjenja in pohodništva,
- 1.5: ureditev cestnih povezav in parkirišč,
- 1.6: ureditev trajnostne mobilnosti,
- 1.7: ureditev informacijske infrastrukture.

STRATEŠKI CILJ 2: **PRIJAZNO ZA BIVANJE IN DELO**

Prednostne usmeritve:

- 2.1: finančne spodbude za prevzemnike kmetij in male podjetnike,
- 2.2: zagotavljanje storitev za dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva,
- 2.3: ureditev bivanjske infrastrukture.

STRATEŠKI CILJ 3: **ZELENA OAZA**

Prednostne usmeritve:

- 3.1: izboljšati ohranjanje narave in povečati zaščito,
- 3.2: vzpostaviti celovito interpretacija narave,
- 3.3: identifikacija in vključevanje naravne in kulturne dediščine v turistično ponudbo
- 3.4: vzpostavitev con.

6. UKREPI PO STRATEŠKIH CILJIH IN USMERITVAH

6.1 Strateški cilj 1: Pohorje – mednarodno priznana destinacija

➤ **Prednostna usmeritev 1.1: Skupni razvoj produktov in trženje ponudbe Destinacije Pohorje**

Turistični ponudniki na Pohorju morajo verjeti v eno destinacijo. Zgolj povezani bodo lahko v prihodnje konkurirali na konkurenčnem mednarodnem in slovenskem tržišču. Pri tem je ključna priprava jasne strategije razvoja produktov in trženja destinacije ter inventarizacija območja. Ponudniki morajo slediti eni blagovni znamki, ki bo imela močno prepoznavnost ter financirati skupno trženje in promocijo ene destinacije.

Ukrepi:

- Priprava Strategije razvoja in trženja turizma Destinacije Pohorje.
- Priprava skupne celostne grafične podobe in spletne strani s ponudbo Destinacije Pohorje.
- Usposabljanje in svetovanje ponudnikom, povezanim v verige produktov za oblikovanje celovite in visoko kakovostne ponudbe doživetij, certificirane s kolektivno blagovno znamko 'S Pohorja'.
- Skupno trženje in promocija Pohorja kot ene destinacije.

➤ **Prednostna usmeritev 1.2: Postavitev, zamenjava in ureditev žičniških naprav**

Žičniška infrastruktura je osnovni pogoj za razvoj zimskega turizma na Pohorju. Ob tem ima veliko vlogo tudi za celoletni turizem, in sicer tako za kolesarje kot tudi pohodnike, saj je uporaba žičniške naprave za dostop do ovršja Pohorja poleg hoje in kolesarjenja najbolj zelena oblika mobilnosti. Povprečna starost žičniških naprav je več kot 30 let, najstarejše pa so stare tudi več kot 50 let. Posledično centri na Pohorju čedalje težje konkurirajo drugim smučiščem, zato je njihova modernizacija nujno potrebna. Ob tem je s ciljem po povezovanju potrebno uvesti enotno smučarsko vozovnico, s čimer se bo povečal čas bivanja turistov na Pohorju.

Ukrepi:

- Zamenjava 3 žičniških naprav in izgradnja vmesne postaje pohorske vzpenjače na Mariborskem Pohorju.
- Zamenjava 3 žičniških naprav na Rogli.
- Zamenjava 2 žičniških naprav na Kopah.
- Zamenjava 1 žičniške naprave in gradnja 1 žičniške naprave na Treh Kraljih.
- Rekonstrukcija 1 žičniške naprave in gradnja 2 novih žičniških naprav na Ribnici na Pohorju.
- Enotna smučarska vozovnica.

Kazalniki:

- Število prihodov smučarjev in deskarjev.
- Število prihodov kolesarjev.

➤ **Prednostna usmeritev 1.3: Ureditev tehničnega zasneževanja in smučarskih prog**

Podnebne spremembe in milejše zime Pohorju ne prizanašajo, zato je ureditev kvalitetnega tehničnega zasneževanja nujno potrebna. Večina smučišč in tekaških prog na Pohorju ne dosega primerne pokritosti z umetnim zasneževanjem. Ob gradnji novih žičniških naprav bo treba vzpostaviti tudi nove proge.

Ukrepi:

- Ureditev dodatnega tehničnega zasneževanja na Mariborskem Pohorju.
- Ureditev dodatnega tehničnega zasneževanja na Rogli.
- Ureditev dodatnega tehničnega zasneževanja na Kopah.
- Ureditev novih smučarskih in tekaških prog, dodatnega in tehničnega zasneževanja na Ribnici na Pohorju.
- Ureditev novih smučarskih prog dodatnega in tehničnega zasneževanja na Treh Kraljih.

Kazalniki:

- Število novih prog.
- Število novih žičniških povezav.
- Število smučarskih dni na sezono.

➤ **Prednostna usmeritev 1.4: Ureditev kolesarjenja in pohodništva**

V Sloveniji se priljubljenost gorskega kolesarjenja izjemno hitro širi, sploh v povezavi z e-kolesi. Tako je gorsko kolesarjenje najhitreje rastoča panoga v Sloveniji poleg pohodništva. Ključen dejavnik za izbiro gorske kolesarske destinacije je kakovostna, označena in vzdrževana kolesarska infrastruktura ter dolžina atraktivnih kolesarskih poti. Pri tem velja, da več kot je kilometrov poti, toliko raje se kolesarji odločijo za obisk in dlje tudi ostanejo v destinaciji.

Pohorje pa je tudi odlična pohodniška točka. Mnoge pohodne in tematske poti predstavljajo pomemben del turističnega proizvoda, ki prispeva k zadovoljstvu gostov na destinaciji. Njihova raznolikost in dostopnost privablja na Pohorje iz leta v leto več pohodnikov.

Ukrepi:

- Prenova usmerjevalnih tabel na Pohorski transverzali.
- Označitev celotne Slovenske turno kolesarske poti na Pohorju.
- Poenotenje označitev ostalih krožnih kolesarskih povezav na Pohorju.
- Ureditev trailov po trasah opuščenih železniških prog na Pohorju.
- Vzpostavitev povezanega sistema trailov čez celotno Pohorje.
- Ureditev lastniških razmerij ter prostorskih načrtov za kolesarsko infrastrukturo na Pohorju.
- Ureditev skupnega spletnega portala bike parkov na Pohorju.
- Postavitev električnih polnilnic za e-kolesa ter počivališč.
- Vzpostavitev vzdrževanja kolesarskih poti.
- Ureditev/izgradnja državnih kolesarskih povezav (Dravska kolesarska pot, Štrekna, Eurovelo 9).
- Prenova usmerjevalnih tabel ob pohodnih in tematskih poteh.
- Celovita vzpostavitev planinskih in tematskih poti.

Kazalniki:

Število gorskih kolesarjev na Pohorju.

- Dolžina kolesarskih poti.
- Število pohodnikov.
- Dolžina planinskih in tematskih poti.

➤ **Prednostna usmeritev 1.5: Ureditev cestnih povezav in parkirišč**

Kakovostne cestne povezave so ključnega pomena za dostop obiskovalcev in prebivalcev na območje Pohorja. Glavne dostopne prometnice predstavlja omrežje državnih cest v skupni dolžini 200 km, katerega skoraj 50 km še vedno predstavljajo makadamske ceste. Preostalih 150 km asfaltiranih državnih cest v 75 % ne ustreza zadovoljivemu standardu. Zato je njihova prenova nujno potrebna. Poleg državnih cest pomembno vlogo za dostop na Pohorje predstavljajo lokalne ceste ter parkirišča. Večina parkirišč je še vedno v makadamu ter nima ustrezne opreme v smislu ključnih izhodiščnih točk za obiskovalce.

Ukrepi:

- Prenova asfaltiranih državnih cest,
- Rekonstrukcija makadamskih državnih cest,
- Ureditev in turistična označitev lokalnih cest.
- Prekategorizacija pomembnejših lokalnih cest v državne ceste.
- Ureditev parkirišč ter izboljšanje njihove opremljenosti.
- Ureditev parkirišč za avtodome.
- Ureditev počivališč z razgledišči.

Kazalniki:

- Dolžina prenovljenih državnih in občinskih cest.
- Dolžina državnih in občinskih makadamskih cest.
- Število prenovljenih parkirišč.
- Število počivališč in razgledišč.
- Število parkirišč za avtodome.

➤ **Prednostna usmeritev 1.6: Ureditev trajnostne mobilnosti**

Vožnja z motornimi vozili na vrh Pohorja bi morala postati omejena, saj je zaradi ohranjanja narave na Pohorju potrebno stremeti k zelenim oblikam mobilnosti. Ponudba JPP na Pohorju je neustrezna tudi z vidika lokalnih prebivalcev. Z ukrepi je potrebno stremeti k uvajanju JPP in shuttlov iz vznožja Pohorja do ključnih točk in naselji na Pohorju. Ob tem je potrebno omejevati dostop do ovršja z uvedbo cestnin na državnih cestah, s čimer se uvede dodaten vir prihodka za vzdrževanje turističnih cest na Pohorju.

Ukrepi:

- Uvedba novih linij JPP z možnostjo prevoza koles in smučarske opreme.
- Uvedba shuttlov na turistično bolj obleganih povezavah ter povezavah med smučarskimi centri.
- Uvedba cestnin na državnih turističnih cestah na Pohorju.

Kazalniki:

- Število prevoženih potnikov z JPP na Pohorju.
- Število vozil na državnih cestah na Pohorju.

➤ **Prednostna usmeritev 1.7: Ureditev informacijske infrastrukture**

Informacijska infrastruktura na Pohorju je neenotna, pomanjkljiva ter večinoma ne prikazuje celotnega območja Pohorja, ki bi obiskovalcu podala celovito informacijo o turistični ponudbi (kolesarski, pohodniški ...). Na podlagi enotne grafične podobe destinacije Pohorja je potrebno urediti ustrezno označitev vse pomembne turistične ponudbe (ponudniki, naravna in kulturna dediščina). Ob tem je potrebno stremeti k uporabi modernih digitalnih pristopov.

Ukrepi:

- Ureditev kolesarskih informacijskih tabel ter kart za celotno Pohorje.
- Ureditev pohodniških informacijskih tabel ter kart za celotno Pohorje.
- Ureditev turističnih tabel s predstavitvijo naravne in kulturne dediščine na Pohorju.
- Ureditev informacijskih tabel s predstavitvijo ponudnikov na Pohorju.

Kazalniki:

- Število označenih kolesarskih tabel.
- Število označenih pohodnih tabel.
- Število označenih kulturnih in naravnih znamenitosti.
- Anketno spremljanje zadovoljstva obiskovalcev.

Strateški cilj bo dosežen, ko bo Destinacija Pohorje prepoznana na evropskem turističnem zemljevidu kot zelena destinacija.

6.2 Strateški cilj 2: Pohorje – prijazno za bivanje in delo

➤ Prednostna usmeritev 2.1: finančne spodbude za prevzemnike kmetij in male podjetnike

Za območje Pohorja je tipična visoka starost gospodarjev kmetij, ki v povprečju znaša 53,5 let. Ob tem se zgolj okoli ¼ kmetij ukvarja z dopolnilno dejavnostjo (zlasti na področju predelave lesa, turizma in predelave mesa).

Zgolj v treh občinah, in sicer Maribor, Slovenj Gradec ter Zreče je več kot 50 % delovno aktivnega prebivalstva (brez zaposlenih v kmetijstvu) zaposleno znotraj občine bivanja. V primeru ostalih 16 občin se večina delovno aktivnih prebivalcev na delo vozi v drugo občino, v primeru petih občin tudi preko 80 %. Natančnejši pregled strukture dnevnih migracij je priložen v razpredelnici *Priloga 8*.

Izmed vseh 19 občin je občina Hoče - Slivnica tista, kjer je povprečna bruto plača najvišja – 1.626,39 evrov. Vendar celo ta zaostaja za povprečno bruto plačo v RS, ki znaša 1.681,55 evrov. Povprečna bruto plača na območju vseh 19 občin je 1.493,25 evrov, najnižja pa kar 1.209,63 evrov.

Ukrepi:

- Finančne spodbude za prevzemnike kmetij.
- Povezovanje, podpora in promocija pri kmetovanju, trženju kmetijskih izdelkov in izvajanju dopolnilne dejavnosti na kmetiji.
- Finančna in strokovna podpora pri samozaposlovanju znotraj občine bivanja.
- Spodbude malim podjetnikom (zlasti na področju lesno pridelovalne in predelovalne industrije) za dvig dodane vrednosti delovnega mesta.

Kazalniki:

- Povprečna starost gospodarjev kmetij.
- Število novih kmetij z dopolnilno dejavnostjo.
- Delež delovno aktivnega prebivalstva, zaposlenega v občini bivanja.
- Povprečna bruto plača v občini.

➤ **Prednostna usmeritev 2.2: zagotavljanje storitev za dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva**

Negativen prirast prebivalstva ustvari začaran krog, ki vodi v propad določenega območja. Zaradi zmanjševanja števila prebivalcev se opuščajo javne funkcije oz. storitve (npr. zapiranje poslovalnic pošte in banke, umanjkanje široke ponudbe trgovinskih izdelkov, okrnjena ponudba zdravstvenih storitev, okrnjene obšolske dejavnosti, slabše povezave JJP, ipd). Hkrati pa zaradi tega naselja postanejo še manj privlačna (zlasti za mlade in delovno aktivne), zaradi česar se povečuje odseljevanje in še dodatno ukinjajo storitve, ki so potrebne tako za lokalno prebivalstvo kot turistično ponudbo.

Zlasti za družine, ki živijo v zaselkih, predstavlja težavo dostop do vrtcev. Tako vključenost predšolskih otrok v program predšolske vzgoje v kar 8 občin za več kot 3 % zaostaja za državnim povprečjem. Razlog za to gre iskati v oddaljenosti od vrtcev in razpoložljivosti razširjene družine. Slabe povezave z javnim potniškim prometom pomenijo otežen dostop do srednješolskih in študijskih programov, kakor tudi do družbeno zabavnega življenja. Najnižji odstotek srednješolske populacije je v dveh občinah, ki sta bolj oddaljeni od srednješolskih centrov izobraževanja.

Ukrepi:

- Medobčinske koncesije za storitve s področja zdravstvenega in socialnega varstva.
- Spodbujanje različnih oblik družabnega življenja.
- Ohranjanje izvajanja storitev.

Kazalniki:

- Število ponudnikov storitev s področij zdravstvenega in socialnega varstva.
- Število ponudnikov storitev s področij kulture, športa, izobraževanja in družabnega življenja.
- Število ponudnikov storitev s področij prevoza in dostave, poštnih storitev.

➤ **Prednostna usmeritev 2.3: ureditev bivanjske infrastrukture**

Tako zaradi zagotavljanja kakovosti pitne vode iz lastnih zajetji, kakor tudi varovanja okolja in podtalne vode, je potreben nadzor nad kakovostjo pitne vode in urejenost kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav. Kakovost pokritosti s telekomunikacijskim omrežjem je različna. Na področju brezžičnih komunikacij je zgolj nekaj območij, s slabšo pokritostjo 4G signala, na področju širokopasovnega interneta pa je smiselno razširiti obstoječe omrežje. Prav tako je zaznati nizko izrabo alternativnih, lokalnih virov energije (lesna biomasa, male HE, vetrne elektrarne, fotovoltaika).

Upoštevati pa je potrebno tudi družabno življenje, ki se lahko odvija zgolj v urejenem okolju, zato je potrebno urediti centre naselij in jim podati primerne družabne vsebine.

Ukrepi:

- Vzpostavitev medobčinskega ekološko komunalnega sklada (namenjen sofinanciranju MČN, varovanju lastnih vodnih virov, spodbujanju alternativne rabe lokalnih virov energije).
- Vzpostavitev lokalne vrednostne verige lesnih polizdelkov in izdelkov.

Kazalniki:

- Podeljena sredstva za ureditev bivanjske infrastrukture.
- Odstotek uporabe alternativnih lokalnih virov energije.

Strateški cilj bo dosežen, če bo trend negativnega prirasta prebivalstva nižji od 0,5 %.

6.3 Strateški cilj 3: Pohorje – zelena oaza

➤ Prednostna usmeritev 3.1: izboljšati ohranjanje narave in povečati zaščito

Eno največjih težav pri zagotavljanju ohranjanja narave na Pohorju predstavlja njegova zaščita. V tem trenutku nimamo vzpostavljenega organa, ki bi izvajal poostren nadzor, zato menimo, da bi bila nujna vzpostavitev in delovanje naravovarstvene nadzorne službe, ki bi spremljala aktivnosti na Pohorju, usmerjala in osveščala obiskovalce ter izvajala prekrškovne postopke in izrekala sankcije.

Ukrepi:

- Vzpostavitev naravnega parka Pohorje.
- Določitev upravljavca naravnega parka Pohorje.
- Aktivnosti osveščanja obiskovalcev.
- Uvedba naravovarstvene nadzorne službe.

Kazalniki:

- Število organiziranih izobraževanj in predavanj.
- Število naravovarstvenih nadzornikov.
- Število km² v sklopu naravnega parka.
- Število evidentiranih kršitev.

➤ Prednostna usmeritev 3.2: vzpostaviti celovito interpretacija narave

Obstoj bogate naravne in kulturne dediščine posameznega območja predstavlja odlično izhodišče za razvoj njegovega turističnega potenciala. Bogata zgodovina Pohorja je zapisana v mnogih izročilih, pripovedkah in šegah, zato menimo, da bi za njeno prepoznavnost bilo potrebno vzpostaviti celostno doživljanje (interpretacija) s poudarkom na predstavitvi naravne in kulturne dediščine za doživljajska vodenja, ki temelji na mreži usposobljenih vodnikov – interpretatorjev naravne in kulturne dediščine

ter promocijskih sredstvih za samostojno odkrivanje naravne in kulturne dediščine različnih ciljnih skupin obiskovalcev.

Ukrepi:

- Vzpostavitev interpretacijskega centra Pohorje.
- Izobraževanje vodnikov interpretatorjev.

Kazalniki:

- Število obiskovalcev centra.
- Število vodnikov interpretatorjev.

➤ **Prednostna usmeritev 3.3: identifikacija in vključevanje naravne in kulturne dediščine v turistično ponudbo**

V Registru naravnih vrednot RS je vpisanih 105 območij naravnih vrednot, v registru kulturne dediščine RS pa kar 905 vpisov dediščine iz območja Pohorja. Gre za izjemen potencial v turističnem pomenu, zato bi bilo potrebno identificirati tiste zanimivosti območja Pohorja, ki lahko ustvarijo dodano vrednost turističnim produktom.

Ukrepi:

- Obnova potencialne naravne in kulturne dediščine.
- Promocija naravne in kulturne dediščine.

Kazalniki:

- Število obnovljene naravne in kulturne dediščine.
- Število na novo oblikovanih turističnih produktov.

➤ **Prednostna usmeritev 3.4: vzpostavitev con**

Pohorje v tem trenutku nima ustrezne conacije za različne aktivnosti. Če želimo vzpostaviti usmerjen in vzdržan turistični razvoj, potem moramo poskrbeti za to, da bo obisk Pohorja urejen, to pomeni conacijo celotnega Pohorja in ureditev režimov varstva narave in kulturne dediščine ter protokolov v drugih conah Destinacije Pohorje.

Ukrepi:

- Vzpostavitev razvojnega in doživljajskega coniranja.

Kazalniki:

- Število vzpostavljenih con.

Strateški cilj bo dosežen, ko bo doseženo ravnovesje med varovanjem in uporabo kulturnih in naravnih znamenitosti Pohorja za razvoj območja.

7. PREDNOSTNE NALOŽBE

V okviru Strategije razvoja Pohorja smo identificirali 16 investicij, ki predstavljajo prioriteto za nadaljnji razvoj Pohorja⁷⁰, ki temelji na sledečih ključnih vsebinah:

1. Vzpostavitev Destinacije Pohorje – EXPohorje (Tabela 14)
2. Vrednostna veriga lesa – DesignLES (Tabela 15)
3. Vzpostavitev Regijskega parka Pohorje – Naravni Park Pohorje (Tabela 16)

Na tej osnovi smo pripravili tabelo treh ključnih projektov, na katere se navezujejo omenjene investicije. Projekti se bodo izvajali do predvidoma leta 2028 v ocenjeni vrednosti 134 milijonov evrov. V omenjene projekte bodo enakopravno vključene tako vse občine kot tudi drugi člani Partnerstva, ki bodo v nadaljevanju skupaj potrjevali njihovo vsebino, izvedbo in financiranje.

V programskem obdobju 2021–2027 je potrebno zagotoviti sredstva s strani MGRT, MOP, MKGP, MZI za izvedbo treh ključnih projektov, ki bodo doprinesli k doseganju strateških ciljev Partnerstva za Pohorje.

Tabela 14: EXPohorje

Strateški cilj	Nosilni projekt
MEDNARODNO PRIZNANA DESTINACIJA	EXPohorje
Kratek opis	<p>Vzpostavitev Destinacije Pohorje skozi njeno organiziranost – destinacijsko management organizacijo in gradnja zelene ponudbe – naravne in kulturne dediščine.</p> <p>Vzpostavitev mreže info točk – povezovanje in sodelovanje s ponudniki (gostinstva, turizma, nastanitev, izdelkov, ...).</p> <p>Nadgradnja naravnih in kulturnih znamenitosti.</p> <p>Vzpostavitev infrastrukture za dostop do turistične ponudbe Pohorja (ureditev kolesarskih in pohodnih poti na Pohorju, obnova, modernizacija in rekonstrukcija cest (panoramske in druge turistične), investicije v žičniško infrastrukturo).</p> <p>Vzpostavitev informacijske in doživljajske infrastrukture.</p> <p>Mehka mobilnost.</p>
Učinek	Skupna povezana destinacija.
Potrebna podpora	<p>Skupna organizacija za celovito upravljanje.</p> <p>Infrastruktura za dostop in poslovanje.</p>

⁷⁰ Pojem Pohorje se v strategiji nanaša na širše vplivno območje.

Tabela 15: DesignLES

Strateški cilj	Nosilni projekt
PRIJAZNO ZA BIVANJE IN DELO	DesignLES
Kratek opis	<p>Demonstracijsko/Izobraževalni center – pridobivanje znanj za obdelavo lesa.</p> <p>Interaktivni design center – lesarska delavnica, kjer preizkusiš svoje zamisli, kjer zasnuješ lesene izdelke po naročilu.</p> <p>Proizvodna linija – proizvodnja izdelkov iz lesa (z možnostjo ogledov).</p> <p>Uporaba lesa kot vira energije, uporabo lesa kot gradbenega materiala.</p>
Učinek	Vrednostna veriga lesa.
Potrebna podpora	<p>Vzpostavitev objekta.</p> <p>Nadgradnja obstoječe tehnologije (predelava lesa).</p> <p>Trženje izdelkov.</p>

Tabela 16: Naravni Park Pohorje

Strateški cilj	Nosilni projekt
ZELENA OAZA	Naravni Park Pohorje
Kratek opis	<p>Varovanje narave Pohorja.</p> <p>Usmerjanje obiska v parku in njegovem zaledju.</p> <p>Vodenje naravovarstvene nadzorne službe za celotno Destinacijo Pohorje.</p> <p>Interpretativno vodenje.</p>
Učinek	Izkoriščanje ekonomskega potenciala dediščine
Potrebna podpora	<p>Naravovarstveni nadzorniki.</p> <p>Zakonodajne spremembe.</p>

7.1 Nosilni projekt: EXPOhorje

Za izboljšavo turistične ponudbe Pohorja je potrebno povezati obstoječo in razviti novo turistično ponudbo, skladno s standardi varovanja in ohranjanja naravne in kulturne dediščine, hkrati pa poskrbeti za njeno skupno upravljanje. Nosilni projekt za doseg tega cilja je EXPOhorje, ki bo predstavljal celotno in povezano turistično ponudbo Pohorja:

1. Vzpostavitev Destinacije Pohorje skozi njeno organiziranost – destinacijsko management organizacijo in gradnja zelene ponudbe – naravne in kulturne dediščine (Tabela 17).
2. Promocijske aktivnosti za Destinacijo Pohorje (Tabela 18).
3. Nadgradnja naravnih in kulturnih znamenitosti (Tabela 19).
4. Vzpostavitev infrastrukture za dostop do turistične ponudbe Pohorja (Tabela 19, Tabela 20, Tabela 21, Tabela 22 in Tabela 23).
5. Vzpostavitev informacijske in doživljajske infrastrukture (Tabela 24).

Ob tem je potrebno poudariti, da nekatere investicije doprinašajo k doseganju strateških ciljev večjih nosilnih projektov:

6. Zagotavljanje delovnih mest z dodano vrednostjo (Tabela 30 in Tabela 31).

Tabela 17: Vzpostavitev Destinacije Pohorje

Naziv projekta:	Vzpostavitev Destinacije Pohorje
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje ⁷¹
Kratek opis:	V okviru destinacijske management organizacije (DMO) se povezuje ponudnike in celovito trži njihovo kakovostno usklajeno ponudbo pod skupno destinacijsko in kolektivno blagovno znamko za vse produkte s Pohorja skozi 4 centre – Center kakovosti, trženja, razvoja in raziskav ter upravljanja turistične infrastrukture (razvijejo se turistični produkti, vzpostavi se skupna CGP in spletna prisotnost destinacije Pohorja ter izvede skupno trženje destinacije in prodaja ponudbe v povezovanju z incoming agencijami). Kordinacija in povezovanje deležnikov skozi interni marketing ter usklajeno strateško eksterno trženje.
Časovni okvir:	2022 (vzpostavitev)/trajanje – dolgoročno
Ocenjena vrednost:	400.000 evrov (zagonski stroški)/300.000 evrov (vsakoletno)

⁷¹ Partnerstvo za Pohorje zajema: **19 občin** (Dravograd, Hoče-Slivnica, Lovrenc na Pohorju, Maribor, Mislinja, Muta, Oplotnica, Podvelka, Rače-Fram, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Ruše, Selnica ob Dravi, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Vitanje, Vučenica in Zreče), **3 ključne nosilce turistične ponudbe** (Unitur, Marprom in Vabo) ter **6 članov** (Mariborska razvojna agencija, Regionalna razvojna agencija za Koroško, Razvojna agencija Savinjske regije, RIC Slovenska Bistrica, LTO Rogla - Zreče, GIZ in Zavod za turizem Maribor).

Tabela 18: Promocijske aktivnosti za Destinacijo Pohorje

Naziv projekta:	Promocijske aktivnosti za Destinacijo Pohorje
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, LAS
Kratek opis:	<p>Izvajanje aktivnosti po letnih načrtih za interno in eksterno trženje.</p> <p>Vzpostavitev in upravljanje mreže TIC-ov.</p> <p>Vzpostavitev in upravljanje spletne strani in drugih socialnih mrež.</p> <p>Priprava in skrbništvo promocijskih gradiv (tiskanih in digitalnih) ter načrtovanje in protokoli prisotnosti na sejnih in drugih dogodkih.</p> <p>Oblikovanje in upravljanje destinacijskih produktov.</p> <p>Usposabljanje vodnikov interpretatorjev in skrb za vodniško službo.</p>
Časovni okvir:	2022 (vzpostavitev) / trajanje - dolgoročno
Ocenjena vrednost:	400.000 evrov/letno

Tabela 19: Nadgradnja naravnih in kulturnih znamenitosti

Naziv projekta:	Nadgradnja naravnih in kulturnih znamenitosti
Strateški cilj:	Pohorje – zelena oaza
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, LAS
Kratek opis:	<p>Ključne znamenitosti Pohorja se uredijo tako, da so povezane in dostopne tako fizično kot informacijsko ter doživljajsko (interpretacija) za različne ciljne skupine obiskovalcev, varne za uporabo in jih je mogoče vključiti v ponudbo turističnih produktov (Razgledni stolp, Cerkev sv. Bolfenka, pohorska drča, arheološko središče Ančnikovo gradišče, kamnolom Josipdol, glažutarstvo – Oplotnice, idr.).</p>
Časovni okvir:	2023
Ocenjena vrednost:	5.000.000 evrov

Tabela 20: Ureditev kolesarskih in pohodnih poti

Naziv projekta:	Ureditev kolesarskih in pohodniških poti
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, PZS, ZGS, ZRSVN
Kratek opis:	Vzpostavitev novih in vzdrževanje obstoječih gorsko-kolesarskih poti. Legalizacija kolesarskih poti. Poenotena označitev kolesarskih in pohodniških poti na celotnem območju Pohorja. Promocija kolesarskih in pohodniških poti. Vodenje registra kolesarskih vodnikov in njihovo usposabljanje.
Časovni okvir:	2023
Ocenjena vrednost:	3.000.000 evrov

Tabela 21: Obnova, modernizacija in rekonstrukcija cest

Naziv projekta:	Obnova, modernizacija in rekonstrukcija cest
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	DRSI
Kratek opis:	R3 701 Ruta – Lovrenc na Pohorju – Rogla, RT 932 cesta na Kope, RT 929 Areh – Rogla RT 930 Oplotnica – Rogla RT 935 Fram – Planica – Areh
Časovni okvir:	2025
Ocenjena vrednost:	60.000.000 evrov

Tabela 22: Investicije v žičniško infrastrukturo

Naziv projekta:	Investicije v žičniško infrastrukturo
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilci projekta:	Upravljalci žičnic – nosilci turističnih storitev, Partnerstvo za Pohorje, MGRT, MZI
Kratek opis:	KKŽ Pesnik (Ribniško Pohorje). Žičniška naprava Veliki vrh (Trije Kralji) Sedežnica Radvanje (Mariborsko Pohorje). 6 sedežnica Mašinžaga (Rogla). 4 sedežnica Pahernik – Velika Kopa in 4 sedežnica Kopnik.
Časovni okvir:	Začetek izvajanja del do 2025
Ocenjena vrednost:	22.100.000 evrov

Tabela 23: Mehka mobilnost

Naziv projekta:	Mehka mobilnost
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, turistični ponudniki, nosilci prevoznih storitev, MZI
Kratek opis:	Vzpostavitev linij JPP z električnimi mini busi, ki podpirajo celoletni turizem na Pohorju (zimski shuttle za smučarje, izven zimske sezone za kolesarje), ki nudijo povezave med železniškim omrežjem in lokacijami na območju Pohorja. Nakup dveh shuttlov z možnostjo priklopa prikolice ter pogodbeno razmerja s prevozniki.
Časovni okvir:	2022
Ocenjena vrednost:	700.000 evrov/letno

Tabela 24: Vzpostavitev informacijske in doživljajske infrastrukture

Naziv projekta:	Vzpostavitev informacijske in doživljajske infrastrukture
Strateški cilj:	Pohorje – mednarodno priznana destinacija
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje
Kratek opis:	Postavitev turističnih (kolesarskih, pohodniških) informacijskih tabel na celotnem območju Pohorja. Enotna signalizacija vrednot naravne in kulturne dediščine z interpretacijskimi vsebinami. Ureditev lastniških razmerij za nepremičnine, namenjene turistični dejavnosti (npr.: nakup žičniških naprav, zemljišč in namestitvenih kapacitet ter vzpostavitev turistično-informacijskih centrov). Register in upravljanje informacijske in doživljajske infrastrukture.
Časovni okvir:	2022
Ocenjena vrednost:	16.400.000 evrov

7.2 Nosilni projekt: DesignLES

Les predstavlja enega izmed poglavitnih naravnih bogastev Pohorja. Hkrati je Slovenija prepoznala potencial lesne industrije. Nosilni projekt DesignLES bo tako nadgradil obstoječe kapacitete predelave lesa ter zagotovil dodano vrednost lesnim izdelkom, ob tem pa spodbudil tudi uporabo lesnih izdelkov na območju Pohorja. V okviru DesignLES je potrebna:

1. Vzpostavitev demonstracijsko/izobraževalnega centra za obdelavo lesa in proizvodnjo lesnih izdelkov (*Tabela 25*),
2. Promocija uporabe lesnih izdelkov (*Tabela 26*).

Ob tem je potrebno poudariti, da nekatere investicije doprinašajo k doseganju strateških ciljev večjih nosilnih projektov:

3. Zagotavljanje delovnih mest z dodano vrednostjo (*Tabela 30 in Tabela 31*),
4. Medobčinski ekološko-komunalni sklad (*Tabela 32*).

Tabela 25: Lesni center

Naziv projekta:	Lesni center
Strateški cilj:	Pohorje – prijazno za bivanje in delo
Nosilec projekta:	Lesno-predelovalna podjetja, Partnerstvo za Pohorje, MGRT
Kratek opis:	Vzpostavitev sodobne podjetniške in logistične infrastrukture. Vzpostavitev gozdno-lesne verige po principu krožnega gospodarstva ter povezava obstoječih in novih predelovalcev lesa in proizvodnja inovativnih lesnih izdelkov. Ob tem zagotovitev novih »zelenih« delovnih mest ter spodbijanje izobraževanja in raziskovalne dejavnosti na področju gozdno-lesne verige.
Časovni okvir:	2022–2027
Ocenjena vrednost:	1.500.000 evrov

Tabela 26: Vrednostna veriga lesa

Naziv projekta:	Vrednostna veriga lesa
Strateški cilj:	Pohorje – prijazno za bivanje in delo
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, MIZŠ, MKGP
Kratek opis:	Spodbujanje predelave lesa in uporabe lesnih proizvodov in biomase v lokalnem okolju (npr. ogrevanje na lesno biomaso, uporaba lesa za notranjo opremo in gradnjo).
Časovni okvir:	2022–2025
Ocenjena vrednost:	5.000.000 evrov

7.3 Nosilni projekt: Naravni Park Pohorje

Ohranjanje naravnega okolja je ena izmed ključnih nalog, h kateri so zavezane vse občine na območju Pohorja. Zaradi tega je ključno varovati in vključevati naravo in naravno dediščino v gospodarstvo Pohorja. To bo doseženo z/s:

1. Vzpostavitev Regijskega parka Pohorje (*Tabela 27*).
2. Projektoma Pohorka in Pohorc (*Tabela 28 in Tabela 29*).

Ob tem je potrebno poudariti, da nekatere investicije doprinašajo k doseganju strateških ciljev večjih nosilnih projektov:

3. Medobčinski ekološko-komunalni sklad (*Tabela 32*).

Tabela 27: Vzpostavitev Regijskega parka Pohorje

Naziv projekta:	Vzpostavitev Regijskega parka Pohorje
Strateški cilj:	Pohorje – zavarovano območje narave
Nosilec projekta:	MOP, Občina Zreče, Občina Slovenska Bistrica, Občina Mislinja, Občina Vitanje, Občina Ribnica na Pohorju, Občina Lovrenc na Pohorju, ZRSVN.
Kratek opis:	Celostni ukrep varstva narave se zagotovi z vzpostavitvijo in upravljanjem Regijskega parka Pohorje, s ciljem trajnostnega in sonaravnega razvoja.
Časovni okvir:	2026
Ocenjena vrednost:	6.000.000 evrov

Tabela 28: Projekt Pohorka

Naziv projekta:	Pohorka
Strateški cilj:	Izboljšanje stanja varovanih vrst in habitatnih tipov na Pohorju
Nosilec projekta:	RRA Koroška, ZGS, ZRSVN, RIC Slovenska Bistrica, Občina Zreče, Občina Mislinja
Kratek opis:	Izboljšanje stanja traviščnih, vodnih in manjših gozdnih habitatov ter zagotavljanje mirnih con na Pohorju.
Časovni okvir:	2024
Ocenjena vrednost:	2.200.000 evrov

Tabela 29: Projekt Pohorc

Naziv projekta:	Pohorc
Strateški cilj:	Izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov na Pohorju
Nosilec projekta:	MOP, ZRSVN, ZGS, DRSV, Partnerstvo za Pohorje.
Kratek opis:	Študije, ukrepi in aktivnosti za izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov na celotnem območju Pohorja, predvsem izven območja Regijskega parka Pohorje.
Časovni okvir:	2026
Ocenjena vrednost:	3.800.000 evrov

7.4 Multimodalne investicije

Tabela 30: Spodbujanje samozaposlovanja na območju Pohorja

Naziv projekta:	Spodbujanje samozaposlovanja na območju Pohorja
Strateški cilj:	Pohorje – prijazno za bivanje in delo
Nosilec projekta:	MGRT, MDDSZ in RRA.
Kratek opis:	Spodbude malim podjetnikom za dvig dodane vrednosti delovnega mesta. Pridobivanje poslovnih znanj in razvoj poslovnih strategij za ustvarjanje novih delovnih mest.
Časovni okvir:	2022–2027
Ocenjena vrednost:	1.000.000 evrov

Tabela 31: Spodbujanje dopolnilne dejavnosti na kmetijah

Naziv projekta:	Spodbujanje dopolnilne dejavnosti na kmetijah
Strateški cilj:	Pohorje – prijazno za bivanje in delo
Nosilec projekta:	Nosilci kmetijskih gospodarstev, MKGP in RRA
Kratek opis:	Finančne spodbude za prevzemnike kmetij, podpora pri preusmeritvah v nove oblike kmetovanja, povezovanje in promocija pri trženju kmetijskih izdelkov in izvajanju dopolnilne dejavnosti na kmetiji (spodbujanje doživetij na kmetijah (5* doživetja).
Časovni okvir:	2022–2027
Ocenjena vrednost:	500.000 evrov

Tabela 32: Medobčinski ekološko-komunalni sklad

Naziv projekta:	Medobčinski ekološko-komunalni sklad
------------------------	---

Strateški cilj:	Pohorje – prijazno za bivanje in delo
Nosilec projekta:	Partnerstvo za Pohorje, MOP
Kratek opis:	MEKS je namenjen sofinanciranju MČN, varovanju lastnih vodnih virov, spodbujanju alternativne rabe lokalnih virov energije, širjenju telekomunikacijske infrastrukture, urejanju javnih sanitarnih vozlov ipd.
Časovni okvir:	2022
Ocenjena vrednost:	6.000.000 evrov

8. ZAKLJUČNE MISLI

V Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021 (MGRT, 2017) je zapisano, da je Slovenija zelena, aktivna in zdrava destinacija za 5* doživetja. Ste se kdaj vprašali, katerim kriterijem morajo zadostiti »najboljša« doživetja? Pogoji in kriteriji za pridobitev znaka Slovenia Unique Experiences so ob prijavi za ta laskavi naziv definirani z naslednjimi pridevniki: lokalno, avtentično, edinstveno, izkustveno, zeleno, butično, premium ... Do danes je ta laskavi naziv v Sloveniji pridobilo 16 ponudnikov, ki nam na izviren način nudijo, da jih doživimo z vsemi svojimi čuti. Vsakega na svoj način.

Na kakšen način bi želeli, da gostje doživijo Pohorje? V želji odgovoriti na to vprašanje, trčimo ob prvo oviro. Zavedati se je treba, da Pohorje ni le še eden v vrsti turističnih produktov, ampak je v prvi vrsti dom – dom za njegove prebivalce, mnoge rastline in živali in šele nato prostor, kamor se zatečemo, ko želimo zbistriti misli, pognati kri po žilah ali se enostavno umakniti, da smo lahko sami s seboj ali v prijetni družbi.

V želji po doseganju takšnih ali drugačnih zvezdic se zavedajmo, da želimo s Strategijo razvoja Pohorja doseči predvsem preboj v zavesti ljudi, da ta »naš« hrib ni »samo« eno izmed največjih smučarskih središč Slovenije, ampak je (lahko) veliko več. Vsak dan moramo skrbeti zase in za svoje zdravje, vsak dan pa nam prav Pohorje ponuja veliko možnosti, da storimo prav to. To je tudi eden izmed ključnih ciljev Strategije razvoja Slovenije 2030 (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2017), ki nas opominja, da je ozaveščanje in izobraževanje nas samih in ljudi okrog sebe imperativ za kakovostno življenje.

Prav zaradi tega smo se v Strategiji razvoja Pohorja osredotočili na različne vidike (infrastrukturni, demografski, naravovarstveni, turistični), ki pomembno določajo, kaj Pohorje je, kaj bi lahko bilo in česa si ob in na njem ne želimo. Celosten pogled na različne problematike nam zdaj omogoča, da imamo pred očmi potencialne ovire, smo nanje pripravljeni in jih s pomočjo skupne vizije tudi rešujemo.

Določitev prednostnih naložb bo dala jasen zagon prvim korakom, ki so potrebni za preboj Pohorja. Naj se večletne pobude različnih akterjev, ki so želeli Pohorju dati to, kar si zasluži, končno začnejo uresničevati.

In če morda še zmeraj razmišljate o peti zvezdici, naj vam namignemo – to ste vi. Samo z vašo pomočjo bomo lahko pisali to uspešno zgodbo. Skupaj smo močnejši, kajti ... *»Zdaj je čas za Pohorje!«*

9. VIRI IN LITERATURA

1. Beuk, S. (1920). Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Ljubljana.
2. Bibič, A. (2007). Program upravljanja območij Natura 2000: 2007 – 2013: operativni program. Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana.
3. Camplin, G. (2016). Analiza možnosti razvoja turističnega produkta kolesarjenje v Vipavski dolini. Ljubljana. Pridobljeno s:
<https://repositorij.unilj.si/lzpisGradiva.php?id=96100&lang=slv> (15. 6. 2020)
4. Ficko, G. (2019). Infrastrukturni razvoj Pohorja od Maribora do Slovenj Gradca.
5. Gulič J., Danev, G., Lešnik Štuhec, T., Galičič, M., Štruc, S., Pintar, D., Podvršnik, B. (2012): Povezovanje deležnikov v skupno razvojno mrežo za Pohorje. Projektni forum / Mreženje mrež 2012, Zreče.
6. Gulič, J., Štruc, S., Danev, G., Smajić Hodžić, A., Marega, M., Uratarič, N., Koron B., Stare, E., Softić, M., Lešnik Štuhec, T., Tekič, A., Pavletič, L., Bokal, S. (2011): Predlog načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. Maribor, Zavod RS za varstvo narave [Projekt NATREG - Managing Natural Assets and Protected Areas as Sustainable Regional Development Opportunities / Kako upravljati varovana območja narave, da bodo postala priložnost za trajnostni razvoj], dosegljivo na: <http://www.natreg.eu/pohorje/nacrt-upravljanja> (20.04.2012).
7. Kavčič, S. (2016). Analiza turističnega produkta gorsko kolesarjenje v občini Tržič. Ljubljana. Pridobljeno s:
<https://repositorij.unilj.si/lzpisGradiva.php?id=91724&lang=slv&prip=rul:10887256:r4> (16. 6. 2020)
8. Klavora, J. idr. (2016). Priročnik za razvoj kolesarskih destinacij. Skupnost občin Slovenije. Dosegljivo na: <https://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2016/06/5.pdf> (2. 6. 2020)
9. Lešnik Štuhec, T. (2010). Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe (narava in kulturna dediščina) na projektnem območju Pohorje (v okviru projekta Natreg, WP 5.3) – Predstavitev Pohorja in posnetek stanja turizma in s turizmom povezanih dejavnosti. Ljubljana: Natreg.
10. Lešnik Štuhec, T. (2011a). Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe (narava in kulturna dediščina) turističnega (projektnega) območja Pohorje 2030. Strokovna študija, nastala v sklopu projekta NATREG – Managing Natural Assets and Protected Areas as Sustainable Regional Development Opportunities / Kako upravljati varovana območja narave, da bodo postala priložnost za trajnostni razvoj. Maribor, dosegljivo na:
<http://www.natreg.eu/pohorje/publikacije-in-dokumenti/dokumenti> (20.04.2012).
11. Lešnik Štuhec, T., Mumel, D. (mentor). Oblikovanje in empirično preverjanje sprejemljivosti modela upravljanja vpliva uporabnikov zavarovanih območij: doktorska disertacija. Maribor: [T. Lešnik Štuhec], (2011b). XIII, 394 str., [118] str. pril., tabele, graf. prikazi. <http://dkum.uni-mb.si/Dokument.php?id=21325>. [COBISS.SI-ID 66966273]
12. Lešnik Štuhec, T. (2016). Načrt razvoja in trženja turizma v destinaciji Rogla-Pohorje 2017-2021; Strateški dokument destinacije Rogla-Pohorje (občin Zreče/Slovenske Konjice/Oplotnica/Vitanje,) Povzetek vizije, strateških ciljev in ukrepov. Šentilj: ProVITAL d. o. o.
13. Mehle, B. (2018). Slovenija, gorskokolesarski raj: Konec ideologije udobja in lagodja. Dnevnik. Pridobljeno s: <https://www.gore-ljudje.si/Objavljalci/konec-ideologije> (20. 6. 2020)
14. Obu, M. (2020). Gorsko kolesarjenje kot eden temeljev razvoja turistične ponudbe in povezovalca na Pohorju.

15. Omega Consult (2000). Študija cestnih povezav na Pohorju.
16. Planina, J. (1997). Ekonomika turizma. Ljubljana.
17. Podatkovna baza SI-STAT. (2020) Pridobljeno s: <https://pxweb.stat.si> (4. 6. 2020).
18. Projekt ALPA »Sonaravno upravljanje planin na varovanih območjih« (ALPA / OP SI-AT 2007-2013), Pridobljeno s:
http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=64&id_informacija=777 (10.03.2013).
19. Projekt NATREG. Pridobljeno s <http://www.natreg.eu/pohorje/> (10.03.2013).
20. Projekt WETMAN. Pridobljeno s <http://www.wetman.si/> (10.03.2013).
21. Remškar, A. idr. (2015). Strategija razvoja kolesarskega turizma v občini Tržič. Tržič.
22. Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021« (2020). Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
23. Rotar, J. idr. (2012). Kako razvijati kolesarski turizem?. Maribor. Pridobljeno s:
http://www.bicy.it/docs/35/Kako_razvijati_kolesarski_turizem.pdf (22. 6. 2020).
24. Spletna stran: Geoportal AKOS, (9. 6. 2020).
25. Spletna stran: Google Maps, (9. 6. 2020).
26. Register poslovnih subjektov AJPES. (2020) Pridobljeno s <http://www.ajpes.si> (2. 6. 2020)
27. Gozd in les. Pridobljeno s: www.gozd-les.com (12. 6. 2020)
28. Gozd in les. Pridobljeno s: Pridobljeno s: <https://www.gozd-les.com/slovenski-gozdovi/vloge-gozda> (12. 6. 2020).
29. Spomenica Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1 (1920), 1–4: 69-75.
30. Strategija dolgožive družbe (2017). UMAR.
31. MGRT: Gorski centri v Sloveniji: Študija razvojnega stanja, potreb in ukrepov (2019).
32. MGRT: Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021 (2017).
33. MKGP: Strategija za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 (2014).
34. ZGS. Pridobljeno s:
http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gozdnogospodarsko_nacrtovanje/zgodovina_gozdnogo_spodarskega_nacrtovanja_na_slovenskem/index.html (12. 6. 2020).
35. ZGS. Pridobljeno s:
http://www.zgs.si/delovna_podrocja/lesna_biomasa/index.html (12. 6. 2020).
36. ZGS. Pridobljeno s:
http://www.zgs.si/delovna_podrocja/gozdne_zivali_in_lovstvo/gozdne_zivali_in_lovstvo/index.html (16. 6. 2020).
37. Pridobljeno s:
http://www.zldljublana.si/images/ZLDLj/Zgodovina_lovstva_in_lovstva_na_slovenskem_RR.pdf (16. 6. 2020).

10. PRILOGE

Priloga 1: Prihodi in prenočitve domačih in tujih turistov na območju Partnerstva za Pohorje

2018		Prihodi turistov	Prenočitve turistov
Dravograd	Domači	3.584	8.733
	Tuji	4.082	8.971
	Skupaj	7.666	17.704
Hoče – Slivnica	Domači	11.745	33.520
	Tuji	16.707	51.851
	Skupaj	28.452	85.371
Lovrenc na Pohorju	Domači	152	313
	Tuji	238	732
	Skupaj	390	1.045
Maribor	Domači	30.158	65.067
	Tuji	178.121	401.553
	Skupaj	208.279	466.620
Mislinja	Domači	5.362	14.262
	Tuji	1.314	4.616
	Skupaj	6.676	18.878
Muta	Domači	z	z
	Tuji	z	z
	Skupaj	z	z
Oplotnica	Domači	z	z
	Tuji	z	z
	Skupaj	z	z
Podvelka	Domači	z	z
	Tuji	z	z
	Skupaj	z	z
Rače - Fram	Domači	136	231
	Tuji	246	823
	Skupaj	382	1.054
Radlje ob Dravi	Domači	605	1.166
	Tuji	885	3.131
	Skupaj	1.489	4.297
Ribnica na Pohorju	Domači	4.548	13.402
	Tuji	2.941	8.115
	Skupaj	7.489	21.517

Strategija razvoja Pohorja

2018		Prihodi turistov	Prenočitve turistov
Ruše	Domači	1.680	3.644
	Tuji	4.542	10.036
	Skupaj	6.222	13.680
Selnica ob Dravi	Domači	3.780	9.220
	Tuji	282	930
	Skupaj	4.062	10.150
Slovenj Gradec	Domači	3.644	13.795
	Tuji	3.112	12.244
	Skupaj	6.756	26.039
Slovenska Bistrica	Domači	11.649	30.943
	Tuji	8.582	19.549
	Skupaj	20.231	50.491
Slovenske Konjice	Domači	943	1.722
	Tuji	2.671	5.806
	Skupaj	3.614	7.528
Vitanje	Domači	286	860
	Tuji	472	2.130
	Skupaj	758	2.990
Vuzenica	Domači	108	237
	Tuji	98	333
	Skupaj	206	570
Zreče	Domači	48.427	175.468
	Tuji	28.185	98.760
	Skupaj	76.612	274.228
19 občin skupaj	Domači	126.807	372.583
	Tuji	252.478	629.580
	Skupaj	379.284	1.002.162
SLOVENIJA	Domači	1.508.128	4.518.695
	Tuji	4.425.139	11.176.010
	Skupaj	5.933.266	15.694.705

Priloga 2: Seznam nepremičnin, ki so trenutno v postopku odprodaje preko DUTB.

Odprodaja nepremičnin na področju turizma na območju Pohorja

Družba za upravljanje terjatev bank preko svojega spletnega portala <https://nepremicnine.dutb.eu/> na območju Podravja trenutno (mesec junij 2020) prodaja 8 nepremičnin primernih za turizem. Od tega so 4 zemljišča v skupni izmeri 40.570,50m², ki se nahajajo na območju občin Maribor (2), Ruše (1) in Hoče-Slivnica (1), v skupni vrednosti prodajne cene 910.000,00 EUR (+ pripadajoči davek) ter 4 počitniške objekte s skupnim ilorisom 17.903,98m² površine in skupno pripadajočimi zemljišči 43.182,00m², ki se nahajajo v občinah Maribor (2) in Hoče-Slivnica (2) z objekti zgrajenimi v letih 2006 (2), 2008 (1) in 2010 (1), v skupni vrednosti prodajne cene 6.430.000,00 EUR (+ pripadajoči davek).

Prodaja zemljišča v turistične namene	Zemljišče za gradnjo turističnih objektov	Stavbno zemljišče za namen turizma, športa in rekreacije	Zemljišče za turizem	Zemljišče za turistično apartmajsko naselje
Obseg zemljišča	6.428,50m ²	7.329,00m ²	16.458,00m ²	10.355,00m ²
Občina	Maribor	Maribor	Ruše	Hoče-Slivnica
Lokacija	Pot k mlinu	Kurirska pot	Smolnik	Hočko Pohorje
Prodajna cena (brez DDV)	365.000,00 EUR	75.000,00 EUR	235.000,00 EUR	235.000,00 EUR
Prodaja počitniškega objekta	Wellness hotel Arena	Wellness Hotel in apartmaji Bolfenke	Hotel in dependansa Videc	Počitniški objekt Pohorske Terase
Tlorisna površina stavb (m ²)	4.871,00	5.446,74	3.666,74	3.919,50
Skupna površina zemljišč (m ²)	18.360,00	4.294,00	18.323,00	2.205,00
Leto izgradnje	2008	2006	2006	2010
Občina	Maribor	Hoče-Slivnica	Hoče-Slivnica	Maribor
Lokacija	Pot k mlinu 57	Hočko Pohorje 132	Hočko Pohorje 127	Na Slemenju 20
Prodajna cena (brez DDV)	2.900.000,00	1.000.000,00	800.000,00	1.730.000,00

Vir: Družba za upravljanje terjatev bank, d.d.

Priloga 3: Pregled načrtovanih investicij in investicij v izvajanju na področju cest

Načrt predvidenih investicij in vzdrževalnih del na Pohorju (Direkcija RS za infrastrukturo)

Investicijski projekti na področju premostitvenih objektov	
Most čez Slepenco v Lovrencu na Pohorju (MB0139)	631.513,00 evrov
Rekonstrukcija mostu čez Dravo v Ruti (MB0137)	2.809.644,00 evrov
Most čez Oplotnišnico v Oplotnici (MB0141)	594.489,00 evrov
Most čez Črnovo pri Jurgovem (MB0311)	280.000,00 evrov
Most čez Ložnico v Sp. Ložnici (MB0144)	752.952,00 evrov
Most čez Cerkovnik pri Vuzenici (MB0291)	650.000,00 evrov
Most čez Bistrico pri Bistriškem jarku (MB0298)	400.000,00 evrov
Investicijski projekti na področju sanacij plazov	
2415-08-0033 PLAZ BOHARINA	700.000,00 evrov
2431-19-0064 PLAZ Sanacija brežin, usadov in obnova ceste Boharina	9.146.170 evrov
2415-10-0078 REKO R3-701/1270 RUTA-PESEK-LOVRENC	4.400.000 evrov
2415-98-0587 REKO R3-704/1355 RIBNICA-PODVELKA	2.300.000 evrov
2415-06-0113 MODE RT-930/7065 CEZLAK-PESEK	5.600.000 evrov
2415-10-0088 MODE RT-931/1354 RIBNICA NA POHORJU-RIBNIŠKA KOČA	Zaključeno 2019
2415-10-0088 MODE RT-931/1354 RIBNICA NA POHORJU-RIBNIŠKA KOČA	400.000 evrov
2415-10-0190 OBNO R3-700 Slovenske Konjice-Oplotnica	3.493.000 evrov
2415-07-0014 OBVO obvoznica Slovenske Konjice	4.334.292 evrov
2415-10-0199 OBNO Zreče (Terme) - Rogla	3.405.000 evrov
2415-10-0200 URED Zreče (Mavhar)	1.325.347 evrov
2415-19-0067 URED Ureditvev ceste skozi Zreče z ureditvijo križišč	1.650.759 evrov
Investicijski projekti na področju vzdrževalnih del	
2415-98-0846 PREP RT-932 cesta na Kope	n.a.
R3-702 / 2704 Trbonje - Vuhred	n.a.
R3-704 / 1353 Radlje – Ribnica	n.a.
Cesta R3-701, odsek 1430 Pesek-Rogla-Zeče, celoten odsek	44.514 evrov
Cesta R3-700, odsek 1272 Slovenske Konjice-Oplotnica	n.a.
Prometna varnost	
DC RT 930/7065 Pesek – Oplotnica	56.269,35 evrov
Rekonstrukcija ceste Letališče Maribor (Magna) DC R2-450/1404	128.274,90 evrov
R2-430, odsek 0274 Slivnica – Sl. Bistrica	150.000,00 evrov

Strategija razvoja Pohorja

Maribor – Melje na DC R3-709, odsek 8614 MB	362.323,33 evrov
G1-4/1259 v naselju Mislinja	1.159.000,00 evrov
AP "Dovže", na DC G1-4, odsek 1259 Sl. Gradec – Zg. Dolič	572.301,31 evrov
20-0005 Rekonstrukcija križišča pod Jožefom (DC R2-430)	418.835,09 evrov
Krožišča in ceste na R2-430/0276 Slovenska Bistrica – Ložnica	1.245.313,58 evrov
Krožišče na križanju cest R2-430/0280 Slovenske Konjice-Stranice, LC 884231, LC 884121	n.a.
URED Ureditev križišča obrtna cona Tepanje	1.063.215,48 evrov
Avtobusna postajališča v naselju Stenica na R2-431/1350 (Zg. Dolič – Stanice)	n.a.
Avtobusna postajališča "Beli potok Laznik" na državni cesti R2-430	n.a.

Načrtovane investicije v državne ceste (razvidno iz proračuna RS):

R3 700 1272 Slovenske Konjice-Oplotnica 2415-10-0190 OBNO R3-700 Slovenske Konjice-Oplotnica	3.493.000
R3 701 1270 Ruta-Pesek 2415-10-0078 REKO Regionalna cesta R3-701 Ruta-Pesek-Lovrenc	3.493.000
R3 704 1353 Radlje-Ribnica 2415-98-0587 REKO R3-704/1355 Ribnica-Podvelka	8.056.405
R3 931 1354 Ribnica-Ribniška koča 2415-10-0088 MODE RT-931 Ribnica na Pohorju-Ribniška koča	8.359.500
RT 932 6924 Slovenj Gradec-Pungart 2415-98-0846 PREP RT-932 Cesta na Kope	13.712.773

Priloga 4: Parkirišča na Pohorju

Parkirišče	Tip	Opremljenost	Lastništvo	Št. park. mest
Podravska regija				
1. Pohorska vzpenjača	asfaltirano	zadovoljivo	Občinsko (MOM)	200
2. Pod Hotelom Arena	makadamsko	slabo	DUTB	200
3. Pod Hotelom Habakuk	makadamsko	slabo	Občinsko (MOM)	80
4. Bellevue, Mb. Pohorje	asfaltirano	zadovoljivo	Občinsko (MOM)	130
5. Areh, pri hotelu Areh	asfaltirano	slabo	Občinsko (Občina Ruše)	200
6. Trije Kralji	makadamsko	dobro	Pravna oseba (Hotel Jakec)	140
7. Ruše, spodnja postaja sedežnice Pisker	makadamsko	slabo	Republika Slovenija (upravljalec Slo. Državni gozdovi in Sklad kmetijskih zemljišč)	50
Skupaj				1.000
Savinjska regija				
8. Rogla	asfaltirano in makadamsko	dobro	Pravna oseba (Unitur d.o.o.)	1.500
9. Koča na Pesku, Rogla	asfaltirano in makadamsko	zadovoljivo	RS in Pravna oseba (Planinsko društvo Oplotnica)	20
Skupaj				1.520
Koroška regija				
10. Ribniška koča	makadamsko	srednje	Zasebno	35
11. Kaštivnik	asfaltirano (razširjeno vozišče)	slabo	Zasebno	70
12. Kope	makadamsko	slabo	Pravna oseba (Insula d.o.o.) ter zasebno	300
13. Ribnica na Pohorju	makadamsko	slabo	Zasebno	30
Skupaj				335
SKUPAJ parkirnih mest				2.945

Priloga 5: Investicije v žičniško infrastrukturo

Lokacija	Vrsta investicije	Ocenjena vrednost (evrov)	Leto izvedbe
Ribnica na Pohorju	KKŽ Pesnik	8.000.000	2020
Ribniška koča	Vlečnice Velka	80.000	2020
Trije Kralji	Žičniška naprava Veliki vrh	1.500.000	2021
Mariborsko Pohorje	Sedežnica Radvanje	2.000.000	2022
Rogla	6 sedežnica Mašinžaga	4.500.000	2023
Trije Kralji	4 sedežnica in vlečnica	4.000.000	2023
Mariborsko Pohorje	Vmesna postaja pohorske vzpenjače	1.800.000	2023
Mariborsko Pohorje	6 sedežnica Ruška	8.500.000	2024
Ribnica na Pohorju	Sedežnica Ribnica II	1.000.000	2025
Mariborsko Pohorje	6/10 kombi Sleme	9.000.000	2025
Rogla	Vlečnica Jasa 2	1.000.000	2027
Rogla	6 sedežnica Ostruščica	4.500.000	2028
Kope	4 sedežnica Pahernik – Velika Kopa	3.600.000	2028
Kope	4 sedežnica Kopnik	2.500.000	2030

Priloga 6: Obstoječe subvencije za sofinanciranje MČN⁷²

OBČINA	SUBVENCIJA
DRAVOGRAD	Višina pomoči znaša do 50 % upravičenih stroškov oziroma največ 1.500 evrov za en stanovanjski objekt. Sofinancira se postavitev ene male komunalne čistilne naprave za en stanovanjski objekt kot tudi postavitev ene KMNČ za več stanovanjskih objektov.
HOČE – SLIVNICA	Sredstva so zagotovljena na dveh proračunskih postavkah proračuna za leto 2018 v skupni višini 10.000,00 evrov (5.000,00 € za male komunalne čistilne naprave. Maksimalna višina upravičenih stroškov znaša: – do 50 % upravičenih stroškov za postavitev male komunalne čistilne naprave oz. največ 1.000,00 € pri zamenjavi obstoječe greznice z malo komunalno čistilno napravo ali pri novo gradnji stanovanjske stavbe.
OPLOTNICA	200,00 evrov na osebo. Sofinancira se postavitev ene male komunalne čistilne naprave za en stanovanjski objekt, kot tudi postavitev ene komunalne čistilne naprave za več stanovanjskih objektov. Občina sofinancira število PE, ki je sorazmerna številu prijavljenih na naslovu postavitve MKČN. V primeru, ko je na naslovu postavitve MKČN prijavljena samo ena oseba, se sofinancira MKČN z najmanjšo zmogljivostjo.
RAČE - FRAM	Za namen subvencioniranja izgradnje malih čistilnih naprav in izgradnje hišnih črpališč je v proračunu Občine Rače -Fram za leto 2018 zagotovljenih 20.000,00 evrov. Subvencija MALE ČISTILNE NAPRAVE znaša največ do 50 % vrednosti nakupa MALE KOMUNALNE ČISTILNE NAPRAVE in hkrati največ 1.000,00 evrov. Za nakup 1 (ene) čistilne naprave je možno uveljavljati subvencijo zgolj z eno vlogo. Subvencija IZGRADNJE HIŠNEGA ČRPALIŠČA znaša največ 50 % vrednosti IZGRADNJE HIŠNEGA ČRPALIŠČA in hkrati največ 1.000,00 evrov. Subvencionirani stroški zajemajo material (jaški, cevi, spojke, črpalka ipd.). V primeru, da je skupni znesek računov za dobavljeno opremo nižji od maksimalno upravičenih sofinanciranih sredstev, se upošteva znesek računov. Dela morajo biti zaključena pred vložitvijo vloge o sofinanciranju.
RIBNICA NA POHORJU	Sofinancira se do 50 % upravičenih stroškov investicije oziroma največ 1.500 evrov. DDV ni upravičen strošek.
SELNICA OB DRAVI	Upravičencem se lahko po namenu dodelijo finančna sredstva v višini 700,00 evrov za MKČN in 1.200 evrov za RČN za objekt ali stanovanjsko enoto, li je namenjen stanovanjski rabi oz. do največ 50 % vrednosti investicije.
SLOVENJ GRADEC	Višina sofinanciranja znaša do 50 % upravičenih stroškov oziroma največ 1.500,00 evrov/stanovanjsko stavbo. Sofinancira se postavitev ene male komunalne čistilne naprave za eno stanovanjsko stavbo kot tudi postavitev ene komunalne čistilne naprave za več stanovanjskih stavb.
SLOVENSKA BISTRICA	Sofinanciranje stroškov gradnje MKČN zajema tudi upravičence, ki so že zgradili MKČN po 1.1.2013 in izpolnjuje vse pogoje po tem razpisu. Sofinanciranje gradnje malih komunalnih čistilnih naprav za komunalne odpadne vode do 50 PE (v nadaljevanju: MKČN) iz sredstev proračuna Občine Slovenska Bistrica in sicer do 50 % stroškov za postavitev MKČN oziroma največ 800,00 evrov za posamezni objekt ali do 50 % stroškov oziroma največ 600,00 evrov po posameznem objektu priključenem na skupno MKČN.
SLOVENSKE KONJICE	Sredstva so zagotovljena v proračunu na proračunski postavki male čistilne naprave v višini 15.000 evrov. Višina sofinanciranja je do 50 % investicije brez DDV, do porabe sredstev.
ZREČE	Sofinanciranje do 40 % upravičenih stroškov za nakup in vgradnjo MKČN oz. največ do 1.200 evrov za postavitev ene MKČN za en stanovanjski objekt, oz. do 60 % upravičenih stroškov za nakup in vgradnjo MKČN oz. največ do 750 evrov na en stanovanjski objekt. DDV ni upravičen strošek.

⁷² <http://www.rotovoda.si/subvencije/>

Priloga 7: Pregled kolesarskih poti, Bike parkov in organizatorjev kolesarjenja na Pohorju

Kolesarske poti:

Slovenska turnokolesarska pot (STKP)

STKP je 1800 km dolga krožna kolesarska pot, ki obide vse pomembnejše slovenske gorske skupine. Je eden izmed večjih projektov na področju kolesarjenja na Slovenskem. Zasnovala jo je Planinska zveza Slovenije, Komisija za turno kolesarstvo leta 2016. Na svoji poti po Sloveniji premaga 50.000 metrov višinske razlike v vzponu ter vodi mimo 111 kontrolnih točk (od katerih jih je 11 na Pohorju) – planinskih koč, manjših turističnih ponudnikov, muzejev in drugih pomembnih točk slovenske zgodovine, kjer imajo kolesarji možnost dobiti žig v svoj Dnevnik STKP. Poteka po poljskih cestah, gozdovih, stranskih poteh in pogosto vodi mimo železniških postaj, s čimer se načrtno spodbuja trajnostna mobilnost. Razdeljena je na 41 etap in 15 odsekov, za vsakega skrbi svoj skrbnik s strani Planinske zveze.

Pohorski del STKP se deli na etape 29 (Maribor, Lent – Ruška koča), 30 (Ruška koča – Ribniška koča) in 31 (Ribniška koča – Koča na Košenjaku). Za STKP od Lenta do spodnje postaje Pohorske vzpenjače skrbi Planinsko društvo Drava. Od spodnje do zgornje postaje Pohorske vzpenjače skrbi PD Maribor Matica. Od zgornje postaje Pohorske vzpenjače do Mariborske oz. Ruške koče skrbi PD TAM in do Areha tudi prej omenjena planinska društva, ki skrbijo za ta del slovenske planinske poti. Za ostali del čez Pohorje skrbnika v tem trenutku ni, zato pot ni označena.

Pohorska kolesarska transverzala

Pohorska kolesarska transverzala (PT) je 75 km dolga kolesarska pot, ki poteka po slemenu Pohorja in povezuje njegov vzhodni (mariborski) in zahodni (koroški) del. Poteka med Bolfenkom na mariborski strani Pohorja in kočjo pod Kremžarjevim vrhom na Slovenjegraškem Pohorju. Na transverzalo se navezujejo številne lokalne kolesarske poti in gozdne ceste.

Pot je večinoma (85 %) označena, table so postavljene v obeh smereh, vendar manjkajo na določenih odsekih, predvsem križiščih. Pot je sicer v precej dobrem stanju in poteka po gozdnih poteh in makadamu ter spada med zahtevne kolesarske poti, zaradi številnih vzponov in spustov terena. Na poti srečujemo mnoge naravne znamenitosti (pragozd in slap Šumik, najvišji vrh Pohorja – Črni vrh, ribnik Jezerce), športno turistična središča (Rogla, Kope) in številne planinske koče (Dom na Glažuti, Koča Cojzarica, Koča na Pesku, Koča na Pesniku, Grmovškov dom na Kopah, Ribniška koča) (bikemap.com, koroška.si). Poti in označevalne table je najprej vzdrževal Športni center Pohorje. Z njihovim propadom pa se je skrb za pot in table ustavila, zato je ponekod nujno imeti navigacijo.

Državne kolesarske povezave

Daljinske kolesarske povezave (D)

Na področju vznožja Pohorja potekata dve daljinski kolesarski poti, ki sta del evropskega omrežja kolesarskih povezav.

Dravska kolesarska pot (D3)

Kolesarska pot ob reki Dravi poteka skozi 4 države (Italija, Avstrija, Slovenija, Hrvaška) in je v celoti dolga približno 710 km. Pot se začne v neposredni bližini izvira reke Drave v Toblachu v Italiji, nadaljuje po avstrijski Koroški, Sloveniji in se zaključi v Legradu na Hrvaškem, kjer še ni v celoti urejena in označena. V Sloveniji pot poteka od Dravograda preko Radelj ob Dravi, Maribora, Ptuja, Ormoža in Središča ob Dravi. Njena skupina dolžina v Sloveniji je 145 km (dravabike.si). Pot je dobro označena, vendar poteka delno po občinskih in državnih cestah, zato DRSI načrtuje v prihodnje novogradnjo v dolžini več kot 100 km.

EvroVelo9 (D1)

EvroVelo9 – Baltik – Jadran je najdaljša tovrstna kolesarska pot v Sloveniji, ki se začne v vinogradih na avstrijsko-slovenski meji (Bad Radkersburg) ter poteka preko Maribora, Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Ljubljane do Trsta in preko slovenske obale ob Jadranskem morju do Pule (en.evrovovelo.com). Kolesarska pot še vedno nima določene celotne trase ter ni v celoti označena. Zadnja označitev poti v Podravju je bila izvedena pred več kot 10 leti ter ni redno vzdrževana. Prav tako bodo v prihodnje potrebna večja vlaganja v izgradnjo kolesarske infrastrukture.

Glavne kolesarske povezave (G)

To so kolesarske povezave, ki povezujejo središča nacionalnega, regionalnega in medobčinskega pomena.

G14 (Štrekna)

Štrekna je kolesarska pot, speljana po opuščeni trasi nekdanje železniške proge, ki je povezovala Velenje z Dravogradom. Njeno ime izhaja iz nekdanjega poimenovanja za železniško progo »štreka.« Je ena infrastrukturno najbolj urejenih kolesarskih poti v Sloveniji, z lepo panoramo Pohorja in Uršlje gore. Povezuje Dravograd, Slovenj Gradec in Mislinjo (strekna.si). V prihodnjih letih je s strani DRSI načrtovana kolesarska infrastruktura na odseku med Otiškim vrhom in Dravogradom ter Gornjim Doličem in Velenjem.

Regionalne kolesarske povezave (R)

Kolesarske povezave za promet kolesarjev med središči medobčinskega pomena in pomembnejšimi lokalnimi središči in turističnimi območji.

R30 Slovenske Konjice – Rogla – Ruše

Kolesarska povezava poteka po cesti in je na južnem pobočju Pohorja v dobrem stanju in razločno označena.

Lokalne, občinske kolesarske povezave

Lokalna kolesarska povezava je kolesarska povezava za promet kolesarjev med naselji v sosednjih občinah oziroma med naselji in deli naselij v občini.

Oznake lokalnih poti na Ribniškem Pohorju

L-1, L-2, L-3, L-4 so oznake lokalnih poti, ki se začnejo v Ribnici na Pohorju. Table prikazujejo najbližji večji kraj in smerno puščico. Postavljene so bile leta 2014 v sklopu projekta Ureditev rekreacijskih in turističnih poti na zahodnem Pohorju v območjih Natura 2000 (RRA Koroška, več o projektu na povezavi: <http://www.rra-koroska.si/si/projekti>). Projekt je bil zamišljen kot koncept označitev, ki bi se lahko uporabile za celotno Pohorje, vendar se na takšen način žal ni označilo drugih poti na Pohorju. Manjkajo informacijske table s prikazom označenih kolesarskih poti.

Lovrenške kolesarske poti

V Lovrencu na Pohorju imajo od leta 2009 označene tudi štiri krožne kolesarske poti (lovrenc.si). Različne težavnosti, od lažjih za družine, do bolj težavnih za zahtevnejše rekreativce, z zanimivimi trasami in razgledi, zadovoljijo vsakogar. Izhodišče vseh kolesarskih poti je pred turistično pisarno, označene so z lesenimi stebrički s standardnimi piktogrami s kolesarjem in številkami od 55 do 57. Vse poti se lahko opravijo tudi v nasprotni smeri od opisane. Na GPS sledih je možnost ogleda višinskega profila ali snemanje KML ali GPX datoteke za mobilno ali navigacijsko napravo

Ride Ruše

Ride Ruše je projekt označitve in ureditve krožnih kolesarskih poti ter ostale podporne infrastrukture za kolesarje na območju Ruškega Pohorja in Ruš, ki ga s podporo Občine Ruše načrtuje in izvaja Inicijativa za razvoj zelenega trajnostnega turizma v občini Ruše. Njihov cilj je urediti varnejše in dobro označene kolesarske poti na Ruškem Pohorju, kar pomeni začetek razvoja celovite ponudbe kolesarskih možnosti, ki bodo Ruše uvrstile na kolesarski zemljevid doma in v tujini.

Poti so nastale poleti 2016 in potekajo po gozdnih, makadamskih in asfaltnih poteh na območju Ruškega Pohorja ter Ruš. Gre za osem lokalno poimenovanih poti: Okoli pohorskih smučišč, Glažutarska, Lobniška riža, Uršankovo, Čez Pisker, Pohorski drvarji, Na Areh, Okrog Ruš. V skupni dolžini znašajo 212 km. Poti so označene z informacijskimi tablamami in usmerjevalnimi tablamami.

Bike parki na Pohorju:

Bike park Pohorje

Bike park Pohorje je nastal leta 2006 kot produkt Športnega centra Pohorje. Je dopolnilna dejavnost zimske sezone smučarskega centra Mariborsko Pohorje. Upravljalavec in vzdrževalec parka je Marprom. Velja za največji bike park v Sloveniji. S svojimi 12 km prog, ki so razdeljene v tri trase: črna proga (World Cup) je 2 km dolga in najtežja; rdeča proga je srednja zahtevna in poteka pod gondolo v dolžini 3 km; modra proga je najlažja in ima dolžino 5,5 km. Bike park Pohorje leži najnižje od podobnih parkov v Evropi, zato ima eno od najdaljših sezon (od marca do novembra), v primeru suhe zime deluje tudi pozimi. To znajo ceniti predvsem tuji dnevni obiskovalci, od katerih daleč prevladujejo Avstrijci, sledijo Italijani, Madžari, Nemci, Hrvati, Poljaki, Čehi. Na uspešen dan čez vikend jih obiše med 100 do 150 kolesarjev. Kolesarjem ponujajo tudi servis koles in izposajo koles v novem kontejnerju ob Vzpenjači (bikeparkpohorje.si in Iztok Kvas, Marprom).

Občasno organizirajo tudi kolesarske dogodke, recimo svetovni pokal v gorskem kolesarstvu meseca maja. Vključeni so v skupino Gravity Card (gravity-card.com), to je skupina 21 največjih evropskih bike parkov, za katere se kupi ena karta in velja za vse bike parke. Za Bike park Pohorje to pomeni 50 % porast tujih gostov, ki v Maribor pridejo za več dni.

Bike park Kope

Investitor, upravljalavec in vzdrževalec Bike parka Kope je podjetje Vabo d. o. o. Park je nastal leta 2017 na pobudo zaposlenih v podjetju. Njihova ciljna publika so vsi kolesarji, saj ponujajo za vsakega nekaj. Na leto imajo okrog 700 gostov kolesarjev, ki prihajajo iz Slovenije, Avstrije in Hrvaške. Povezujejo se s ponudniki različnih turističnih ponudb (lokalne kmetije, muzeji, bike parki), kolesarskimi klubi in drugimi ponudniki kolesarskih storitev po Koroški in širše. Svoj program predstavljajo samostojno in v okviru programa Kope na različnih turističnih sejnih v Sloveniji in tujini. V bike parku so lani organizirali dva večja kolesarska dogodka pod okriljem Kolesarske zveze Slovenije (Enduro 4 Fun in XCO olimpijski kros) (kope.si in Primož Tertinek, Vabo d.o.o.).

Na Kopah kolesarjem ponujajo:

- 3 linije v bike parku (Borovničke, Flow in Air line). Celotna skupna dolžina tras je 6 km, razlikujejo se po tehnični zahtevnosti in objektih postavljenih na progo;
- deloma označene družinske poti po obstoječih gozdnih cestah (Petelinje jezero, Partizanka, Pavčkove bolnice, Kaštivsko sedlo, Pesnik – Ribniška koča);

- tematske kolesarske ture za nekaj ur ali cel dan. Trase potekajo v vseh koroških občinah (Dravski, Mežiški in Mislinjski dolini);
- izposojajo e-koles (na voljo imajo 25-30 koles, tudi manjša za otroke), izposojajo koles za bike park, poganjalčkov za otroke ter vso zaščitno opremo za odrasle in otroke;
- mini bike park (pump track) s tekočim trakom;
- hitri servis koles.

Bike park Rogla

Bike park Rogla upravlja in vzdržuje družba Unitur d. o. o. Park je nastal leta 2010. Na Rogli kolesarjem ponujajo družinski bike park, poligon za začetnike/otroke, izposojajo vrhunskih koles, e- koles in varnostne opreme, inštruktorje gorskega kolesarjenja ter vodene kolesarske ture. V bike parku ponujajo 6 kolesarskih prog v skupni dolžini 7,5 km. Vse proge so prevozne z vsakim gorskim kolesom. Njihova glavna ciljna publika so družine, zato ponujajo proge različnih zahtevnosti, nekatere so tudi za otroke. Največji delež obiskovalcev Rogle je Slovencev, sledijo Avstrijci in Hrvati. Žičniške naprave na Rogli so primerne za kolesarje, njihova kapaciteta zadostuje potrebam (rogla.eu in Sašo Šušteršič, Unitur d. o. o.).

Društvo gorskih kolesarjev Pohorje in vsi trije pohorski bike parki so dali pobudo za skupno spletno stran, preko katere bi Pohorje oglaševali kot velik bike park s 3 destinacijami (Rogla, Kope in Maribor). Da ne bi prihajalo do zmede, se bo tudi obstoječi Bike park Maribor - Pohorje preimenoval v Bike park Maribor. Trenutno se obstoječa spletna stran bikeparkpohorje.si že nadgrajuje v skupno spletno stran. V načrtu pa je, da bo kasneje ta spletna stran postala glavna spletna stran kolesarstva na Pohorju. Razmišljajo pa tudi o fizični, infrastrukturni povezanosti bike parkov s kolesarskimi potmi.

Organizatorji kolesarjenja na Pohorju:

Black Peak

Pod imenom Black Peak podjetje RBS TURIZEM d. o. o., doživljajski turizem trži kolesarsko destinacijo za e-kolesa v Ribnici na Pohorju od leta 2018. Ponujajo samostojno e- kolesarjenje (s pomočjo GPS naprav) ali z vodičem. Imajo različne pakete – vodene izlete za 2 ali 3 dni, kamor je vključena tudi hrana, nastanitev in transport koles. Ponujajo izposojajo e-koles, GPS naprav, zaščitne opreme ter kolesarske ture po Pohorju. E- kolesa so zelo priljubljen trend v gorskem kolesarjenju, sploh za družine, kamor se najbolj usmerjajo. Z njimi je mogoče doseči večje razdalje, višinske razlike in doživeti v krajšem času več. Kolesarijo po legalnih kolesarskih poteh na Pohorju, največ po gozdnih cestah in Pohorski transverzali. Narejene imajo krožne poti v dolžini 30–45 km, ki so tudi objavljene na njihovi spletni strani (blackpeak-ebike.com). Njihovi gostje v poletni sezoni so predvsem tujci (Nizozemci, Čehi, Poljaki, Madžari, Nemci, Italijani) in pridejo v Ribnico doživeti Pohorje – si ogledat naravne in kulturne znamenitosti.

MTBGO

MTBGO je ponudnik gorsko-turnega kolesarstva iz Maribora. MTBGO je ustanovilo pet kolesarjev, od tega imajo trije licenco za turno-kolesarske vodnike pri Planinski zvezi Slovenije. Vsi se s kolesarjenjem ukvarjajo ljubiteljsko, poleg rednih zaposlitev. Delujejo od leta 2019.

Njihova ciljna publika so ljudje vseh generacij in fizične pripravljenosti – skratka vsi, ki jih zanima doživetje v naravi. Ponujajo tri vrste kolesarskih tur: 1. lokalne kolesarske ture (Pohorje, Bike park Pohorje, Kozjak), 2. večdnevne čez Pohorje in po Sloveniji in 3. sprostitvene (Svečina). Usmerjeni so v butične skupine 2–8 kolesarjev in se prilagajajo njihovim individualnim željam in fizičnim sposobnostim. Njihove poti potekajo na relacijah Mariborsko Pohorje – Klopni vrh; Bellvue – Ledina. Usmerjajo se predvsem na tuji trg (nemško in angleško govoreč).

MOPA

MOPA d. o. o., mala organizacija prostovoljnih aktivnosti je podjetje iz Zgornje Polskave, ki od leta 1992 organizira in izvaja športne, rekreacijske, zabavne in druge prireditve na Pohorju in širše. Izvajajo programe Toti šport – športno rekreacijske prireditve za šole in podjetja ter organizirajo številne dogodke kot je gorski tek po Pohorju, tek na smučeh, tradicionalne pohode čez Pohorje in kolesarske ture. Letno se njihovih akcij in dogodkov udeleži preko 3000 udeležencev vseh starosti in spola.

MOPA je edini organizator kolesarjenj, ki že vrsto let izvaja letne izlete po Pohorski transversali (za plačano kotizacijo) iz Mariborskega Bellvueja do Kremžarce, e-kolesarjenje iz Rogle v Maribor po označenih gorsko kolesarskih poteh. Njihova kolesarjenja so namenjena predvsem tistim, ki uživajo v počasnem kolesarjenju, spremljajo jih servisno zdravniško vozilo in dva vodiča. Ponujajo tudi shuttle za prevoz nazaj na začetek poti (mopa.si, Bojan in Branka Šušteršič, MOPA).

Priloga 8: Delovno aktivno prebivalstvo občin območja Pohorja po občini zaposlitve

	Celje	Dravograd	Hoče - Slivnica	Koper	Ljubljana	Lovrenc na Pohorju	Maribor	Mislinja	Muta	Oplotnica	Podvelka	Rače - Fram
Dravograd	1,90	35,62	0,06	0,68	5,47	0,03	2,85	0,45	2,02	0,00	0,09	0,00
Hoče - Slivnica	1,22	0,00	21,45	0,63	6,62	0,04	50,92	0,02	0,02	0,08	0,02	1,83
Lovrenc na Pohorju	0,44	0,09	1,49	0,79	5,61	25,79	38,07	0,00	0,70	0,00	2,02	0,18
Maribor	1,04	0,04	2,95	0,83	7,97	0,07	70,93	0,01	0,04	0,03	0,07	0,50
Mislinja	2,88	1,76	0,05	0,16	4,74	0,00	1,33	17,58	0,16	0,05	0,00	0,11
Muta	0,70	8,05	0,16	6,80	3,28	0,16	4,69	0,16	35,47	0,00	0,94	0,00
Oplotnica	5,02	0,00	0,51	0,23	4,68	0,06	8,07	0,06	0,00	18,57	0,00	0,56
Podvelka	1,03	1,55	1,42	2,19	3,74	1,16	19,74	0,13	7,35	0,00	21,55	0,13
Rače - Fram	1,07	0,07	4,53	0,70	8,05	0,00	46,28	0,00	0,00	0,17	0,00	19,33
Radlje ob Dravi	1,16	4,46	0,18	2,54	3,75	0,31	6,38	0,04	9,14	0,00	2,41	0,04
Ribnica na Pohorju	0,79	2,65	0,53	5,03	5,03	1,32	15,08	0,26	7,67	0,00	5,82	0,00
Ruše	0,65	0,18	2,32	0,33	7,53	1,12	48,10	0,04	0,25	0,00	0,47	0,29
Selnica ob Dravi	0,64	0,12	1,51	0,35	6,39	1,05	46,37	0,12	0,35	0,06	0,87	0,52
Slovenj Gradec	2,38	5,14	0,04	0,16	5,33	0,01	1,80	1,35	0,74	0,00	0,03	0,00
Slovenska Bistrica	1,94	0,01	1,73	0,27	7,61	0,04	19,64	0,02	0,03	1,14	0,01	1,06
Slovenske Konjice	9,07	0,05	0,44	0,23	6,25	0,00	5,23	0,02	0,02	0,72	0,00	0,50
Vitanje	10,50	0,00	0,11	0,00	3,75	0,00	1,61	0,32	0,00	0,54	0,00	0,11
Vuzenica	1,34	8,49	0,10	4,87	4,87	0,19	4,96	0,29	17,94	0,00	0,95	0,00
Zreče	9,01	0,00	0,35	0,17	5,40	0,00	3,20	0,03	0,00	0,84	0,00	0,14
	OBČINA ZAPOSLOTITVE											
OBČINA BIVANJA	% delovno aktivnega prebivalstva občine bivanja, ki je zaposlen v občini zaposlitve											
	Upoštevano je delovno aktivno prebivalstvo občine brez zaposlenih v kmetijstvu											
	Podatek je pridobljen iz baze SISTAT (SURS)											
	Podatek je za leto 2018											
	Upoštewane so vse občine v RS, v katerih je zaposlenih vsaj 5% delovno aktivnega prebivalstva, ki biva v kateri izmed 19 občin območja Pohorja											
	Pripravil: mag. Borut Jurišič											

	Radlje ob Dravi	Ravne na Koroškem	Ribnica na Pohorju	Ruše	Selnica ob Dravi	Slovenj Grad	Slovenska Bistrica	Slovenske Konjice	Velenje	Vitanje	Vuzenica	Zreče
Dravograd	2,53	14,50	0,00	0,12	0,06	24,18	0,00	0,21	1,16	0,00	0,42	0,00
Hoče - Slivnica	0,02	0,00	0,06	0,67	0,28	0,10	2,94	0,41	0,10	0,00	0,00	0,28
Lovrenc na Pohorju	3,77	0,35	0,18	12,98	2,02	0,70	0,44	0,09	0,18	0,00	0,09	0,26
Maribor	0,07	0,05	0,01	1,10	0,40	0,09	1,41	0,38	0,17	0,01	0,01	0,31
Mislinja	0,59	2,66	0,00	0,00	0,05	28,08	0,32	1,28	30,90	0,21	0,05	0,80
Muta	13,44	4,84	0,23	0,16	0,16	14,38	0,08	0,08	0,47	0,00	2,11	0,00
Oplotnica	0,00	0,06	0,00	0,06	0,11	0,11	20,77	15,63	0,56	0,28	0,00	17,21
Podvelka	22,58	1,94	0,90	3,23	1,68	3,35	0,00	0,00	0,13	0,00	1,29	0,26
Rače - Fram	0,00	0,07	0,00	0,50	0,13	0,17	6,48	0,54	0,37	0,03	0,00	0,47
Radlje ob Dravi	48,57	3,21	0,62	0,45	0,22	10,88	0,13	0,00	0,13	0,00	1,96	0,00
Ribnica na Pohorju	19,31	1,06	15,34	2,91	0,26	7,94	0,26	0,00	0,26	0,00	2,38	0,26
Ruše	0,25	0,11	0,00	29,41	1,74	0,14	0,76	0,14	0,00	0,00	0,00	0,29
Selnica ob Dravi	0,93	0,46	0,00	11,56	21,56	0,17	0,70	0,35	0,12	0,00	0,06	0,17
Slovenj Gradec	0,76	7,01	0,01	0,01	0,04	62,68	0,10	0,29	5,60	0,00	0,17	0,07
Slovenska Bistrica	0,00	0,09	0,01	0,24	0,07	0,10	47,24	3,51	0,29	0,11	0,01	2,99
Slovenske Konjice	0,00	0,06	0,00	0,06	0,00	0,21	4,24	44,34	0,91	0,64	0,00	17,20
Vitanje	0,11	0,21	0,00	0,00	0,00	2,25	0,96	16,40	11,25	18,33	0,00	25,72
Vuzenica	12,12	4,20	0,10	0,29	0,00	14,31	0,00	0,10	0,38	0,00	20,80	0,00
Zreče	0,03	0,00	0,00	0,03	0,00	0,24	1,98	16,43	1,60	0,94	0,07	51,79
OBČINA ZAPOSILITVE												
OBČINA BIVANJA	% delovno aktivnega prebivalstva občine bivanje, ki je zaposlen v občini zaposlitve											
Upoštevano je delovno aktivno prebivalstvo občine brez zaposlenih v kmetijstvu												
Podatek je pridobljen iz baze SISTAT (SURS)												
Podatek je za leto 2018												
Upoštevane so vse občine v RS, v katerih je zaposlenih vsaj 5% delovno aktivnega prebivalstva, ki biva v kateri izmed 19 občin območja Pohorja												
Pripravil: mag. Borut Jurišič												

Priloga 9: Demografski podatki za 19 občin območja Strategije⁷³

	Površina	Prebivalstvo	Gostota naseljenosti	Indeks staranja	Prirast prebivalstva		
	Km ²	Število oseb	Prebivalcev/km ²	Razmerje >65 let / <15let	Naravni	S tujino	Med občinami
SLOVENIJA	20.273,00	2.066.880	102,00	129,20	-900	14.928	0
Dravograd	105,00	8.799	83,80	141,80	-44	39	-11
Hoče – Slivnica	53,70	11.415	212,60	133,90	2	299	43
Lovrenc na Pohorju	84,40	3.014	35,70	145,90	-9	9	-34
Maribor	147,50	110.871	751,70	178,50	-425	1.280	333
Mislinja	112,20	4.557	40,60	120,50	10	5	-28
Muta	38,80	3.382	87,20	128,80	6	7	-12
Oplotnica	33,20	4.100	123,50	105,90	12	5	1
Podvelka	103,90	2.358	22,70	138,60	-5	1	1
Rače - Fram	51,20	7.247	141,50	116,20	13	43	73
Radlje ob Dravi	93,90	6.191	65,90	131,00	-39	38	-6
Ribnica na Pohorju	59,30	1.148	19,40	134,90	-1	3	-22
Ruše	60,80	7.087	116,60	154,60	-22	7	-1
Selnica ob Dravi	64,50	4.480	69,50	152,70	-6	1	19
Slovenj Gradec	173,70	16.525	95,10	118,80	52	104	-86
Slovenska Bistrica	260,10	25.524	98,10	112,30	2	127	-53
Slovenske Konjice	97,80	14.848	151,80	103,00	18	138	-81
Vitanje	59,40	2.251	37,90	106,40	-3	42	-26
Vuzenica	50,10	2.685	53,60	113,20	1	-5	-22
Zreče	67,00	6.402	95,60	109,50	11	86	-56

⁷³ Podatkovna baza SI-STAT, SURS.

Priloga 10: Podatki za gospodarstvo in trg delovne sile za 19 občin območja Strategije⁷⁴

	Zaposlitev		Podjetji glede na število zaposlenih				Povprečna plača	
	Delovno aktivno prebivalstvo	% zaposlen v občini	manj kot 10	10-49	50-250	več kot 250	Bruto	Neto
SLOVENIJA	872.771	/	189.995	7.653	2.163	363	1.681,55	1.092,74
Dravograd	3.446	35,62	590	37	7	0	1.508,38	992,99
Hoče - Slivnica	4.923	21,45	899	42	12	1	1.626,39	1.061,27
Lovrenc na Pohorju	1.165	25,79	154	6	2	0	1.393,44	933,23
Maribor	40.476	70,93	10.556	508	165	28	1.605,41	1.048,38
Mislinja	1.988	17,58	289	6	1	0	1.256,88	842,53
Muta	1.323	35,47	232	13	6	0	1.557,45	1.019,56
Oplotnica	1.841	18,57	260	8	2	0	1.209,63	822,15
Podvelka	834	21,55	145	5	1	0	1.425,69	949,93
Rače - Fram	3.025	19,33	529	15	4	0	1.383,76	922,15
Radlje ob Dravi	2.293	48,57	524	23	5	1	1.512,04	1.000,03
Ribnica na Pohorju	413	15,34	65	1	0	0	1.371,86	905,69
Ruše	2.772	29,41	514	12	8	1	1.840,31	1.194,58
Selnica ob Dravi	1.740	21,56	328	15	1	0	1.362,42	914,28
Slovenj Gradec	7.046	62,68	1.538	76	23	4	1.557,30	1.022,12
Slovenska Bistrica	10.814	47,24	2.020	99	21	3	1.591,43	1.043,50
Slovenske Konjice	6.644	44,34	1.143	67	23	0	1.433,42	952,30
Vitanje	1.025	18,33	116	2	1	0	1.556,28	1.035,17
Vuzenica	1.079	20,80	187	4	1	0	1.610,21	1.061,10
Zreče	2.978	51,79	481	13	5	3	1.569,50	1.029,63

⁷⁴ Podatkovna baza SI-STAT, SURS.

*Zahvaljujemo se vsem, ki ste sodelovali
pri oblikovanju »Strategije razvoja Pohorja« ter
s svojim znanjem, izkušnjami in nasveti pripomogli,
da bodo skupni cilji in zastavljene prioritete
pripomogle k preboju Pohorja.*

